

Ant. Hoff

อนุสรณ์

เนื่องในงานฌาปนกิจศพ

นายโพธิ์ ส่งศรี

ณ วัดธาตุทอง ถนนสุขุมวิท พระโขนง

วันจันทร์ที่ ๑ กันยายน ๒๕๒๓

คำนำ

เมื่อครั้งพ่อยังมีชีวิตอยู่ พ่อได้ปรารภกับลูก ๆ ถึงความต้องการในเรื่องพิมพ์หนังสือแจกในงานศพของท่านว่า จะขอนำเรื่องเกี่ยวกับธรรมะ บางเรื่อง บางตอน ที่เกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ คืออะไร เกิดขึ้นได้อย่างไร ที่เคยสนทนากับพ่อตลอดมา พิมพ์เป็นหนังสือแจกในงานฌาปนกิจศพของท่าน ลูก ๆ จึงได้จัดทำตามความประสงค์ของพ่อ

ด้วยอำนาจกุศลผลบุญอันจะพึงมีแต่ธรรมวิद्याทาน และการกุศลทักษิณานอื่น ๆ อีก ที่ลูกหลานและท่านทั้งหลายได้ร่วมทำบุญบำเพ็ญอุทิศบูชาคุณานุคุณ ทั้งนี้เป็นผลบวบัจจยอุปถัมภ์ อำนาจอิฐวิบูลมณูญผล แต่ดวงวิญญาณของพ่อ โดยควรแก่คติวิสัยให้ได้เสวยสุขเกษมศานต์ในสัมปรายภพนั้นจงทุกประการ

ลูก

กราบขอบพระคุณ

พ่อได้ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลสุขุมวิท กรุงเทพฯ ด้วยโรคชรา เมื่อเวลา ๒๕ นาฬิกาตรง ของวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓ ได้เคลื่อนศพไปวัดธาตุทองในวันรุ่งขึ้น ที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๓ และได้ตั้งศพสวดอภิธรรม ๕ คืน จนถึงวันฌาปนกิจศพ ได้มีท่านที่เคารพนับถือ ญาติมิตรสหายของลูกหลานจำนวนมาก ให้ความเห็นอกเห็นใจ อุปการะช่วยเหลือมาในงานโดยตลอด เจ้าภาพขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

เจ้าภาพ

นายโพธิ์ ส่องศรี

ชานตะ วันที่ ๒๕ กันยายน ๒๕๒๓

มรณะ วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๓

ประวัติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

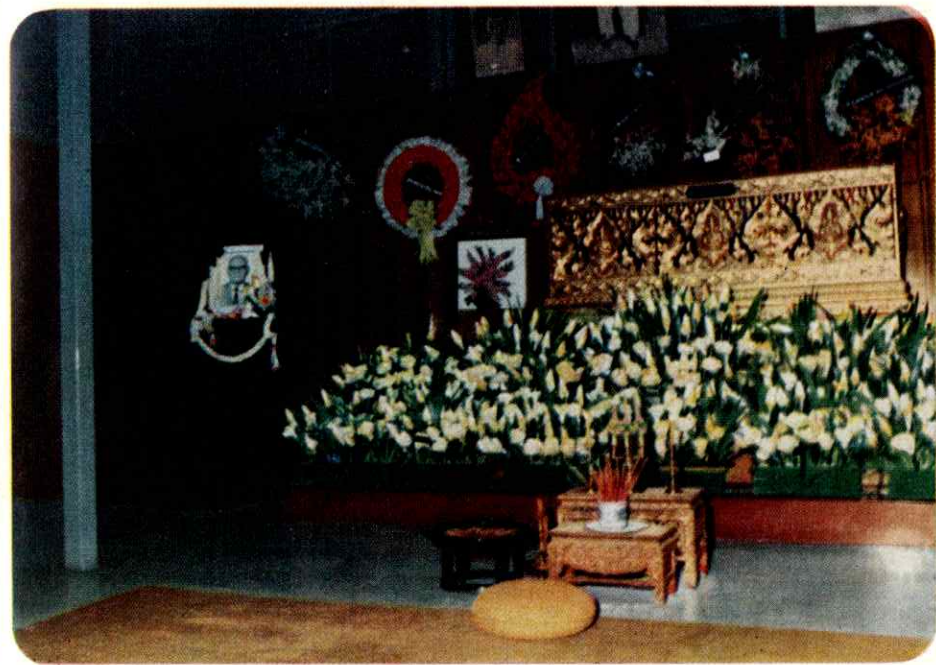
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนิน ทรงเปิดโรงเรียนพระตำหนักสวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนอนุบาลจุลจอมเกล้า เมื่อวันที่ ๑๖ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๑๘ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๒๘ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๒๒ ทรงเปิดโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๒๒

ถ่ายภาพ

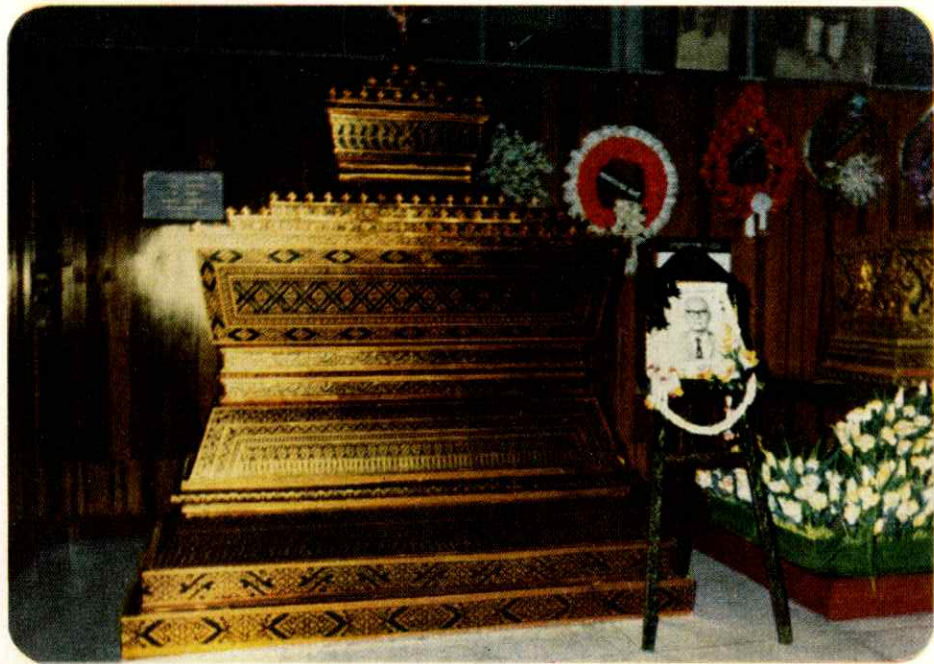
ติดต่อ อัครราชทูต

- ๗๗๖๗ มหานคร ๖๗ ถนน สุขุมวิท
- ๑๗๖๗ นครปฐม ๑๑ ถนน ๒๓๕

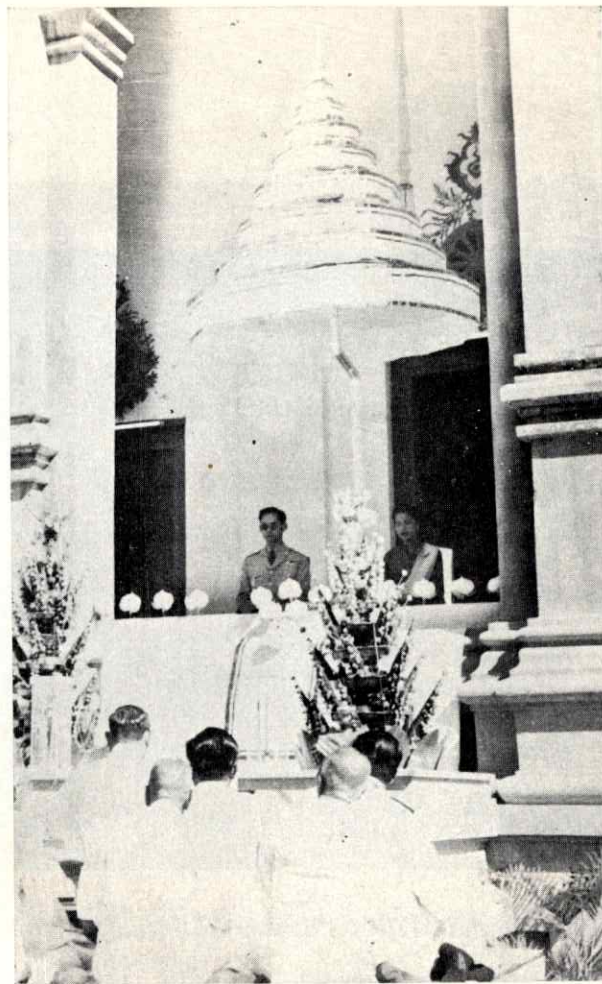

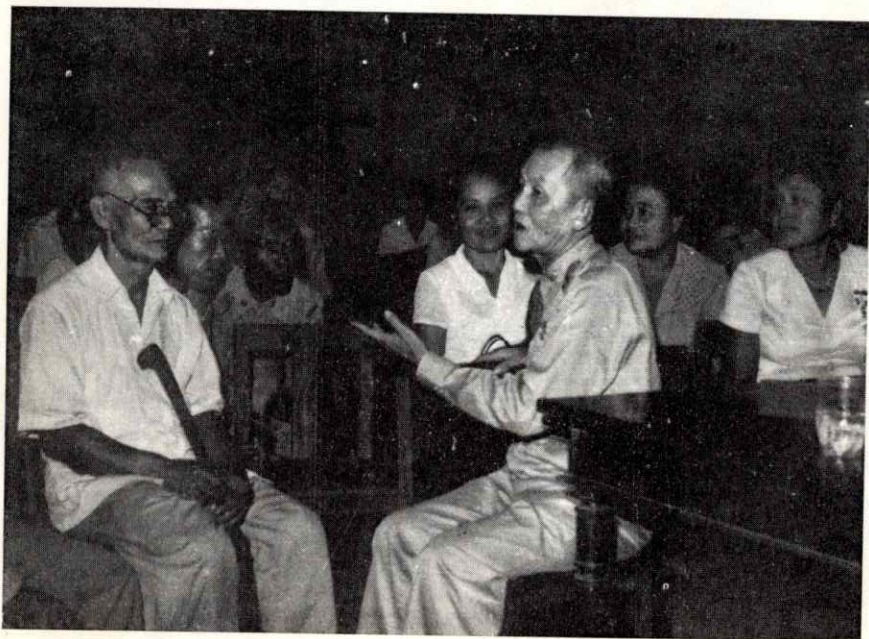
๕
ตงศพสวดดอกภีธรรมทวด

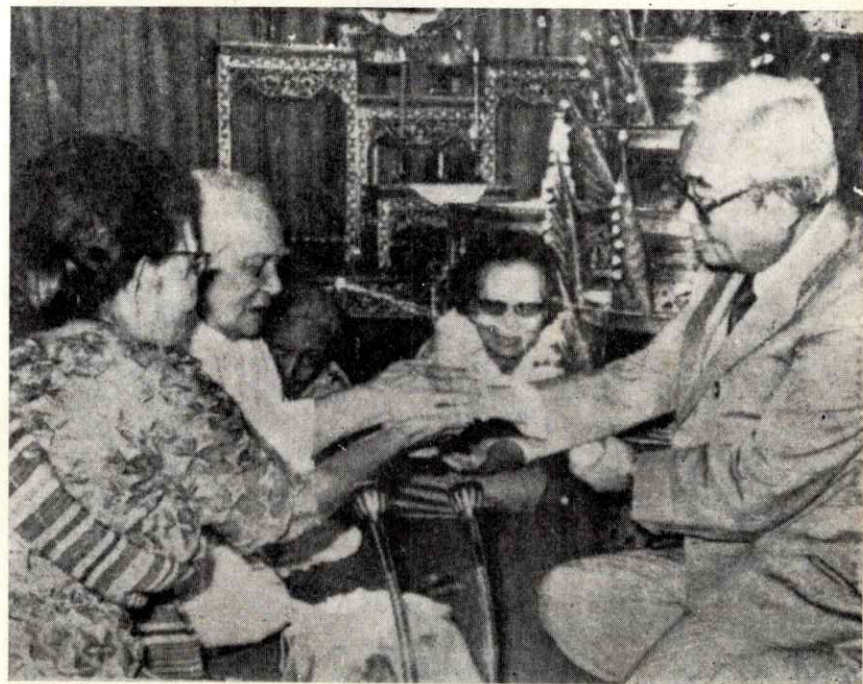
หีบศพทรงไทยโบราณนี้ พ่อได้ทำไว้ด้วยตนเอง ขณะนี้
ได้มอบให้หมวดศิลปวัฒนธรรมไทย วิทยาลัยครูจันทระเกษม
เพื่อเป็นศิลปวิทยาทานแก่บรรดานักศึกษาทั่วไป

ในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรม
ราชินีนาถ เสด็จเยี่ยมชาวอุบลเป็นครั้งแรก พ่อมีโอกา
สเป็นพราหมณ์เข้าเฝ้าทูลเกล้าถวายพิชัยบายศรีสู่พระขวัญผูกข้อ
พระหัตถ์ถนอมเกล้าทั้งสองพระองค์

พลเอกผิน ชุณหะวัณ ไปเยี่ยมชาวอุบล ได้ตามทุกซ์สุข
ความเป็นอยู่ของชาวอุบลกับพ่อ

พิชิตบายศรีสู่ขวัญ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช อดีตนายกรัฐมนตรี
ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพฯ

ต้นเทียนพรรษานักกลานช่วยกันทำตามท่พอต้องการ
เพื่อนำขนทุลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ประวัติ นายโพธิ์ ส่องศรี

นายโพธิ์ ส่องศรี เกิดที่อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๙ เป็นบุตรของท้าววรสาร (ลุน) ส่องศรี มารดา
ชื่อนางไซ มีพี่น้องร่วมกัน ๔ คน ชายสามคน หญิงหนึ่งคน เมื่อ
อายุได้ ๒๒ เศษ ได้สมรสกับ น.ส. เหม ภาคบุตร เป็นภรรยา
คนแรกมีบุตร ๑ คน เมื่อนางเหมถึงแก่กรรมไปประมาณ ๒-๓
ปีได้ทำการสมรสอีกครั้งหนึ่งกับ น.ส. ลูกจันทร์ ณ อุบล มีบุตร
ธิดารวมกันทั้งสิ้น ๗ คน ถึงแก่กรรมอายุได้ ๕๓ ปี

เมื่ออายุ ๑๑ ปีเศษ ได้สมัครใจบวชเป็นสามเณร โดย
ความเห็นชอบของบิดามารดาแล้วศึกษาอยู่ที่วัดใต้ เป็นลูกศิษย์ของ
ท่านพระครูหนู เจ้าอาวาสซึ่งต่อมาเป็นที่ ท่านเจ้าคุณพระปัญญา
พิศาลเถร เจ้าอาวาสวัดป่าหมวนาราม กรุงเทพฯ บวชอยู่ ๔ ปีก็ได้
ลาสิกขาบวชจากสามเณรเมื่ออายุ ๑๕ ปีเศษ เพื่อที่จะได้ทำการ
ศึกษาวิชาชีพต่างๆ ได้สะดวกขึ้น การศึกษาต่างๆ มีดังนี้

๑. วิชาภาษาไทย—อักษรขอม และวิชาการก่อสร้าง
ได้ศึกษากับท่านพระครูหนู เจ้าอาวาสวัดใต้ และท่านพระครู เสา
กันตสีโล เจ้าอาวาสวัดเลียบ ซึ่งอยู่ติดกันกับวัดใต้

๒. วิชาวิจิตรศิลป์—ช่างเขียน—ช่างแกะสลัก—ลงรัก ปิดทองล่องชาด ช่างหล่อ—ช่างกลึง—ได้ศึกษาจากท่านพระครู วิโรจน์ (พระครู อุดรพิทักษ์คณะเดช) ซึ่งต่อมาเป็นท่านเจ้าคุณ พระวิโรจน์ (รอด) รัตโนบล เจ้าอาวาสวัดทุ่งศรีเมือง ซึ่งท่านเจ้าคุณองค์นี้ได้เคยลงไปศึกษาวิชาช่างวิจิตรศิลป์กับช่างหลวง—ช่างสิบหมู่ ในกรุงเทพฯ มาก่อนในสมัยนั้น

๓. วิชาทางพุทธศาสน์ ได้ศึกษากับพระปรมาจารย์ทางชุดังค์กรรมฐานทั้งสี่ เช่น พระครูหนู พระครูเส้า และพระปรมาจารย์ใหญ่ คือ ท่านพระครูสีทาแห่งวัดบูรพา ซึ่งเป็นพระอาจารย์ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เป็นต้น การปฏิบัติทางชุดังค์วัตรก็ได้เริ่มตั้งแต่เริ่มบวชเป็นสามเณร คือต้องออกชุดังค์ติดตามเหล่าคณาจารย์ทั้ง ๔ องค์ดังกล่าวแล้วเป็นประจำทุกปี

๔. วิชาช่างทองรูปพรรณ ได้ศึกษากับบิดาตลอดมาเริ่มแต่สมัยยังเด็ก และก็ได้อีกถึวิชาชีพช่างทอง—ช่างเงินนี้เป็นหลักในการประกอบอาชีพสืบต่อมา

จากการศึกษาดังกล่าวแล้ว จึงเป็นผู้รอบรู้เชี่ยวชาญในวิชาการช่างทุกสาขา ชาวเมืองเรียกกันว่า “ช่างโพธิ์” เป็นผู้มีฝีมือและความคิดก้าวหน้าในด้านช่างเป็นเลิศ ทั้งเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ตรงไปตรงมากับลูกค้า ผลงานทุกชิ้นทุกอันมีความประณีต

และสวยงาม เป็นที่ประทับใจแก่ผู้พบเห็นทั่วไป ในสมัยที่พระยาศรีธรรมศกราช เป็นเทศาภิบาลประมาณ ๕๐ ปีที่แล้วมา ได้เห็นความสามารถและมีฝีมืออันประณีตงดงาม จึงได้สนับสนุนให้นำเครื่องทองเครื่องเงินรูปพรรณส่งไปประกวดที่โคราช ซึ่งเป็นมณฑลนครราชสีมาในสมัยนั้น ได้รับรางวัลที่หนึ่งหลายประเภท

ในสมัยต่อมาได้เป็นผู้ริเริ่มพัฒนาการทอผ้าไหม ให้มีคุณภาพและสีทันสมัยขึ้น โดยใช้ลายไทยดัดแปลงให้เป็นลายผ้าขึ้นใหม่ที่ชาวเมืองทำกันอยู่เดิม ให้มีลวดลาย ดอก ลายเครือ ตลอดจนรูปสัตว์ต่าง ๆ ด้วยสีที่สวยงามแปลกตาไปกว่าเดิมที่เคยทำกันอยู่ รวมทั้งเริ่มผลิตผ้าไหมทอด้วยดินเงิน—ดินทอง เรียกว่าผ้ายกซึ่งชาวเมืองไม่เคยทำกันมาก่อน ทำให้จังหวัดอุบลฯ มีชื่อเสียงโด่งดังมาก และได้เผยแพร่ความรู้—วิธีการในการทอผ้าแปลก ๆ ใหม่ ๆ โดยไม่ปิดบังให้แก่ชาวบ้านทั่วไป จนสามารถทอผ้ากันได้อย่างสวยงามมีคุณภาพดีสีสวยกันทั้งเมือง ได้รับเชิญให้ส่งผลิตภัณฑ์สิ่งทอหลายอย่างเข้าประกวดในงานฉลองรัฐธรรมนูญ และงานฉลองอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารีที่นครราชสีมาหลายครั้ง ได้รับรางวัลที่หนึ่งทุกประเภทและรางวัลอื่น ๆ อีกมากติดต่อกัน ๒ ปีหยุดส่งเพราะเกรงว่าถ้าส่งไปประกวดอีกก็จะทำให้คนอื่นไม่ได้รับรางวัล อาจจะมีหมดกำลังใจได้ ซึ่งเหมือนกับเป็นเรื่องคุย แต่ก็ก็เป็นความจริง สำหรับงานด้านการ

ทอผ้าและการผลิตผ้าออกสู่ตลาดนี้ ได้มอบให้ภรรยาและบุตรเป็นผู้
ดำเนินการ และควบคุมแต่ก็คอยเอาใจใส่ดูแลด้วยตนเองอยู่เสมอ
งานประจำนอกจากงานวัด งานก่อสร้างแล้วก็ยังมีงานช่างทอง
เนื่องจากมีผู้มาขอเรียนด้วย จึงได้รับสอนให้แก่ผู้ที่สนใจงานด้านนี้
ขึ้นที่บ้าน มีศิษย์มาขอเรียนปี—สองปีต่อคน ก็ให้เรียนโดยไม่คิด
ค่าสอนมีแต่ค่ายกครูคนละหกสลึงเท่านั้น แล้วก็เรียนไปเป็นลูกมือ
ไปจน ๓—๔ ปีก็จะสามารถทำขึ้นเงินพานเงินและอื่น ๆ ได้ เมื่อ
ชำนาญแล้วก็แยกย้ายไปประกอบอาชีพต่างจังหวัด ศิษย์ที่มาจาก
ต่างจังหวัด—ต่างอำเภอบางคนขอพัก—อาศัยด้วยที่บ้านโดยไม่ได้เสีย
ค่าใช้จ่ายเลย กว่าจะเรียนจบไปประกอบอาชีพได้ก็เป็นเวลาหลายปี
จึงมีความสัมพันธ์กันเหมือนญาติสนิท

สำหรับงานทางด้านประเพณีที่เกี่ยวกับศาสนานี้ ประมาณ
ปี พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้เป็นผู้ริเริ่มประดิษฐ์ตกแต่งต้นเทียนสำหรับ
ถวายวัดประจำพรรษา จากของเดิมซึ่งเป็นเทียนพาราพื้นหล่อเป็น
แท่งกลม ๆ ผิวเกลี้ยง ๆ ธรรมดาเป็นต้นเทียนแบบหล่อด้วยขี้ผึ้ง
แท้ และใช้ขี้ผึ้งอัดลายเป็นดอกดวงลวดลายต่าง ๆ กัน แล้วตัดสาย
นั้นระดับบนต้นเทียนทำให้สวยงามขึ้นมาก แบบลายที่เป็นแม่
พิมพ์นั้น ได้พยายามแกะลวดลายต่าง ๆ ไว้ในแผ่นหินอ่อนและไม้
พุ่มเป็นจำนวนหลายสิบแบบ โดยได้ขอให้ลูกศิษย์ส่งหินอ่อนมาให้

จากเมืองอัตตะปือ แขวงเมืองนครจำปาศักดิ์ เพราะหินอ่อนที่
อุปบล ฯ ไม่มี และในปีถัดมาก็ได้ริเริ่มชักชวนให้มีการประกวดและ
ฉลองต้นเทียนและจัดให้มีขบวนแห่กันเป็นที่ครึกครื้น เมื่อแห่กัน
ไปรอบเมืองแล้ว จึงแยกย้ายกันไปถวายตามวัดต่าง ๆ เป็นประเพณี
ตลอดมาทุกปีในวันเข้าพรรษา

การปฏิบัติศาสนกิจในกลางพรรษา ได้เป็นผู้ริเริ่มแนะนำ
และชักชวนชาวเมืองเข้าวัด นอกจากการทำบุญถวายภัตตาหาร
และฟังเทศน์เป็นปกติวิสัยทุกวันพระแล้ว ได้มีการฝึกสมาธิและ
อบรมธรรมเพิ่มขึ้น กิจกรรมนี้เรียกว่า “อุโบสถสามัคคี” โดยได้
อาราธนาพระอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญในด้าน การปฏิบัติมาเป็นผู้อบรม
เมื่อพระอาจารย์ท่านให้การอบรมเสร็จแล้ว ก็เป็นผู้ให้การอบรม
ต่อด้วยตนเองโดยให้ถามและตอบปัญหาธรรมต่าง ๆ เป็นประจำ
เหล่าอุบาสกอุบาสิกาทั้งหลายเรียกกันว่า ท่านอาจารย์บ้าง พ่อบ้าง
การอุโบสถสามัคคี ได้ย้ายเปลี่ยนไปตามวัดต่าง ๆ ปฏิบัติหมุนเวียน
กันไปเช่นนั้นหลายวัด เพื่อให้ชาวบ้านในย่านวัดนั้น ๆ จะได้ปฏิบัติ
ธรรมได้สะดวก ทำให้เกิดความพอใจและสนใจแก่ชาวบ้านนั้น ๆ
เป็นอันมาก เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่ได้ปฏิบัติกันมาเป็นประจำ
ทุกวันอุโบสถ และเป็นปกติสำหรับผู้ที่ใฝ่ธรรมมักจะไปปรึกษาใน
ปัญหาธรรมต่าง ๆ ที่สงสัยไม่เข้าใจที่บ้านอยู่เป็นประจำ ไม่เลือก

วัน ไม่เลือกเวลา ก็ได้ช่วยอธิบายแก้ข้อข้องใจต่าง ๆ ไปด้วยดี
เสมอมา

ในเทศกาลออกพรรษา เป็นฤดูน้ำนองตลิ่ง ได้เป็นผู้พันฟู
ให้มีการแข่งเรือขึ้นมาอีก หลังจากได้เลิกกันไป ๑๐ กว่าปี เป็นที่
พอใจของหมู่บ้านและชาววัดที่มีเรืออยู่เดิมแล้วเป็นอันมาก มี
เรือขนาดตั้งแต่ ๒๐-๓๐ ถึง ๔๕ ฝีพาย จากหมู่บ้านและอำเภอ
ต่าง ๆ เข้าแข่งมากมาย ได้เป็นหัวหน้าทีมนำเรือลงแข่งเองหลาย
ครั้ง ฝีพายก็คือศิษย์ช่างทองบ้าง และช่างไม้บ้าง เรือที่ใช้แข่ง
เองเป็นประจำเป็นเรือเซิม ๖ ฝีพาย ลำแรกที่ขอซื้อมาแต่ไม่พอใจ
เลยหาไม้ในป่ามาซุดเอง เพื่อแก้ไขในส่วนที่เห็นว่าไม่เหมาะสม
และได้ชัยชนะหลายครั้ง พร้อม ๆ กันก็ได้ซุดเรือขายให้แก่คนอื่น
ด้วย เพราะทนต่อการอ้อนวอนไม่ได้ จนปีต่อ ๆ มาไม่สามารถ
ชนะเรือที่ซุดขายให้คนอื่นเขาไปก็มี

สิ่งที่ได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีขึ้นและถือว่าเป็นประเพณีที่สำคัญ
อีกอย่างหนึ่งในเทศกาลออกพรรษานี้ก็คือ ได้ริเริ่มให้มีการลอย
กระทงขึ้น โดยปีแรก ๆ ได้ชักชวนชาวบ้านร่วมกับคณะกรรมการ
จังหวัดทำกระทงใบใหญ่ โดยใช้เรือพายทั้งลำแทนกระทงสำหรับ
หมู่บ้านหนึ่ง ๆ ประดับและตกแต่งด้วยกาบกล้วย ทางมะพร้าว
กระดาษสีต่าง ๆ ประดับเป็นซุ้มใหญ่โต บางหมู่บ้านใช้เรือ ๒ ลำ

ทำให้กระทงใหญ่โตมาก ส่วนไฟที่ใช้ประดับกันในปีแรก ๆ ก็คือ
ไต้และเทียน จุดสว่างไสวไปทั้ง ๒ ฝั่งแม่น้ำมูล ในปีถัดมาได้
พัฒนาให้ดีขึ้นโดยใช้แบตเตอรี่ให้แสงสว่างแทน เริ่มปล่อยจากท่า
หน้าหน้าวัดสุภานุาราม ให้ไหลผ่านหน้าเมืองลงไปทางใต้เป็น
ระยะทางประมาณ ๑ กิโลเมตรเศษ ประเพณีนี้ได้จัดติดต่อกันมา
ทุกปีโดยจัดให้มีการประกวดด้วยเช่นกัน ในปีแรก ๆ เนื่องจากเป็น
กระทงใหญ่ ชาวบ้านจึงพากันเรียกว่าพิธี “ไหลเรือไฟ” และได้
เปลี่ยนมาเป็น “ลอยกระทง” ในสมัยต่อมาพิธีการได้ทำกันในคืน
ก่อนแข่งเรือหนึ่งคืนหรือบางครั้งก็หนึ่งสัปดาห์แล้วแต่จะสมควร

งานที่เกี่ยวกับพระศาสนาอีกอย่างหนึ่งนั่นก็คือ การบูรณะ
ซ่อมองค์พระธาตุพนม จังหวัดนครพนม เมื่ออายุ ๑๓ ปีเศษ
สามเณรโพธิ์ ได้มีโอกาสอาสาติดตามท่านพระอาจารย์ พระครู
วิโรจน์ (รอด) รัตโนบล ไปทำการบูรณะซ่อมแซมด้วย ตรงกับ
บันทึกในหนังสือประวัติพระธาตุพนม ในการซ่อมครั้งที่ ๖ เมื่อ
ปี พ.ศ. ๒๔๔๔ โดยได้ร่วมเป็นผู้ขึ้นไปทำความสะอาดต้นพีช-ต้น
โพธิ์-ต้นไทร ที่ขึ้นรอกอยู่ตามรอยแตกขององค์พระธาตุ และตรวจ
เคาะรอบ ๆ องค์พระธาตุ เพื่อจะได้ทราบว่ามีบริเวณใดที่ปูนฉาบ
กะเทาะหรือที่เรียกว่า “สะท่าย” หลุดไม่จับกับเนื้ออิฐที่ขีดเครื่อง
หมายเอาไว้ แล้วก็สะเก็ดกะเทาะออก เพื่อการฉาบหรือโบกสะท่าย

ใหม่ นอกนั้นยังได้โบกสหายและซ่อมลายปูนปั้นบริเวณฐานองค์พระธาตุทางด้านทิศเหนือด้วย ผู้ที่พระอาจารย์ได้เลือกให้ขึ้นไปทำงานบนองค์พระธาตุนั้นมีเพียง ๕ องค์เท่านั้น เป็นพระ ๓ และเณร ๒ ส่วนชาวบ้านนั้นไม่กล้าและต้องแม่แต่การผูกไม้คาสะเพา (ไม้ன்ற้าน)

สำหรับงานที่เกี่ยวกับพระบรมสารีริกธาตุนี้ นอกจากได้มีโอกาสร่วมบูรณะองค์พระธาตุพนมแล้ว ยังได้เป็นช่างบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในพระเศษของพระประธานในโบสถ์วัดสุปฏิหารามและวัดอื่น ๆ อีก ๒-๓ แห่ง โดยถอดพระเศษออกมาแล้วทำเป็นช่องที่ประดิษฐานไว้ในพระเศษบ้าง บนพระเศษบ้าง และในโอกาสวันฉลองครบรอบ ๑๐๐ ปี ของวัดสุปฏิหารามนั้น ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๙๖ ท่านพระอาจารย์ดี ธัมมธโร แห่งวัดอโศการาม สมุทรปราการ ได้เป็นผู้บรมธรรมและสมาธิ เวลาประมาณเที่ยงคืนขณะที่นั่งสมาธิอยู่ในโบสถ์ ได้มีนิมิตเกิดขึ้น โดยปรากฏว่าพระบรมสารีริกธาตุ ซึ่งเสด็จมาโดยทางอากาศหนึ่งพระองค์หล่นลงข้าง ๆ ตัว รุ่งเช้าจึงได้นิมนต์ท่านพระอาจารย์ดี ธัมมธโร (ท่านพ่อลี) หรือท่านเจ้าคุณพระสุทธิธรรมรังษีคัมภีร์เมธาจารย์ พร้อมด้วยท่านเจ้าคุณธรรม (พิม) แห่งวัดพระศรีมหาธาตุ บางเขน ซึ่งต่อมาเป็นที่ สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ทั้ง ๒

พระองค์เป็นผู้อัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุองค์ที่ได้นั้น จากวัดสุปฏิหาร ไปไว้สักการบูชาที่บ้านจนถึงทุกวันนี้ และในตอนที่พระธาตุพนมชำรุดพังลงเมื่อ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๑๘ นั้น คณะกรรมการดำเนินการหาทุนซ่อมสร้างองค์พระธาตุพนมขึ้นใหม่ ได้จัดงานขึ้นที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าवासกรี กรุงเทพฯ ก็ได้เชิญให้ไปเป็นผู้อาวุโสทำพิธีผูกข้อมือสู่ขวัญให้แก่ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น เรียกได้ว่าเป็นผู้ที่ได้เกี่ยวข้องกับพระพุทธรศาสนาและพระบรมสารีริกธาตุตลอดมา เริ่มตั้งแต่เยาว์วัย—กลางวัย และวัยชราอันเป็นช่วงสุดท้ายของชีวิต อนึ่งเมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้เสด็จไปเยี่ยมพศกนิกรที่จังหวัดอุบลฯ เป็นครั้งแรกนั้น ได้มีโอกาสเป็นผู้ถวายพิธีสู่พระขวัญ ซึ่งเป็นพิธีสำคัญอย่างยิ่งของพศกนิกรชาวจังหวัดอุบลฯ ที่น้อมเกล้าฯน้อมกระหม่อมถวายแด่องค์พระประมุขแห่งชาติด้วย

มาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐ นายโพธิ์ ส่งศรี อายุได้ ๙๐ ปี สังขารร่างกายและความจำต่าง ๆ ได้เริ่มเสื่อมถอยลงไปตามสภาวะธรรม ลุก ๆ และหลานได้ปรึกษาหารือกันถึงความตั้งใจและเจตนาที่บิดาได้เคยปรารถนาไว้เมื่อก่อนว่า หากมีโอกาสก็มีความปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะชวนลูกหลานช่วยกันทำต้นเทียนพรรษาเพื่อถวายพระ

แก้วมรกต เป็นพุทธบูชาหนึ่ง และขอน้อมเกล้าข้อมกระหม่อมถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยพระบารมีปกเกล้าอีกหนึ่ง เพราะต้นเทียนนี้เป็นพุทธศิลป์อีกแบบหนึ่ง ซึ่งสมควรส่งเสริมและสนับสนุนให้คงรักษากันไว้เป็นประเพณีสืบไป มาในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ ลูก ๆ และหลานจึงได้ร่วมมือร่วมใจกันประดิษฐ์และตกแต่งต้นเทียนขึ้นต่อหน้าพ่อ และได้ประดิษฐ์ตกแต่งไปตามที่ได้เคยร่วมกันมาเมื่อสมัยก่อนเป็นจำนวน ๒ ต้น น้อมเกล้าข้อมกระหม่อมถวาย เพื่อพระราชทานให้แก่วัดในเทศกาลพรรษา ตามแต่พระราชประสงค์

ตามข้อความที่บันทึกมาแล้วข้างต้นนั้น จะเห็นว่านายโพธิ์ส่งศรี เป็นชาวอุบลที่มีความสัมพันธ์กับบุคคลหลายชั้นหลายอาชีพ แม้เป็นเพียงชาวบ้านธรรมดา แต่ก็เป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านและข้าราชการตลอดทุกระดับ ทางราชการจะมีงานอะไรเกี่ยวข้องกับประเพณี ขนบธรรมเนียมของชาวอุบล นายโพธิ์ส่งศรี จะได้รับเกียรติเชิญเป็นที่ปรึกษาหารือตลอดมา สิ่งเหล่านี้ทำให้นายโพธิ์ส่งศรี ภูมิใจมาก จึงได้พยายามอบรมสั่งสอนลูกหลานเสมอมา ว่าการทำงานให้ตั้งใจทำจริง ทำตนให้เป็นที่รักที่ไว้วางใจของผู้บังคับบัญชาแห่งตน ความดีนั้นต้องสนองเราไม่วันใดก็วันหนึ่งข้างหน้า ทั้งให้เป็นผู้รู้จักมีกตัญญูกตเวที เคารพต่อบิดามารดา

ผู้นั้นย่อมมีความสุขตลอดไป

อีกประการหนึ่ง เลือดข้างอันเข้มขันทุกแขนงของนายโพธิ์ส่งศรี ยังตกทอดถึงชนลูก—หลาน และได้ศึกษาเล่าเรียน ยึดเป็นอาชีพกันตลอดมา ตามความถนัดของแต่ละคนด้วยความสัตย์สุจริต โดยถือว่า “ซื่อกินไม่หมด คดกินไม่นาน”

การบูรณะซ่อมแซมองค์พระธาตุพนม

พ.ศ. ๒๔๔๔

เนื่องจากเป็นผู้ที่มีชีวิตและการสังคมผูกพันอยู่กับวัดตลอดมาตั้งแต่เด็ก ๆ ในวัยที่มีอายุก่อน ๑๑ ขวบ พ่อแม่ก็ได้ให้น่าดีดสอยห้อยตามเข้าออกวัดโน้น วัดนี้ อยู่เรื่อยมา สังคมสมัยก่อนมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดเป็นส่วนมาก เพราะว่าพระท่านเป็นที่พึ่งเกือบทุกอย่างให้การแนะนำ ปรีกษา สั่งสอน ชี้ทาง ในทุกเรื่องทุกปัญหา พระท่านเป็นหมอ เป็นช่างสารพัดอย่าง เป็นครูให้การศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์และอักษรศาสตร์ รวมทั้งจิตตศาสตร์หรือพุทธศาสตร์ เพื่อให้สังคมอยู่ด้วยดีมีสุข และช่วยชี้ทางอันเกษมด้วยการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นตามแนวแห่งพระพุทธศาสนา จึงจัดได้ว่าวัดเป็นที่พึ่งอย่างมาก คือเป็นทั้งโรงเรียนและโรงพยาบาล รวมทั้งเป็นศูนย์รวมข่าวทั่วไปด้วย ฉะนั้นผู้ที่ชอบศึกษาค้นคว้าจึงมีชีวิตเกี่ยวข้องกับวัดค่อนข้างมากกว่าปกติ โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นศิษย์วัดหรือเคยบวชเรียนมาก่อน ย่อมรู้จักวัด คุณครูบาอาจารย์ ไม่ทอดทิ้งวัดทั้งครูบาอาจารย์ โดยเฉพาะช่างงานช่างทั้งหลายทั้งปวงย่อมทำให้ช่างผูกพันอยู่กับวัดยิ่งขึ้น เพราะงานช่างต่าง ๆ ส่วนมากเป็นการก่อสร้าง ประดับ ตกแต่งให้แก่วัด หรือเพื่องานของ

วัดแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะ “ช่างโพธิ์” เกือบจะพูดได้ว่า “วัด
 เหมือนกับบ้านของตัวเอง” ^{๕๕๕} ทั้งนี้ด้วยเหตุที่ทีมงานช่างผูกพันอยู่กับ
 ทางวัดตลอดเวลาอย่างหนึ่ง และอีกอย่างหนึ่งก็คือเป็นผู้ปฏิบัติธรรม
 เคร่งครัด ทุกวันพระวันศีลไม่ยอมขาดวัด กิณวัด นอนวัด และ
 ยังชักชวนชาวบ้านอบรมศึกษาธรรมไปด้วยตลอดมา หรือจะพูด
 อีกอย่างหนึ่งว่า “วัดเหมือนบ้านของตัวเอง” ^{๕๕๕} ทั้งนี้ก็เพราะเหตุ
 ดังกล่าวแล้ว มีอยู่บ่อยๆ ที่บรรดาอุบาสก อุบาสิกา ทั้งหลาย
 ทั้งปวงชอบไปถามปัญหาข้อข้องใจในธรรม หรือการปฏิบัติธรรม
 และรับการอบรมซึ่งบางทีก็ไปหาตั้งแต่เช้า บางวันก็บ่ายหรือค่ำ
 ไม่เลือกวันเวลา จึงกล่าวได้ว่า “บ้านเหมือนวัด” เพราะที่บ้าน
 เองก็เป็นที่อยู่อบรมธรรมเหมือนวัด ดังนี้เรื่องราวเกี่ยวกับวัดและคณา
 จารย์ที่บันทึกไว้ต่อไปนี้ ก็นับว่าเป็นประวัติอีกเรื่องหนึ่งที่น่าสนใจ
 ขอแทรกรวมเอาไว้ เพราะเป็นเรื่องเกี่ยวกับพระคณาจารย์ซึ่งจะ
 เรียกได้ว่าเป็นหัวหน้าขบวนการธรรมทูตฝ่ายชุกตงค์กรรมฐาน ซึ่ง
 ได้ออกชุกตงค์เผยแผ่ธรรมไปตามจังหวัดต่าง ๆ เป็นชุดแรกเริ่ม แต่
 อันที่จริงแล้วการชุกตงค์กรรมฐานได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อกันมาก่อน
 นานแล้ว ที่ขอนำเอาคณาจารย์ชุดนี้มาบันทึกไว้ก็ด้วยเหตุที่ว่า ท่าน
 เป็นพระอาจารย์ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ผู้เริ่มบุกเบิก
 ในการชุกตงค์กรรมฐานให้เป็นที่เลื่องลือแพร่หลายขยายธรรมไปทั่ว

ภาคอีสานและภาคเหนือในสมัยต่อมา เป็นที่รู้จักกันทั่วไป ความ
 สำคัญอีกอย่างหนึ่งนั้นก็คือคณาจารย์ชุดนี้ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มให้มีการ
 ช่อมแซมบูรณะองค์พระธาตุพนมขึ้นใน พ.ศ. ๒๔๔๔ นั้นเอง

สมัยนั้นเริ่มประมาณ พ.ศ. ๒๔๒๕ เป็นต้นมา ภิกษุท่าน
 หนึ่งผู้เคร่งครัดในชุกตงค์กรรมฐานอย่างยิ่ง ชาวบ้านชาวเมืองเรียก
 กันว่าพระกรรมฐาน และเรียกท่านว่า พระอุปัชฌาย์ท่าบั้ง พัน
 เมืองเรียกครูบาอาจารย์สีทาบ้าง ท่านเป็นพระครู หรือเรียกกัน
 เต็ม ๆ ว่า ท่านพระอาจารย์สีทา ชยเสโน ท่านเป็นเจ้าของาวาสวัดใต้
 ท่านเป็นพระอาจารย์ใหญ่ทางชุกตงค์กรรมฐานในกลุ่มนี้ กาลต่อมา
 ท่านเห็นว่าที่วัดใต้ไม่เหมาะที่จะเป็นสถานที่ปฏิบัติสมาธิ มีอยู่อีก
 แห่งหนึ่งซึ่งเป็นวัดเก่า เป็นป่ากร้าง มีโบสถ์เก่าเล็กๆ อยู่หลัง
 หนึ่งอยู่ชายป่าห่างเมืองไปทางทิศตะวันออกของตัวเมืองอุบลฯ เป็น
 ที่เงียบสงบ ไกลจากหมู่บ้าน (สมัยนี้ข้างวัดมีหมู่บ้านเต็มไปหมด)
 เหมาะแก่การปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง สมควรที่จะถากถางได้อาศัย
 ด้วยเหตุนี้ ^{๕๕๕} ท่านกรมหลวงสรรพสิทธิประสงค์ซึ่งเป็นผู้สำเร็จ
 ราชการเมืองอุบลฯ ในขณะนั้น จึงได้ช่วยทำการบูรณะขึ้นมา โดย
 ได้ให้นักโทษจากเรือนจำทำการถากถางป่าในบริเวณวัดร้างนั้น
 และได้สร้างกุฏิไม้ถากถางไว้สองหลัง เมื่อกุฏิเสร็จเรียบร้อย ท่าน
 พระอาจารย์สีทาก็ได้ย้ายจากวัดใต้ไปอยู่ที่นั่น และได้ตั้งชื่อใหม่ว่า

วัดบูรพา ชาวบ้านเรียกว่า วัดป่าบูรพา เพื่อเป็นที่ปฏิบัติ อบรม
สั่งสอน กรรมฐานสืบมา

ฝ่ายทางวัดไถ่นั้นได้มอบให้ ท่านพระครูหนู หรือครูบา-
อาจารย์หนูพระลูกวัดในวัดนี้เป็นผู้ปกครองแทนท่านองค์นี้เป็นพระ
อาจารย์ของสามเณรโพธิ์ และสมัยหลังต่อมาท่านพระอาจารย์องค์
นี้ ได้ย้ายไปอยู่วัดสระปทุมหรือวัดปทุมวนาราม อำเภอปทุมวัน
กรุงเทพฯ โดยได้เลื่อนเป็นที่ท่านเจ้าคุณ พระปัญญาพิศาลเถร
(หนู) เจ้าอาวาส

ทางฝ่ายวัดเลียบซึ่งเป็นวัดที่อยู่ติดกันและเป็นวัดซึ่งอยู่ใน
การปกครองของวัดไถ่ในสมัยของท่านพระอาจารย์สีทาเป็นเจ้า
อาวาสนั้น ก็ได้ท่านพระครูเส้า หรือท่านพระอาจารย์เส้า กัน
ตสีโล เป็นเจ้าอาวาส ซึ่งท่านพระอาจารย์องค์นี้เป็นพระอาจารย์
ของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต ในปีถัดๆ มาด้วย เหตุนี้วัด
ทั้งสามจึงมีความผูกพันกันในด้านปกครองและฝึกอบรมการ
ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานโดยขึ้นอยู่กับท่านพระอาจารย์ใหญ่ คือ
พระอาจารย์สีทา แห่งวัดบูรพาดังกล่าวมาแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะเป็น
ศิษย์และอาจารย์แก่กันด้วย

ท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต เกิด พ.ศ. ๒๔๑๓ ได้
บวชครั้งแรกเมื่ออายุ ๑๕ ปี บวชอยู่ได้ ๒ ปี ก็ลาสิกขาบทเพื่อ

ช่วยบิดามารดาทำมาหากิน และวันหนึ่งในตอนนั้น ท่านพระ-
อาจารย์สีทา ท่านพระอาจารย์เส้า และท่านพระอาจารย์หนู ได้
ไปรุกขมูล (ออกธุดงค์) อยู่ที่ตำบลโขงเจียมอันเป็นบริเวณป่าเขา
แถวๆ บ้านเกิดของท่าน พระอาจารย์มั่น ซึ่งท่านเองก็เป็นผู้มี
ความสนใจมากเป็นพื้นเดิมอยู่แล้ว เมื่อได้ทราบข่าวจึงได้ไปขอมอบ
ตัวเองขอปฏิบัติรับใช้และศึกษาธรรมอยู่กับท่านพระอาจารย์ทั้งสาม
อยู่เป็นประจำ ตลอดธุดงค์สมัยในป่านั้น การนี้ได้ทำให้ท่านเกิด
ความนิยมชมชอบในการปฏิบัติกรรมฐาน และมีศรัทธาเพิ่มขึ้น
จากเดิมอีกมากมาย ครั้นปี พ.ศ. ๒๔๓๖ อายุได้ ๒๒ ปี ท่านจึง
ได้บวชใหม่อีกครั้งหนึ่งที่วัดเลียบในเมืองอุบลฯ โดยมีท่านพระ-
อริยกวี เจ้าอาวาสวัดศรีทองในเมืองอุบลฯ เป็นพระอุปัชฌาย์
(พระอุปัชฌาย์ท่านนี้เป็นชาวบ้านหนองไหล อ.เมือง อุบลฯ) ท่าน
พระครูสีทา ชยเสโน เป็นพระกรรมวาจาจารย์ ท่านพระครูประจักษ์
อุบลคุณ (ครูบาใหญ่วัดศรีทอง) เป็นพระอนุศาสนาจารย์ และ
เมื่ออุปสมบทแล้วก็ได้เข้าประจำอยู่ในสำนักวิปัสสนาวัดเลียบ อยู่
กับท่านพระครูเส้า กันตสีโล การรุกขมูลก็ได้ปฏิบัติกันอยู่เป็น
ประจำตามป่าเขาทั่วไปทั้งภาคอีสานและ ๒ ผังแม่น้ำโขง การเจริญ
กรรมฐานก็เป็นที่นิยมนับถือรู้จักเข้าใจกันดีในหมู่ชาวบ้านทั่วไป มี
ลูกศิษย์เพิ่มขึ้นอีกมากมายทั่วอีสานและภาคเหนือโดยการบุกเบิกนำ

โดยท่านพระอาจารย์มั่นในสมัยต่อมา

กรรมฐาน คือ อะไร ? กรรมคือการกระทำ การปฏิบัติ ส่วนฐานแปลว่าที่รองรับ ที่ตั้งที่ยึดถือ ความหมายว่า “การยึดถือเอาการปฏิบัติเพื่อเป็นที่ตั้งแห่งจิต” ปฏิบัติอะไร ? ก็คือ “ปฏิบัติจิตเพื่อการหลุดพ้นตามแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา” ท่านได้กล่าวกันไว้ว่า การหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาจะเกิดจากการเขียน การอ่าน ท่อง สวดจนรู้แจ้งครบสิ้นในพระไตรปิฎก หรือจบสิ้นทุกตำราแล้วจะพบกับความสำเร็จในการหลุดพ้น คือ เป็นพระอรหันต์นิพพานได้นั้นก็หาไม่ มีทางสำเร็จได้ทางเดียวคือด้วยการปฏิบัติจิตเท่านั้น ฉะนั้นความสำคัญของชุดังคกรรมฐานจึงมีดังได้กล่าวมาแล้ว

ถึงปีพุทธศักราช ๒๔๔๓ คณะจารย์ดังกล่าวแล้ว นำโดยท่านพระอาจารย์สีทา และท่านพระอาจารย์หนู ได้ออกธุดงค์ขึ้นไปจำพรรษาอยู่ที่วัดป่าวิมสะระน้ำใหญ่ บริเวณข้างวัดพระธาตุพนมทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ได้เห็นองค์พระธาตุพนมซำรุดมาก ต้นไม้โพธิ์ ไทร ต้นหญ้าขึ้นกรุงรังตามองค์เจดีย์ สะทាយหรือปูนฉาบแตกกร้าวร่วงหล่น ตะไคร่น้ำจับต่างด้า รอบ ๆ บริเวณหญ้าขึ้นรกราก ไม่เหมาะกับการเป็นสถานที่อันควรแก่การสักการะบูชาอันสูงสุด ไม่สมควรให้อยู่ในสภาพนี้อีกต่อไป ควรที่จะบูรณะ

ซ่อมแซมให้ดีขึ้น

ในจำนวนศิษย์ที่มารับการอบรม สมถวิปัสสนาอยู่กับท่านพระอาจารย์สีทาในขณะนั้น มีทนายทวดคนหนึ่งเป็นผู้เฒ่าหนุ่มชาวหม่มชาวถือศีลมานานเป็นตาปะขาว ซึ่งก็เป็นชาวบ้านชาตุนั้นเอง และเป็นต้นบิดของชาวบ้านทั่วไปด้วย ได้เป็นผู้ร่วมปรึกษาในการที่จะบูรณะปฏิสังขรณ์ให้มีสภาพดีขึ้น และในโอกาสนี้เองตาปะขาวจึงได้อาราธนาเชิญท่านพระอาจารย์สีทาให้เป็นองค์ผู้นำในการวางแผนและบูรณะแล้วแต่จะพิจารณาเห็นสมควรดำเนินการอย่างไรต่อไป

ครั้นออกพรรษาแล้ว ท่านพระอาจารย์สีทาจึงได้เขียนหนังสือขึ้นและจัดให้พระภิกษุในวัดพระธาตุพนมนั้น ๒ องค์ ร่วมกับทิดเหล็ก ซึ่งเป็นบุตรชายของตาปะขาว เป็นตัวแทนในนามของชาวบ้านธาตุพนมรวมเป็นสาม ถือนั่งเรือรับเดินทางด้วยกำรอนแรมไปยังจังหวัดอุบลฯ เพื่ออาราธนาท่านพระครูอุตรพิทักษ์ คณะเดช (ท่านพระครูวิโรจน์ (รอด) รัตโนบล) วัดทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลฯ ขอให้ขึ้นไปช่วยบูรณะปฏิสังขรณ์ในกาลนั้น เมื่อเดินทางไปถึงแล้วได้พักก่อนอยู่ประมาณหนึ่งสัปดาห์ก็พอดีกับคณะของท่านพระครูวิโรจน์เตรียมตัวเรียบร้อยพร้อมที่จะออกเดินทางได้ โดยท่านได้รวบรวมบรรดาศิษย์ภิกษุและสามเณรผู้มีฝีมือทางช่างทั้ง

สิ้นประมาณ ๑๐ องค์ การรวบรวมช่างอาสาสมัครครั้งนี้มีปัญหา
น้อยมากเพราะส่วนมากเป็นพระเณรและอยู่ในระหว่างออกพรรษา
ภาระหน้าที่ไม่มีเรื่องมากเหมือนชาวบ้าน การเดินทางด้วยเท้าจาก
หมู่บ้านหนึ่งถึงหมู่บ้านหนึ่ง อำเภอ จังหวัด ถือกันว่าเป็นเรื่อง
ปกติวิสัยเป็นของธรรมดา ๆ ในสมัยนั้น ล้อเกวียนก็ไม่ได้นำไป
ด้วยแม้จะมีชาวบ้านอาสาจัดบริการให้ เพราะเห็นว่าเป็นการทร-
มาณสัตว์ ส่วนทางเกวียนก็อ้อมค้อมทำให้ล่าช้าเสียเวลา และโดย
เฉพาอย่างยิ่งจะทำให้เสียในดงต้องน้ำลายหกเปล่า ๆ อาจจะต้อง
เสียวัวไปเป็นบาปกรรมอีก เครื่องมือเครื่องใช้ในการช่างไม่ได้นำ
ติดตัวไปด้วยเลยแม้แต่อย่างเดียว มีแต่บาตร กลต กาน้ำ ซึ่งเป็น
บริขารสำคัญในชุดชุดงค์เท่านั้น อย่างอื่นก็ไม่มีอีก ไปจัดหาเอา
ใหม่ที่ธาตุพนม ไม่ต้องหนักและรุนแรง สามเณรโพธิ์ขาวได้ร่วม
ไปในขบวนครั้งนี้ด้วย

พร้อมกับคณะภิกษุและทิดเหล็กที่มาจากธาตุพนม ขบวน
การปฏิสังขรณ์พระธาตุรวม ๑๐ กว้างองค์ ซึ่งนำโดยพระครูวิโรจน์
ก็ได้ออกเดินทางด้วยเท้าเปล่ามุ่งขึ้นไปทางทิศเหนือ การเดินทาง
จัดว่าทุรกันดารพอควร เพราะถนนสมัยนั้นไม่มี มีบ้างก็เป็นทาง
เกวียนจากบ้านหนึ่งไปหมู่บ้านหนึ่ง บางครั้งก็ต้องทิ้งทางเกวียน
และลัดเลาะไปตามทุ่งนาป่าเขา เพื่อจะได้ย่นระยะทางให้ใกล้เข้าไป

แต่ส่วนมากก็คุ้นเคยและชำนาญในการออกธุดงค์กันมาแล้วทั้งพระ
และเณร ความยุ่งยากและความไม่สะดวกทั้งหลายก็ถือกันว่าเป็น
เรื่องง่าย ๆ ในวันแรกนี้ทำระยะทางได้ไกลพอสมควรประมาณ ๔๐
กม. ไปถึงตอนค่ำและค้างคืนที่บ้านม่วง (อำเภอม่วงสามสิบ ซึ่ง
ระยะทางตรงตามถนนหลวงปัจจุบันนี้ประมาณ ๓๕ กม.) เข้าวัน
รุ่งขึ้นหลังจากเสร็จภัตตกิจเช้าก็ออกเดินทางมาสู่บ้านอำนาจ (อำเภอ
อำนาจเจริญ) ตัดเข้าดงหัวกองซึ่งเป็นต้นทางผ่านเข้าดงบังอี่อัน
เลื่องลือทะเลออกเมืองมุก (อำเภอมุกดาหาร) ขึ้นเขาลงห้วยบุกป่า
เลียบขนานฝั่งแม่น้ำโขงเป็นบางตอน มุ่งขึ้นเหนือเรื่อยไป ชำบ้าง
รีบเร่งบ้างแล้วแต่ระยะทางระหว่างหมู่บ้านจะใกล้หรือไกล เส้นทาง
ที่จะออกเดินทางในวันรุ่งขึ้นมักจะเอามาหารอกันดูก่อนในขณะที่
หยุดพักเดินกลางทางเพื่อจะได้มั่นใจว่าควรจะไปถึงหมู่บ้านนั้นเวลา
ไหน บางครั้งก็ปักกลดกันกลางป่า รุ่งเช้าก็ออกเดินทางแต่มีด
กะให้ ได้เวลาบิณฑบาตรที่หมู่บ้านข้างหน้าพอดี บางครั้งก็พักใน
วัดที่หมู่บ้านนั้น ๆ เลย แต่ก็พยายามกะประมาณให้ ได้พักตามวัด
ในหมู่บ้านเป็นส่วนมาก บางวันจะถึงที่พักในตอนบ่าย ๆ แต่บาง
วันก็ถึงเย็น บางครั้ง ๒-๓ ทุ่มจึงถึงก็มีแล้วแต่ระยะทางและ
กำลังกาย เรื่องของป่าคุณั้น เริ่มตั้งแต่ออกนอกอุบล ฯ ไปก็เป็นป่า

ไปรุ่งและป่าละเมาะสลับนานาไไร่ หมูบ้านไม่ค่อยไกลกัน แต่พอเริ่มออกจากอำนาจเจริญไป ป่าก็เริ่มทึบเพราะเป็นดงซ้อหัวกอง ต้นทางจะเข้าดงบังอี ดงนี้มีซ้อเสียงโदงดังมากเป็นที่เข็ดขยาดในความดุร้ายน่ากลัว เป็นที่รำลือพอ ๆ กับดงพระยาไฟ ซึ่งจนต้องเปลี่ยนซ้อให้ใหม่เป็นดงพระยาเย็น สัตว์ป่าทุกชนิดโดยเฉพาะที่ดุร้ายเช่น หมี ช้าง เสือ ชุกชุมมาก ส่วนมากเป็นป่าทึบหนาอากาศเยือกเย็นเป็นร่มครึ้มวิเวก พระรุดงค์ท่านว่าสงบสบายดี ป่ายิ่งทึบยิ่งเงียบพระรุดงค์ยิ่งชอบ แต่ชาวบ้านบอกว่าน่ากลัวมาก ความดุร้ายของสัตว์ป่านั้นยังไม่เท่าไร แต่เรื่องของผีสิงและผีบ้านนางไม้ เจ้าป่าเจ้าเขานี่ซิเล่นเอาชาวบ้านขยาดกันมาก เพราะไม่มีทางต่อสู้กันได้นอกจากคนบางจำพวกเช่นพรานหรือพวกค้าขายที่มีความรู้ความสามารถทางคาถาอาคม ถ้าเป็นพวกอื่นๆ ก็ถือกันว่าถ้าเข้าป่าแถบนี้แล้วจะไม่ได้กลับออกมาเห็นหน้าลูกเมียกันอีกเป็นอันขาด ถ้ารอดมาได้ก็เป็นบ้าเป็นบอไปด้วยเหตุต่างๆ กัน ความเจ็บไข้ก็ชุกชุมมาก ป่าเมื่อก่อนนั้นมีลักษณะดังได้กล่าวมาแล้ว

ท่านพระครูวิโรจน์ (รอด) รัตโนบล องค์หัวหน้าในการเดินทางครั้งนี้ นอกจากท่านจะเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในด้านการช่างเป็นเลิศแล้ว ทางด้านพุทธาคม โดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องผีสิงต่าง ๆ นี้ จัดได้ว่าหาผู้เสมอเหมือนท่านได้ยากอีกเหมือนกัน

ตามปกติท่านมักจะถูกนิมนต์ให้ไปปราบผีที่บ้านโน้นอำเภอนี้อยู่เป็นประจำ ต่างจังหวัดก็นิมนต์ท่านไปแม้ว่าจะเป็นระยะทางไกลเดินทาง ๕-๖ วันกว่าจะถึง ท่านก็รับนิมนต์ด้วยเมตตาไม่ว่าจะเป็นผีประเภทไหนจะถูกปราบเรียบ โดยไม่ได้มีโอกาสกลับมาก่อความเดือดร้อนยุ่งยากให้แก่ชาวบ้านได้อีกเลย แม้แต่พวกดุร้ายมากขนาดหมอมผีผู้มีชื่อเสียงประจำหมู่บ้าน ๓-๔ อาจารย์ปราบไม่ได้ ท่านก็จะจัดการปราบได้สิ้นไม่มีหลงเหลือ โดยเฉพาะพวกผีปอบที่คอยหากินอยู่ตามหมู่บ้านต่าง ๆ ในสมัยนั้นก็มีมากในชนบท บางรายเพียงแต่เอ่ยชื่อท่านเท่านั้น ผีปอบก็จะรีบเผ่นหนีไปเสียแล้ว พูดได้ว่าบรรดาผีทั้งหลายทั้งปวงกลัวท่านมากทีเดียว ในการเดินทางกลางป่าคราวนี้จึงไม่มีเหตุการณ์อะไรเกี่ยวกับเรื่องผีสิง นางไม้หรือรุกขเทวา เจ้าป่าเจ้าเขามาปรากฏวิเววให้เห็นเลย สัตว์ร้ายต่างๆ ตลอดจนทิงก็ไม่มีให้เห็น จะเห็นมีก็แต่พวกไก่ป่าและนกเท่านั้น นี่จึงนับว่าเป็นบารมีอันยิ่งของท่านพระครูวิโรจน์อีกทางหนึ่ง ชื่อเสียงของท่านในเรื่องปราบผีนี้โด่งดังไปทั่วภาคอีสานในสมัยนั้นอย่างมาก น้อยคนที่จะไม่รู้จักท่าน

เมื่อคณะสงฆ์ชุดนี้ถึงหมู่บ้านใด ชาวบ้านจะแตกตื่นรำลือกัน หมายความว่าตื่นตื่นและตีใจที่นาน ๆ จะได้เห็นชบวนพระสงฆ์จำนวนมา ๆ จากต่างถิ่นผ่านมายังหมู่บ้าน ถือคติใจที่จะได้

ทำบุญตามวิสัยของชาวบ้านที่ได้รับการปลูกฝังทางการบุญสุนทานมาก่อน รุ่งเช้าจึงพากันนำอาหารคาวหวานตามมีตามเกิดไปถวายกันอย่างล้นเหลือน่าปลื้มใจ เมื่อได้ให้ศีลให้พรและแจ้งความประสงค์ในการเดินทางให้ทราบกันแล้วก็ออกเดินทางต่อไป ชาวบ้านพากันอนุโมทนาสาธุด้วยความยินดีและพากันติดตามขบวนสงฆ์เพื่อตามไปส่งจนถึงชายป่าไกลเขตหมู่บ้านพocarแล้วก็ลากลับเป็นเช่นนี้ตลอดการเดินทาง นี่คือนักบวชในสมัยนั้น

บุคป่าผ่าดงขึ้นเขาลงห้วยด้วยเท้าเปล่าร้อนแรมกันมาได้ ๑๔ วัน แม้จะเหน็ดเหนื่อยบ้างก็เป็นเพียงเล็กน้อย เพราะการคมนาคมในสมัยก่อนทำได้โดยสะดวกอย่างเดียวก็คือการเดินทาง ความคุ้นเคยกับการเดินป่าอยู่เกือบตลอดเวลา ทำให้การเดินทางคราวนี้เป็นของธรรมดาไป และในตอนเย็นของการเดินทางวันที่ ๑๔ นั้น ก็มาถึงบ้านน้ำก่า อากาศเย็นเล็กน้อยเพราะเป็นฤดูหนาวในเดือนธันวาคม ท้องฟ้ามีเมฆสีต่างสวยเมื่อใกล้ค่ำมองเห็นยอดขององค์พระธาตุพนมโผล่เหนือทิวไม้รับแสงแดดเป็นประกายแวววับจับตาอยู่ไกลลิบๆ (พ่อเล่าให้เขียนจากความจำที่ประทับใจซึ่งจำได้ติดตามมาอย่างที่เขียนไว้) ทุกๆ คนตั้งใจที่การเดินทางไกลจะสิ้นสุดลง แม้ว่าคืนนี้ต้องพักค้างคืนที่น้ำก่าก่อนก็ตาม รุ่งเช้าหลังจากฉันอาหารเสร็จก็ออกเดินทางต่อไปถึง วัดพระธาตุพนม และวัดป่า

สระพังในตอนสายๆ ของการเดินทางวันสุดท้าย รวมได้ทั้งสิ้น ๑๕ วันพอดี

สองสามวันหลังจากได้ติดต่อกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ท่านพระอาจารย์สีทา ท่านพระอาจารย์หนู ท่านพระครูวิโรจน์ ตาปะขาวผู้เฒ่าและพระสงฆ์ทั้งหลายพร้อมด้วยผู้ใหญ่บ้านกำนัน ชาวบ้านชาวเมืองและคนสำคัญทางบ้านเมืองอีกหลายคนก็ได้ร่วมประชุมปรึกษาหารือเพื่อจะดำเนินการขั้นต่อไป เช่น การจัดแบ่งสายงานฝ่ายช่าง ฝ่ายจัดหาวัสดุก่อสร้าง ฝ่ายจัดหาเครื่องมือก่อสร้าง ฝ่ายขนส่งและแรงงาน ฝ่ายอาหารและโรงครัว และฝ่ายประชาสัมพันธ์บอกบุญการเงิน เป็นต้น ในเช้าวันนั้นการประชุมได้ดำเนินไปเพียงเล็กน้อย พวกชาวบ้านอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้ทราบข่าวคราวในการที่จะบูรณะซ่อมแซมองค์พระธาตุ และได้มีการวิพากษ์วิจารณ์โจษขานซุบซิบกันเจี๊ยบๆ มาก่อนหน้าการประชุมนี้แล้ว พอมีการประชุมขึ้นก็ได้ช่องสบโอกาสมีปฏิกริยาต่อต้านการบูรณะครั้งนั้นขึ้นมา ด้วยเหตุที่พากันเกรงกลัวต่ออำนาจของเทวอารักษ์ผู้ซึ่งเผ่าดูแลบริเวณองค์พระธาตุนั้นอยู่จะลงโทษเอา เพราะแต่ไหนแต่ไรมาตั้งแต่สมัยปู่ย่าก็ได้เคยเกิดขึ้นมีมาอยู่เสมอๆ คือผู้ใดจะล่องละเมิดกระทำการอันเป็นการไม่บังควร ไม่เคารพยำเกรงข่มขยาย หรือละโมภยิบฉวยเอาไปเป็นของตนแม้แต่เศษอิฐเศษเทียน

หรือผลหมากรากไม้ในบริเวณสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์นี้ไป โดยไม่ได้ขอหรือบอกกล่าวแล้ว จะต้องมีอันเป็นไปต่าง ๆ นา ๆ เช่นเกิดเจ็บไข้ขึ้นมาโดยไม่มีสาเหตุ รักษาก็ไม่รู้จักหายบ้าง ประสบอุบัติเหตุถึงแก่ชีวิตอย่างสยดสยองบ้าง ทำมาหากินไม่ขึ้นขาดทุนเสียหายย่อยยับจนกิจการล่มจมบ้าง บางทีก็เกิดไข้ชิงสู้อาละวาดข่มขู่จะทำร้ายให้ถึงตายหรือจะฆ่าล้างโคตรบ้าง จนเป็นที่เข็ดขามของชาวบ้านชาวเมืองเป็นที่รู้กันดีทั่วไป จึงโดยเฉพาะการบูรณะครั้งนี้จะกระทำตลอดทั้งองค์ คือจากฐานขึ้นไปถึงยอดด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เกิดความเกรงกลัวมาก โดยเข้าใจว่าผลเสียหาย คือความวิบัติอย่างใหญ่หลวง จะต้องเกิดขึ้นแก่พวกตนเป็นแน่ จึงได้ร่วมกันคัดค้านไม่ยินยอมให้ทำการบูรณะด้วยประการทั้งปวง แม้ว่าอีกฝ่ายหนึ่งจะใช้เวลาอธิบายอย่างเหตุผลสักเพียงใดก็ดี การยินยอมที่จะตกลงให้ทำการบูรณะได้นั้น ก็เป็นเพียงแค่ซ่อมแซมลานรอบ ๆ องค์พระธาตุ เพื่อให้สะดวกแก่การกราบไหว้สักการบูชาเท่านั้น ส่วนองค์พระธาตุนั้นหายินยอมให้แตะต้องได้ไม่ เมื่อเหตุการณ์ได้เปลี่ยนไปเช่นนี้คณาจารย์ทั้งหลายต้องจำใจยินยอมตาม และในที่สุดท่านพระครูวิโรจน์จึงได้แจ้งแก่ที่ประชุมว่า เมื่อไม่ยินยอมให้ทำการบูรณะตลอดทั้งองค์พระธาตุแล้วก็จะขอยกเลิกงานครั้งนี้ทั้งหมดจะไม่ซ่อมแซมเลยแม้แต่ส่วนเดียว และขอเดินทางกลับอุปถ

ในวันรุ่งขึ้น ให้ภิกษุและสามเณรที่ร่วมเดินทางมาเตรียมตัวเดินทางกลับพร้อมกัน แล้วการประชุมในเช้าวันนั้นเป็นอันว่าตกลงกันไม่ได้ ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องการจะบูรณะปฏิสังขรณ์รู้สึกผิดหวังไปตาม ๆ กันต้องเลิกประชุมกันไป แต่มีเหตุการณ์ที่คาดไม่ถึงได้เกิดขึ้น ในเย็นวันนั้นเองกลุ่มชาวบ้านได้พากันกลับมายังวัดอีกครั้งหนึ่งอย่างตื่นเต้นและรีบร้อน เพื่อกราบขอสมาคต่อคณะสงฆ์ที่จะทำการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระธาตุ โดยเฉพาะท่านพระครูวิโรจน์และขออาราธนาอ้อนวอนกราบกราน ให้ทำการบูรณะต่อไป ท่านพระครูจะทำอย่างไรส่วนไหนก็พากันยินยอมด้วยแล้วทั้งสิ้น เหตุทั้งนี้ก็เนื่องด้วยหลังจากเลิกประชุมกันแล้วในตอนเช้าได้เกิดมีผีจ้าวเข้าสิงชาวบ้านคนหนึ่งในห้องบ้าน และได้ออกปากอาละวาดข่มขู่ด้วยวาจาว่า จะสร้างความวิบัติฉิบหายและเอาโทษให้ถึงแก่ตายทุกคนที่ขัดขวางการบูรณะองค์พระธาตุครั้งนี้ ผู้ใดจะขัดขวางการนี้ ไม่ได้โดยเด็ดขาด จิตว่าผีจ้าวหรือมหาเสกข์ หรืออารักษ์ตนนี้ได้ร่วมสร้างกุศลมหาศาลในการบูรณะครั้งนี้มาก ฉะนั้นแล้วการบูรณะจะต้องเลิกล้มไปเป็นแน่ เรื่องผีเข้าจ้าวสิงในสมัยก่อนนี้เป็นสิ่งที่นิยม และยึดถือเอาเป็นการขู่ขาดตัดสิ้นใจในปัญหาทั้งหมด ทั้งกิจการงานส่วนตัวและสังคม ถ้าจ้าวว่าอย่างไรงี้ก็ต้องปฏิบัติกันตามนั้นจะขัดไม่ได้ อิทธิพลของผีจ้าวเข้าทรงมีความ

สำคัญมากทั้งๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาและในขณะเดียวกันก็นับถือผีไปพร้อมๆ กันด้วย เป็นเช่นนั้นมานานในสังคมสมัยก่อน

คณะกรรมการทุกฝ่ายได้เริ่มทำงานทันทีโดยไม่ชักช้า ได้ฤกษ์เริ่มงานในวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือนอ้าย (ตรงกับวันพุธที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔) หลังจากได้ทำพิธีขอสมาลาโทษและขออนุญาตเพื่อทำการบูรณะให้เรียบร้อยสวยงามดังเดิม การลากถางเผาป่ารกรอบๆ บริเวณองค์พระธาตุได้เริ่มขึ้นก่อนเพื่อให้โล่งเตียนสะอาด และเตรียมที่ไว้สำหรับกองไม้ไฟ กองทราย และปลูกเพิงพักสำหรับชาวบ้านที่มาช่วยงาน รวมทั้งโรงครัว โรงทาน แม้กระทั่งห้องสุขาได้ถูกกำหนดสถานที่ไว้โดยเรียบร้อย ประชาชนได้ทยอยกันมาช่วยงานกันมากขึ้นทุกวัน พวกบ้านอยู่ใกล้ก็เข้าไปกลับเย็น พวกบ้านอยู่ไกลต่างบ้านต่างเมืองก็มักจะขนเสบียงอาหารและข้าวของมาอนกันที่วัด เพิงพักได้ถูกสร้างขึ้นทั่วๆ ไป หลังคามุงด้วยหญ้าคาบ้าง ใบมะพร้าว หรือใบกล้วยบ้าง แล้วแต่จะได้มาพอกันแดดกันน้ำค้างได้ก็พอเพราะฝนไม่มีในฤดูนี้ การลากถางรอบบริเวณ การขนทรายและวัสดุก่อสร้างต่างๆ เข้าวัดรวมทั้งการสร้างเพิงพักเป็นไปด้วยความพร้อมเพรียง และร่วมมือกันอย่างสนุกสนานทั้งชายและหญิงเพราะเป็นการบุญ โดยเฉพาะกับองค์พระธาตุด้วยแล้วยิ่งถือว่าได้บุญอย่างสูงสุดยิ่ง ชาวปลาอาหาร

ควาหวานผักผลไม้กล้วยอ้อยต่างๆ ได้รับบริจาคและนำมาจากหมู่บ้านและหัวเมืองใกล้เคียงมากมายเหลือเฟือ โรงครัวโรงเลี้ยงเปิดเลี้ยงทั้งวันทั้งคืน ส่วนภิกษุสงฆ์ที่มาช่วยงานจากบ้านใกล้เคียงก็จัดที่พักให้อยู่ทางวัดป่าสระพังแยกจากชาวบ้านออกไป

การเตรียมเครื่องมือเครื่องใช้สำหรับช่างกินเวลาอยู่หลายวัน เพราะต้องการความประณีตและคุณภาพดี โรงตีเหล็กสำหรับทำเครื่องมือช่างได้ถูกสร้างขึ้นโดยผู้ชำนาญงานด้านนี้โดยเฉพาะ และได้กลายเป็นโรงหล่อระฆัง และหล่อกระดิ่งเล็ก ๆ ไว้ประจำวัดของท่านพระอาจารย์สีทาผู้ชำนาญในการหล่อพระและหล่อระฆังด้วย

การจัดหาวัสดุก่อสร้างหลายอย่างเช่นไม้ไฟ ไม้คาคะพา (ไม้หนังร้าน) และไม้ขนาดลำต้น ๔-๖ กำ เพื่อประกอบกรอกก่อสร้าง และสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ “ต้นบง” (ต้นไม้ชนิดนี้มีเปลือกหนามิ้น้ำยางสีขาว ๆ คล้ายต้นยางพารา) เพื่อเอาเปลือกมาโขลกผสมเข้ากับทราย ดินเหนียว และอื่น ๆ สำหรับฉาบปูนองค์พระธาตุ เวียนปูนฉาบนี้ว่า “สะทาย” บางเมืองทางอีสานเรียกเพี้ยนไปเป็น “ปะทาย” เปลือกของต้นไม้ที่นำมาใช้นี้เรียกว่า “ยางบง” (ปูนซิเมนต์ยังไม่มีใช้กัน) ดังกล่าวแล้วหลายอย่างต้องเข้าป่า ตัดซีกลาก แยก ขน บรรทุกล้อเกวียนกันออกมา รวมทั้งไม้ไฟ ไม้เสา และเปลือกต้นบง หวายสำหรับผูกไม้คาค

สะเพา โรงงานผลิตวัสดุก่อสร้างคือป่าเป็นโรงงานใหญ่ แม่น้ำโขงเป็นโรงงานเล็กที่ถัดลงไป มีทรายหยาบทรายละเอียด และดินเหนียวตามตลิ่ง ของสิ่งอื่นที่ได้รับจากชาวบ้านคือเศษโลหะที่เป็นเหล็กสำหรับหล่อหลอมเผาตีชุบให้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ของมีคมต่าง ๆ ทองแดง ทองเหลือง และโลหะอื่น ๆ ที่เป็นเครื่องใช้ประเภทขัน ฟาน ถาด หม้อ หรือภาชนะอื่น ๆ เช่น ตลับปุ่นเขียนมาก เป็นต้น รวมทั้งเงินทองแก้วแหวนของมีค่าสารพัดเงินที่ใช้กันในสมัยนั้นเป็นเงินฮ้าง เงินลาด (ชาวบ้านเรียกกันในสมัยก่อน) เป็นประเภทเงินแท่ง ประชาชนพากันบริจาคมามากมาย จนท่านพระครูวิโรจน์ท่านสั่งให้เอาไม้กระดานมาตีเป็นลึงกะบะขนาดสูงประมาณครึ่งเมตร กว้างหนึ่งเมตร ยาวสองเมตรตั้งไว้ที่ลานหน้าพระธาตุเป็นจำนวน ๓-๔ ใบ เพื่อให้ผู้ศรัทธาทำบุญบริจาคถวายสักการะบูชาพระธาตุ ประกอบกับข่าวลือจากอุบลฯ เรื่องผีบ้าผีบุญ ประกาศกันว่า เงินจะกลายเป็นก้อนกรวด หมูจะเป็นยักษ์ ลูกฟักจะเป็นหมู ประชาชนเลยพากันมาบริจาคเป็นอันมาก เพราะกลัวว่าเงินจะกลายเป็นกรวดเป็นหินไปเสียเปล่า จนต้องหล่อระฆังใบใหญ่เอาไว้ ๑ ลูก โดยท่านพระอาจารย์สีทาเป็นช่างโดยมีภิกษุสงฆ์ช่วยกันมากมาย พร้อมด้วยกระดิ่งเล็ก ๆ แหวนที่องค์พระธาตุอีกหลายสิบลูก นอกจากนั้น

ยังได้ทุนจัดซื้อแผ่นทองคำและแผ่นเงินสำหรับหุ้มยอดพระธาตุและเป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในงานนี้เป็นจำนวนมาก

การหุ้มทองคำที่ยอดพระธาตุนั้นได้จัดสั่งซื้อแผ่นทองคำกว้างยาวขนาดเท่าฝ่ามือหนากว่ากระดาษเขียนหนังสือสักเล็กน้อย พร้อมด้วยลวดทองคำขนาดโตกว่าเส้นด้าย การหุ้มนั้นได้เจาะรูเล็ก ๆ โดพอที่จะร้อยเส้นลวดทองคำได้ เจาะรูไปรอบ ๆ ตามขอบทั้ง ๔ ด้านของแผ่นทองคำ แล้วใช้ลวดทองคำถักร้อยติดกันให้แนบสนิทกับแผ่นอื่น ๆ จนหุ้มรอบส่วนยอดขององค์พระธาตุ แผ่นเงินก็ใช้หุ้มโดยวิธีเดียวกันนี้ ส่วนแก้วประดับสีต่าง ๆ ได้ประดับไว้กับพวกลวดลายปูนปั้นลงรักปิดทองรอบ ๆ ยอดและองค์พระธาตุทั่วไป

การตั้งไม้ค้ำสะเพาในส่วนล่างได้ใช้ไม้เสาปนกับไม้ไผ่ในส่วนที่ต้องการความแข็งแรง ส่วนในตอนบนเป็นไม้ไผ่ล้วน ๆ ได้ทำนั้งร้านในครั้งเดียวสูงตลอดขึ้นไปถึงยอดองค์พระธาตุเลยก็เดี๋ยวกี่สูงประมาณ ๒๕ วา (๕๐ เมตร) จึงจัดว่านั้งร้านนี้จะต้องแข็งแรงมากพอสมควรเพราะลมในหน้าหนาวนี้แรงมาก สิ่งที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งซึ่งท่านพระครูวิโรจน์ได้จัดทำไปด้วยความรอบคอบในเรื่องมนุษย์สัมพันธ์อันยอดเยี่ยมนั้นก็คือ การจัดสร้างไม้ค้ำสะเพาด้วยความแข็งแรงเป็นเยี่ยมในขณะเดียวกันก็ได้เว้นที่ไว้เป็น

ช่อกว้างพอที่ขบวนแห่ของชาวบ้านที่มาถวายสักการะบูชาได้แห่ไป
รอบ ๆ องค์พระธาตุได้ โดยสะดวกโดยไม่เกะกะหรือขัดขวางศรัทธา
ของประชาชนอันมีต่อองค์พระธาตุนั้นเลยแม้แต่น้อย

ขบวนแห่ของชาวบ้านนั้นมีมาอยู่เป็นประจำปกติเดือนละ
๒-๓ ครั้ง ได้ทำพิธีแห่กันในตอนที่ไม่มีการทำงาน คือในตอน
จันเช้า และตอนเลิกงานในตอนเย็น การถวายสักการะบูชาหมู่
ด้วยขบวนแห่นั้นเป็นพวกชาวบ้านใกล้เคียง มาจากหัวเมืองใกล้เคียงก็มี
และโดยเฉพาะระหว่างทำการบูรณะอยู่ ประชาชนทั้ง ใกล้และไกล
ต่างเมืองได้ทยอยกันมามากมายทั้งสองฝั่งแม่โขงทั้งจีนและญวน จน
ที่พิกเพิงต่าง ๆ แน่นขนัดกันไปหมด และต่างหมู่ต่างพวกก็ต่างจัด
ขบวนขึ้น ก็เลยมีขบวนแห่ถวายสักการะบูชาไม่เว้นแต่ละวัน

ลักษณะของขบวนแห่นั้นเป็นธรรมดาต้องมี ปีกลองฉิ่งฉาบ
นำหน้า ตามมาด้วยขบวนการพ่อนรำ แต่งตัวด้วยผ้าไหมอย่างดี
หลายสีสวยสด เดินพ่อนไปตามจังหวะกลองนำหน้าเครื่องถวาย
สักการะบูชาอันมีต้นผึ้งเป็นสำคัญ นอกนั้นก็เป็นผู้มดอกไม้ทอง—
เงิน ฟานทอง—เงิน และข้าวของอื่น ๆ ตลอดผลไม้ลูกไม้ต่าง ๆ
หาบหามกันมาเป็นพุทธบูชามากมาย ต้นผึ้งคือ การตกแต่งประดับ
ด้วยขผึ้งแท้ ๆ อันเป็นดอกดวงลวดลาย แต่งเข้าเป็นรูปปราสาท
เล็ก ๆ สูงขนาดท่วมศีรษะบ้าง แต่งเป็นพุ่มดอกไม้ในรูปร่างต่าง ๆ

วางบนแคร่สำหรับหามแห่กันไป บางที่ใช้กิ่งไม้จริงแล้วประดับ
ดอกไม้เหมือนต้นผ้าป่าที่ไปทอดตามวัด บางที่ใช้ลวดร้อยดอกไม้
ขผึ้งทำเป็นพุ่มใหญ่ ๆ บางที่ใช้ไม้จริงทำเป็นรูปพลับพลา ปราสาท
แล้วประดับด้วยดอกไม้ขผึ้ง และบางที่ใช้กาบกล้วย (หยวกกล้วย)
แทงฉลุเป็นรูปร่างต่าง ๆ (แทงหยวก) ประกอบกันเข้าตามใจ
ชอบแล้วประดับด้วยดอกไม้ขผึ้งตกแต่งเติมด้วยลูกปัด ลูกแก้ว
กระดาดสีต่าง ๆ และกระดาดเงินกระดาดทองสวยงามมากเรียกว่า
ต้นผึ้ง

ในขบวนหนึ่ง ๆ ถ้าขบวนใหญ่ก็ประมาณ ๕๐ คนขึ้นไป
ขบวนเล็กก็ประมาณ ๒๐ คน เมื่อแห่ครบ ๓ รอบแล้ว ก็ถวาย
สักการะบูชาเป็นอันเสร็จพิธี เป็นที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งคือ ใน
ขบวนแห่ดังกล่าว แล้วจะไม่มีผู้หญิงร่วมในขบวนเลย ช่างพ่อน
ช่างรำ เป็นชายทั้งสิ้น เพราะขบวนแห่ทำกันบนลานรอบ ๆ องค์
พระธาตุ ผู้หญิงไม่ยอมให้เข้าไปให้ยืนดูอยู่ข้างนอกห่าง ๆ ฟังจะ
เข้าไปถวายสักการะบูชาในลานชั้นนอกได้ในสมัยหลังมานี้เอง และ
ในขบวนแห่ทั้งหลายทั้งปวงนั้นขบวนแห่ของชาวเมืองเรณูจัดว่าเป็น
ขบวนที่สวยงาม ทั้งการประดับตกแต่งและการพ่อนรำที่งดงาม
พร้อมเพรียงกันดีกว่าชาวบ้านอื่น ๆ

สามเณรโพธิ์ ได้มีโอกาสขึ้นไปบนไม้คาดสะเพา ทำเอา

ชาวบ้านทั้งหลายอดเป็นห่วงไม่ได้ พวกกันตะโกนบอกสามเณรให้ระวังตัวกลัวจะหล่นลงมา พอเณรขึ้นลงที่ไรก็ให้เป็นที่สนใจของชาวบ้านต้องแหงนคอดูกันทุกวัน หน้าทีของท่านเณรก็ถือถือค้อนเคาะไป ตีไป รอบองค์พระธาตุช่วยพระผู้ใหญ่ ตรวจดูว่าส่วนใดบ้างที่เสียหายหลุดจากเนื้ออิฐ เมื่อพบว่ามီးเสียงดังกลวง ๆ ไม่นั่นก็เอาดินขาวหรือถ่านขีดเป็นวงไว้ เพื่อจะได้ทุบทิ้งไปแล้วโบกสะอาดใหม่ บนองค์พระธาตุนั้นชาวบ้านไม่มีโอกาสและกล้าขึ้นไปช่วยงาน มีแต่ภิกษุและสามเณรที่ไปจากอุบล ฯ เท่านั้น ส่วนภิกษุสงฆ์ที่มาจากหัวเมืองอื่นนั้นช่วยงานอื่น ๆ อยู่ข้างล่าง

การสกัดเอาสะอาดที่เสื่อมคุณภาพออกนั้นได้ทำกันอย่างประณีต คือ ต้องขูดเคาะ จิม เคาะ ของเดิมออกไม่ให้มีเหลือ แม้จะอยู่ตามซอกตามรูเล็ก ๆ การโบกสะอาดก็ต้องให้หนาเท่าที่เขาโบกไว้เดิม คือประมาณหนึ่งซั้วนิ้วมือ เมื่อโบกแล้วก็ใช้หินที่ผิวค่อนข้างหยาบถูผิวสะอาดให้เรียบจนชั้นมันเล็กน้อย ทั้งนี้เพื่อให้ผิวแน่นการดูดซึมน้อยลง ส่วนไหนที่มีลายนูนนั้นก็ปล่อยผิวหยาบๆ ขรุขระไว้ ลายนูนนั้นที่เป็นดอกเป็นดวงบางอันก็ปั้นกับที่เลย บางอันก็หล่อลายจากพิมพ์ข้างล่างแล้วชักรอกส่งขึ้นไปติดข้างบน งานทุกแห่งทุกชั้นตอนท่านอาจารย์พระครูวิโรจน์ท่านจะต้องตรวจสอบควบคุมดูให้แน่ใจด้วยตนเองแล้วจึงจะให้ทำขั้นต่อไป นอกจากนี้

ท่านสามเณรน้อยกับเพื่อนสามเณรอีกหนึ่งทีไปจากอุบล ฯ ได้ซ่อมลายที่ชำรุดหลุดหายไปที่ฐานทางด้านทิศเหนือขององค์พระธาตุไว้อีกแห่งหนึ่งด้วย

นายเปี้ย พี่ชายของท่านเณรกับเพื่อน ๆ ก็ได้อุตส่าห์พยายามบุกป่าฝ่าดงตามไปช่วยงานครั้งนี้ ด้วยภายหลังประมาณหนึ่งเดือน ในชั้นแรกอยากจะไปพร้อม ๆ กันแต่กลางไปไม่ได้ ขณะนั้นเพิ่งจะรับราชการเป็นเสมียนอายุได้ประมาณ ๑๕-๑๖ ปี (ภายหลังต่อมามีความดีความชอบได้เลื่อนเป็นขุน และเป็นหลวง ประชานิกเรขม นายอำเภอย้ายไปมาหลายอำเภอจนครบอายุราชการ) นายเปี้ยหรือท่านคุณลุงนี้ ขณะนั้นกำลังแตกเนื้อหนุ่ม พุดแก่ง สาว ๆ ชอบเป็นอันมาก ได้เป็นผู้นำชาวบ้านหนุ่มสาวทั้งหลายพากันขนทรายเข้าวัดทั้งกลางวันและกลางคืน เฉพาะข้างขึ้นเดือนหงายหนุ่ม ๆ สาว ๆ หลายร้อยคนจะช่วยขนกันไป พุดจาเข้าแห่กันไปเป็นที่สนุกสนาน จวบจนงานฉลองสมโภชจวนจะเสร็จจึงได้พาเพื่อน ๆ แอบหลบสาว ๆ กลับอุบล ฯ ได้ทรายเข้าไปถมลานวัดเป็นจำนวนมาก

ส่วนผสมของ "สะอาด" นั้นมี ยางบง (เปลือกต้นบงโขลกให้ละเอียดพอ ๆ กับทรายเป็นใช้ได้) ทราย ดินเหนียว (นำมาตากให้แห้งด้าบเป็นผงร่อนเอาไว้) ปูนขาว (ผสมเล็กน้อยมากไม่

ได้เพราะเป็นตัวดูดซึมทำให้สลายเสื่อมคุณภาพเร็ว) น้ำอ้อย (น้ำอ้อยที่ชาวบ้านทำเป็นงบเป็นก้อนเอาไว้ ไม่ใช่ น้ำหวาน) น้ำต้มหนัง (หนังวัวหรือหนังควายต้มและเคี้ยวจนและแล้วจะเหนียวเป็นกาว) น้ำมันพอก (น้ำมันจากผลไม้ของต้นไม้ชนิดหนึ่ง มีมากทางภาคอีสานเรียกกันว่า ต้นพอกเมื่อดินจะมีลักษณะเหมือนลูกบวบเอามาสกัดเป็นน้ำมันได้ น้ำมันพอกนี้แห้งแล้วสามารถกั้นน้ำได้ดีพอสมควร) การผสมสลายใช้ผสมกันในครกใบใหญ่ ครั้งแรกโขลกอย่างบงกับทรายและดินเหนียวก่อนเมื่อกั้นดีแล้วค่อยเติมส่วนผสมอื่น ๆ ตามลงไป ตำได้ที่แล้วจะเหนียวดีมาก ก่อนจะโขกหรือถือก็เติมน้ำต้มหนังและน้ำมันพอกลงไปอีกให้พอเหมาะกับน้ำหนักมือในเวลาลากเกรียงไปให้เส้นเบาเมื่อพอดีเป็นอันใช้ได้

สลายนี้ชาวบ้านในอีสานใช้กันทั่วไป แต่ส่วนผสมใช้กันง่าย ๆ สองสามอย่าง หรือเพียงแต่อย่างบงกับดินเหนียวและน้ำต้มหนังเล็กน้อยก็พอแล้ว เพราะส่วนมากใช้โบกตามพื้น ฝา ยุง ฉาง ข้าวเป็นประจำ แต่บ้านที่พักอาศัยไม่นิยมนำมาใช้ ถ้าใช้โบกตามเจดีย์และโบสถ์ก็ใช้ส่วนผสมครบเครื่อง

ความทนทานต่อดินฟ้าอากาศของสลายนี้ ไม่ค่อยไปกว่าปูนซิเมนต์ นับว่าเป็นสิ่งที่น่าอัศจรรย์จริง ทั้ง ๆ ที่ส่วนผสมที่เป็นหลักส่วนใหญ่ นั่นคืออย่างบงซึ่งเป็นพืชไม่ใช่แร่ ทุกวันนี้ต้นบงหา

ยากเข้าทุกทีที่ต้องเข้าไปในป่าลึกไกลพอจะมีหาได้บ้าง
การซ่อมบูรณะได้ทำอยู่เป็นเวลาสองเดือนเต็ม คือเริ่มในเดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ (ตรงกับวันพุธที่ ๒๔ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๔๔) เมื่อเสร็จเรียบร้อยรื้อนั้งร้านคาดสะเปาลง ทำความสะอาดบังกวดรอบบริเวณเรียบร้อยหมดสิ้นแล้ว ได้เริ่มงานฉลองสมโภชในเดือนสามเพ็ญ (ตรงกับวันเสาร์ที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๔) รวมเวลาในการบูรณะซ่อมแซมเสร็จเรียบร้อยจนถึงวันฉลองสมโภชเป็นเวลาทั้งสิ้น ๖๑ วัน

การบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งหมดนี้ ได้บันทึกไว้หลายครั้งหลายหนจากปากคำของคุณพ่อเอง ตลอดเวลาหลายปีตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๐๐ เป็นต้นมา เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญน่าสนใจและสมควรบันทึกไว้เพื่อเป็นเกียรติประวัติของคุณพ่อ จึงได้รวบรวมบันทึกปะติดปะต่อกันเรื่อยมา คุณพ่อมีความจำเป็นเลิศแม้จะเรียนถามเรื่องใดให้ห่างกันสัก ๗-๘ ปี ก็เล่าโดยมีรายละเอียดได้เหมือนเดิมไม่มีผิดเพี้ยน ผู้บันทึกเสียอีกเป็นคนขี้ลืมต้องคอยถาม บันทึกไว้มากมาย ได้เรียนถามครั้งสุดท้ายประมาณต้นเดือน กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ ซึ่งคุณพ่อก็อายุได้ ๙๐ ปี สังขารธรรมเริ่มเสื่อมโทรมมาก วิญญาณชั้นบางส่วนไม่ยอมทำงานตามปกติต้องคอยทบทวนแต่ก็ใช้เวลาไม่นาน จึงได้เริ่มรวบรวมบันทึกทั้งหลายนำมา

ติดต่อกันเข้าไว้เพื่อลูกหลานจะได้ทราบและเตือนใจให้ระลึกถึงความ
ดีของท่านสืบไป อย่างไรก็ดีตามเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๘
เวลา ๑๙.๓๘ น. องค์พระธาตุพนมได้พังทลายลงมา แต่ความ
ผูกพันของคุณพ่อกับพระธาตุพนมก็ยังไม่ได้หมดสิ้นทีเดียว โดย
คณะกรรมการที่รัฐบาลตั้งขึ้นหาทุนและบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระ-
ธาตุในครั้งนี้ได้เชิญให้ไปเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ผู้ช่วยผูกข้อมือให้แก่
นายกรัฐมนตรี มรว. คึกฤทธิ์ ปราโมช และรองนายกรัฐมนตรี
เนื่องในงานจัดนิทรรศน์การเพื่อหาทุนที่หอสมุดแห่งชาติท่าสาทร
กรุงเทพมหานครนั้นด้วย ซึ่งถือว่าได้ร่วมบูรณะปฏิสังขรณ์องค์
พระธาตุพนมอีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้งสุดท้ายในชีวิตเมื่ออายุท่านได้
๘๘ ปี

ฉลาด ส่องศรี

๗ สิงหาคม ๒๕๒๐

สิ่งมหัศจรรย์ของโลกและจักรวาล

ตอนที่ ๑

เรื่อง ความต้องการใน

สิ่งที่ช่วยเสริมสร้าง

และ

เรื่องของความเชื่อ

ฉลาด ส่องศรี

๑๙ สิงหาคม ๒๕๒๐

ความต้องการในสิ่งที่ช่วยสร้างเสริม

โดยทั่วไปมนุษย์เราย่อมอาศัยปัจจัย ๔ อันมี อาหาร ยา รักษาโรค เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัย เป็นประการสำคัญ การที่อยากจะได้มาซึ่งปัจจัย ๔ นี้เอง ต้องทำให้ทุกคนชวนชวายเป็นดินร่น ประกอบการงานต่าง ๆ ทุกวิถีทาง เพื่อยังชีพของตนให้ดำรงอยู่ได้ต่อไป มนุษย์เป็นกันอยู่เช่นนี้มานานตลอดกาล โดยเฉพาะอาหารนั้นเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง เพราะชีวิตร่างกายต้องอาศัยเป็นสำคัญ เมื่อใดมีการขาดอาหารหรือเกิดโรคภัยไข้เจ็บ ยารักษาโรค และยาบำรุงสร้างเสริม จึงมีความจำเป็นในอันดับถัดไป “ความต้องการ” จึงได้เกิดขึ้นมาดังนี้

เรื่องทั้งหลายที่เกี่ยวข้องผูกพันอยู่กับมนุษย์เรานั้น ก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน ยิ่งมีกิเลสเข้าผูกพันมากขึ้น—ความต้องการ—ความอยาก—หรือตัณหา—จึงไม่ยอมหยุดอยู่แค่พอกับความจำเป็นเท่านั้น ยิ่งทำให้เกิดความต้องการ—พอกพูนทวีขึ้นเป็นลำดับ ไม่มีการลดถอย ก็คือการเพิ่มความทุกข์ให้มากขึ้นนั่นเอง

ปกติทุกคนย่อมมีทางทำมาหากินกันอยู่เป็นการประจำทั้งนั้น น้อยนักที่จะอยู่เฉย ๆ โดยไม่มีการแสวงหา แม้แต่ผู้ที่มิร่างกายไม่สมบูรณ์ทุพพลภาพก็จะมีเฉย—จะพากันดิ้นรน—ค้นหา—แต่จะ

ได้มากหรือน้อย ก็แล้วแต่วิธีการและโอกาส ผู้ที่ได้มากก็ยิ่งพยายามหาให้มีเพิ่มมากขึ้นอีก ฝ่ายผู้ที่หาได้น้อยก็ยิ่งดิ้นรนหนักมากยิ่งขึ้น ทั้ง ๒ ฝ่ายจะหยุดหาไม่ เพราะความต้องการนั้นมีไม่มีที่สิ้นสุด แม้ว่าการแก่งแย่งเบียดเบียนจะเกิดขึ้นแก่มนุษย์—สัตว์ทั่วไปในดาวเคราะห์อื่นที่เราพากันเรียกว่าโลกนี้แล้วก็ตาม “ความต้องการ” ยังพุ่ง—แผ่กระจายไปยังดวงดาวอื่น ๆ ในจักรวาลอันหาเขตต์สุดมิได้ด้วยเช่นกัน—ยานอวกาศที่กำลังหวังประโยชน์ล้าอยู่ในขณะนี้ เป็นตัวอย่างอันดียิ่งในความต้องการอันไม่รู้จักพอ—ความต้องการอันหาความสิ้นสุดมิได้ ผลประโยชน์ที่หวังจะได้จากดวงดาวอื่น ๆ และจักรวาลนั้น คาดกันไว้ว่า ในอันที่จะช่วยสร้างเสริมชีวิตและสังคม ในปัจจุบันและอนาคต ได้อย่างกว้างขวางยิ่ง นี่คือ—“ความต้องการในสิ่งที่ช่วยสร้างเสริม”—ของนักวิทยาศาสตร์ มนุษย์ผู้มีความคิด สติปัญญาในด้านวัตถุ—ซึ่งเป็นการตั้งความหวังเอาไว้เท่านั้น ย่อมอาจจะสำเร็จก็ได้ หรือไม่สำเร็จก็ได้—แต่มหาชนเป็นอันมากทั่วโลกก็นิยมชมชื่น และยกย่องสรรเสริญกิจกรรมอันนี้อยู่ ทั้ง ๆ ที่ความมุ่งหมายหรือความต้องการนั้นมุ่งไปทั้งทางดีมีประโยชน์ และทางชั่วนี้ถือว่ามีประโยชน์แก่ฝ่ายตนและหวังทำลายฝ่ายตรงกันข้าม—ก็ยอมเป็นไปอย่างกว้างขวาง กำหนดไม่ได้ทั้งสิ้น

ส่วนคนอื่น ๆ อีกบางกลุ่มที่ไม่ใช่ในวิทยาศาสตร์ ก็ยังมีความต้องการ—แผ่กระจาย มุ่งไปยังโลกอื่น ๆ อีกเช่นเดียวกันหาได้ยิ่งหย่อนกว่ากันไม่ คือนอกเหนือไปจากมนุษย์โลกของเราแล้ว ก็ยังมีเทวโลกและยมโลกอยู่ แสดงให้เห็นความต้องการที่มิเหนือกว่า—ถ้าไปกว่านั้นวิทยาศาสตร์ไปอีก เพราะตามปกติดวงดาวแต่ละดวงนั้นถือว่ามีเทพประจำอยู่แล้ว เช่น พระอาทิตย์ (เทพ) พระจันทร์ (เทพ) พระอังคาร (เทพ) ฯลฯ และเป็นดาวที่มองเห็นได้ ส่วนเทพ—เทวโลก และยมโลกนั้นมองไม่เห็น ก็เป็นไปเพื่อความต้องการที่จะแสวงหา—เพื่อให้ได้มา แม้ว่าจะหาเอาได้ในโลกมนุษย์ด้วยกันแล้วก็ไม่พอ ยังได้พยายามติดต่อเทพ—เทวทั้งหลาย เพื่อสนองความต้องการนั้นให้สำเร็จลงจนได้ แม้แต่ผี—เปรต—อสุรกายในยมโลกก็ไม่วายที่จะละวैन มนุษย์เราซึ่งสามารถจริง ๆ จะหาอะไรมาเปรียบเทียบได้ยาก ขอให้ได้รับรู้—ได้เห็น—ไม่ว่าจะเป็นอะไร จะพากันซัดคั้นนำมาวิจัย—สร้างสรรค์กันขึ้น ก็เพื่อหาประโยชน์สนองความต้องการในการสร้างเสริมแก่ตนทั้งสิ้น แม้ว่าเป็นสิ่งที่มองไม่เห็นไม่มีตัวตนก็ตาม—“ซึ่งเป็นการตั้งความหวังเอาไว้นั้น ย่อมสำเร็จก็ได้หรือไม่สำเร็จก็ได้”—แต่ก็เป็นที่นิยมชมชื่นและยกย่องในผลของกิจกรรมอันนี้อยู่มากเช่นกัน ส่วนความมุ่งหมายหรือผลที่จะได้มานั้น ก็มุ่งไปได้ทั้งทางดีและชั่ว

เช่นเดียวกันกับทางวิทยาศาสตร์ กิจกรรมนี้ได้เกิดขึ้นมาแต่โบราณ—ก่อนวิทยาศาสตร์จะเกิดขึ้น และจวบจนปัจจุบันนี้ก็ยังคงประกอบกันอยู่ เรื่องนี้เป็นเรื่องของจิตวิญญาณ เป็นเรื่องของลัทธิหรือศาสนาอันมีความปราณีตลึกซึ้ง มีผลอย่างกว้างขวางในด้านจิตใจ ทำให้มีเรื่องราวหลายอย่างเกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปได้มากมาย ขอยกเอาศาสนาฮินดูของอินเดียมาเป็นตัวอย่างโดยย่อ ๆ ดังนี้

“ฮินดู” เป็นศาสนาที่ได้วิวัฒนาการมาจากศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่ในอินเดียดั้งเดิมประมาณ ๕ พันปีมาแล้ว การบูชาด้วยการเส่นสรวงสังเวยมหาพรหม—เทวะผู้เป็นเจ้าขององค์เดียว เพื่อยังความสำเร็จทั้งปวงตามต้องการนั้นยังไม่เพียงพอ ฮินดูได้มีเทวะขึ้นมาใหม่เพิ่มเติมอีกเรียกว่า—“ตรีมูรติ”—อันได้แก่เทพผู้ยิ่งใหญ่ ๓ พระองค์คือ พระพรหม—ผู้สร้างโลก พระอิศวร—ผู้ทำลายโลก และพระวิษณุ—ผู้บริหารโลก เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ให้มีความสำคัญออกไปแต่ละองค์ นิกายที่เกิดขึ้นมาใหม่คือ—“ไศวนิกาย”—สำหรับผู้นับถือบูชาพระอิศวร และ—“ไวษณพนิกาย”—สำหรับผู้นับถือบูชาในพระวิษณุ และได้ทำการเส่นสรวงบางพลีกันตามความเชื่อมั่นในเทวะนั้น ๆ แต่ก็ยังหาได้เป็นการยุติแก่ความต้องการนั้นไม่ เมื่อกาลเวลาผ่านไปก็ให้เกิดมีความคิดที่ว่า โลกนี้ต้อง

มีตุลย์จึงจะตั้งอยู่ได้ เทพที่เป็นชายจำเป็นจะต้องมีเทพหญิงเป็นคู่กันดังนี้ จึงจำเป็นต้องมี ศักติ หรือ เทวี หรือชายาเกิดขึ้นมา ทำให้มีนิกายใหม่เกิดขึ้นคือ “นิกายศักติ” พระชายาของพระศิวะทรงพระนามว่าพระอุมา และเนื่องด้วยพระศิวะนั้นท่านอวตารเป็นปางต่าง ๆ ได้ แล้วแต่ปางไหนจะมีหน้าที่อะไร พระชายาของท่านในปางนั้น ๆ ก็มีชื่อเปลี่ยนไปด้วยเช่น อัมพิกา มารพตี มหามาตา ไภวรี เหมวดี ทูรคา และกาลิ ฯลฯ เป็นต้น ยังมีชื่ออื่นอีกหลายชื่อ หรือพระลักษมีเป็นศักติของพระวิษณุ และพระสร้สวัตีเป็นศักติของพระพรหม การบูชาจึงแตกต่างกันไป แล้วแต่จะบูชาเทพเจ้าองค์ไหน—ปางอะไร หรือต้องการอะไร อย่างไร ก็บูชาองค์นั้น ๆ นิกายหรือลัทธิศักตินี้ยังได้แยกออกไปอีกเป็น ๒ คณะ คือทักษิณาจาริน—มีพิธีการเส้นสรวงบูชาเปิดเผยสุภาพไม่ลามกอนาจาร และด้วยเหตุที่มีเทพเพศหญิงเกิดขึ้นมากู้กับเทพเพศชาย เรื่องที่เกิดตามมา—อันเป็นที่สุดของเรื่องทางเพศก็เกิดติดตามขึ้นมาจนได้ คณะที่ ๒ นี้คือ—วามาจาริน—การเส้นสรวงบวงพลิ โดยการประกอบเมถุน ทำพิธีในที่ลับ—กลางคืน เหตุนี้จึงเกิดเป็นนิกายใหม่ขึ้นมาคือ “นิกายตันตระ” มีกฎอยู่ ๕ อย่างสำหรับผู้ประกอบพิธีคือ ต้องดื่มน้ำเมา—บริโภคเนื้อสดผสมน้ำเมา—สาชยายมนต์เร่งเร็วให้เกิดความกำหนัด—ลีลาด้วยท่าโย-

ยวนให้เกิดกำหนัด และสุดท้าย—ประกอบเมถุน อันเป็นพิธีเส้นสรวงบูชาที่ประกอบขึ้นต่อหน้าศักติในเทวาลัยนั้น

จะเห็นได้ว่า ความต้องการนั้นเป็นไปได้อย่างกว้างไกลและกว้างขวางมากยิ่งขึ้น จนเกินเลยนอกเหนือไปกว่าปรัชญาธรรมของฮินดูไป (ต่อมาเกิดมีหญิงไปคอยให้บริการประจำอยู่ที่เทวาลัย เพื่อให้ผู้ที่มาได้ซื้อเข้าไปเส้นสรวงบูชา กลายเป็นบริการในแนวใหม่เพื่อผลิกรรมบูชาเทพ “โสเภณี” ผลพลอยได้ของวามาจาริน—ตันตระ จึงเกิดขึ้นมาแต่ครั้งนั้น ในด้านการตกแต่งเทวาลัยด้วยฝีมือแกะสลักอันสวยงาม ได้ทำเป็นภาพคู่ในท่าทางต่าง ๆ มากมายทั่วไป กลายมาเป็นสถานที่นำเที่ยวอันมีชื่อเสียงแก่ชาวต่างประเทศที่เข้าไปท่องเที่ยวในอินเดียทุกวันนี้ ผู้นำเที่ยวจะอวดอ้างชี้ให้เห็นว่า วิทยาศาสตร์ทางเพศหรือความเจริญในวิทยาการทางแพทย์ของอินเดียชั้นนี้ได้เจริญมามากตั้งแต่โบราณสมัยมาแล้ว แต่บางคนเห็นว่าการกล่าวเช่นนั้นเป็นการปิดบังอำพรางความจริงไว้ ที่จริงแล้วคือความเสื่อมนั่นเอง) — แต่ฝ่ายตันตระให้เหตุผลว่า ถ้าเราต้องการดับกามตัณหา ก็ควรประพฤติปฏิบัติเสียให้เต็มที่—เต็มตามความพอใจ แล้วจะเกิดนิพพิทาเบื่อน่ายต่อกามตัณหานั้นได้เอง

ในด้านคัมภีร์พระเวท หรือ ไตรเพท—ไตรเวท ของฮินดูหรือพราหมณ์อันมี ฤคเวท—ยชุรเวท และสามะเวท เป็นบทสวด

เพื่อสรรเสริญ คุณและฤทธิ์ ของเทวะทั้งหลายนั้น สมัยต่อมาได้มี
พระเวทใหม่เกิดขึ้นคือ — “อาถรรพเวท” — เป็นคัมภีร์พระเวทที่ ๔
มีบทสวดสำหรับภูตผีปีศาจโดยจะเพาะ อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องไป
ถึงยมโลก ดังได้กล่าวไว้แล้ว การเกี่ยวข้องผูกพันกับภูตผีเพื่อต้อง
การประโยชน์จากวิญญาณเจ้าพวกนี้ ในบ้านเราก็มักทำกันอยู่มาก

อย่างไรก็ตาม ปรชาญารธรรมอันกำหนดความดีอันสูงสุดของ
พราหมณ์หรือฮินดูนั้นก็คือ การปฏิบัติใด ๆ เพื่อให้วิญญาณของตน
(อาตมัน) ให้เข้าไปอยู่ร่วมกับปฐมวิญญาณ (ปรมาตมัน) อันเป็น
ดวงวิญญาณใหญ่ หรือ มหาพรหม การปฏิบัติได้ดังนี้ ถือกันว่าถึง
ซึ่งความหลุดพ้น เรียกว่า “โมกษะ” การปฏิบัติมีตั้งแต่ขั้นต่ำคือ
การเส้นสรวงบวงพलिและสวดพระเวทอันวอนเทวะ ขึ้นไปจนถึง
ขั้นปฏิบัติสมาธิจิตอันเป็นขั้นสูงเพื่อให้เข้าถึงมหาพรหม ที่เล่ามานี้
เป็นบางส่วนและบางแขนงของฮินดู ซึ่งแตกแยกออกไปได้หลาย
ทาง—หลายนิกาย เพื่อสนองความต้องการของสังคมนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่า ความต้องการในสิ่งที่ช่วยสร้างเสริมเพื่อตน
เองนี้ ได้มีมานานในทุกสังคม แล้วแต่ว่าสังคมใดจะทำกันอย่างไร
จึงจะสามารถสนองความต้องการของตนได้ เขาก็ย่อมทำกันไป
ทุกอย่าง—ทุกวิถีทาง หากว่ามีผลประโยชน์น้อย หรือไม่มีผลเสีย
เลยแล้ว กิจกรรมนั้นหรือวิธีการนั้นย่อมเปลี่ยนไปหรือเลิกราไป

เอง เช่นเดียวกันกับนักประดิษฐ์ทั้งหลาย เมื่อสิ่งที่เขาประดิษฐ์
ขึ้นมา ไม่มีผลประโยชน์สนองตอบความต้องการได้ดีพอแล้ว ก็
ย่อมจะหาทางคิดประดิษฐ์ใหม่เรื่อยไปเสมอ—วามาจารย์ และ ตัน-
ตระและอื่น ๆ ก็ได้เสื่อมไป ยังอยู่แต่ลัทธิที่เขาเห็นว่าเหมาะสม
เท่านั้น ทรากรของความต้องการที่ยังเหลือไว้ให้เห็น คือ เทวาลัยนั้น
ก็ถูกชักนำให้เปลี่ยนไปในทางอื่นที่คิดว่าดีขึ้น ความคิดและความ
ต้องการนั้น บางครั้งก็มีขอบเขตต์ และบางครั้งก็เป็นอิสระเปลี่ยน
ไปจนจะหาขอบเขตต์ที่สุดนั้นมิได้เลย เพราะว่าค้นหาเป็นตัวการ
ใหญ่ ที่ก่อให้เกิดแล้วเสื่อมสิ้นสูญไป และเกิดขึ้นมาใหม่
อีก เป็นอยู่เช่นนั้นตลอดไปชั่วกาล

ฉะนั้นเครื่องมือเครื่องใช้—อุปกรณ์ต่าง ๆ หรือยานพาหนะ
ใด ๆ ก็ตาม อันเป็นเรื่องทางวัตถุ ตลอดจนงานด้านจิตใจอันได้แก่
การปฏิบัติหรือยึดถือในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น พระเครื่องรางของขลัง
หรือมงคลวัตถุต่าง ๆ เป็นต้น ก็จัดได้ว่าเป็นไปเพื่อสนองความต้อ
งการในสิ่งที่ช่วยสร้างเสริมแก่ตนทั้งสิ้น จะเป็นสิ่งที่ให้ผลประโยชน์
มากหรือน้อยอย่างไรนั้นเขาเองเท่านั้นเป็นผู้รู้ — เป็นผู้พบเห็นได้
ด้วยสติปัญญาของตนเอง เขาเองเป็นผู้สร้าง — ผู้ทำ — ผู้เลือกและ
เขาเองเป็นผู้เลิกละหรือล้มเลิกไปเอง

ทั้งฝ่ายวัตถุนิยมและจิตนิยมนั้นย่อมมีข้อดีและข้อเสียอยู่ด้วย

กันทั้งสิ้น จะว่าไม่มีดีเสียเลยไม่ได้ หรือจะว่าไม่ดีก็ไม่ได้ เพราะ
 ความเป็นไปนั้นขึ้นอยู่กับรากฐานอันเดียวกัน คือ “ความต้องการ
 ในสิ่งที่ช่วยสร้างเสริม” ทั้งนั้น และทั้งจิตใจและการกระทำใด ๆ
 ก็ตามในชั้นที่มีความต้องการอย่างนี้ พุทธศาสนาถือว่าอยู่ในชั้น
 “โลกียธรรม” นั่นเอง — หาใช่ชั้นที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้น คือ
 “โลกุตระธรรม” อันเป็นชั้นสูงไม่ อันเป็นชั้นสูงไม่
 ข้อดีของฝ่ายจิตนิยมนั้น แม้จะมีทางให้เกิดความหลงไหล
 ในอิทธิฤทธิ์ อันเกิดจากพระเครื่องรางของขลัง ทำให้ลึ้มและหลง
 ในตัวเองเป็นไปต่าง ๆ แล้ว ความดีที่ยังแฝงตัวอยู่นั้นก็คือ การ
 ชักนำจิตใจให้เข้าหาศีลธรรมได้หรือพูดสั้น ๆ ว่า “ศีล” อันเป็น
 สิ่งสำคัญของสังคมมนุษย์ในด้านจิตใจ หากขาดศีลนี้แล้ว วิทยา-
 ศาสตร์ใด ๆ ก็หาได้ช่วยให้มนุษย์นี้อยู่กับความสุขที่แท้จริงไม่
 ความวุ่นวายของจิตคือความวุ่นวายของโลกนั่นเอง (ในที่นี้จะขอ
 เว้น ไม่กล่าวถึงลัทธิหรือศาสนาอันเป็นตัวศีลอยู่แล้ว)
 นักวิทยาศาสตร์พากันทุ่มเทความคิด—สติปัญญาและทรัพย์สิน
 มหาศาลยิ่ง ตลอดจนชีวิตของนักบินอวกาศอันมีค่า เพื่อแลก
 เปลี่ยนกับความหวังที่คาดว่าจะได้มาเป็นประโยชน์ จึงได้มุ่งสู่ความ
 ว่างเปล่าของจักรวาลซึ่ง—คาดกันว่าจะได้ผลเท่านั้น สภาวะการ
 อย่างนี้ก็คือ การกระทำด้วยความมุ่งมั่นอันมีความหลงเป็นเบื้องต้น

นั่นเอง จึงได้มีผลที่เรียกกันว่า—ความก้าวหน้า—เกิดขึ้นมาได้
 ฉะนั้นบรรดานักวิทยาศาสตร์ นักค้นคว้า นักประดิษฐ์ทั้งหลายนี้
 จึงย่อมจะมีความหลงอยู่กับความต้องการเป็นพื้นฐาน มากกว่า
 บุคคลประเภทอื่น ๆ อดทนขบขันอดทนอดทน
 แม้ว่าการตั้งความหวังของบุคคลประเภทนี้ จะยืนหยัดอยู่
 บนข้อมูลที่เขาเรียกกันว่า—เหตุผลอันรอบคอบแล้วก็ตาม แต่สิ่งที่
 เขาประกอบการนั้นก็คือความหลงในเหตุผล หลงในข้อมูลนั่นเอง
 ความหลงนี้ก็คือ ความเชื่ออย่างยึดมั่นถือมั่นอย่างไม่มีพื่อน
 คลาย—ซึ่งไม่ยากจะพูดว่าเป็นความมกมายอย่างหนึ่ง เช่นการคาด
 ไว้ว่า จะพบสิ่งที่มีชีวิต—พืช แม่น้ำน้ำก็ไม่มีในพระจันทร์—ใน
 ดาวพระอังคาร และในดาวดวงอื่น ๆ จะเห็นว่าข้อมูลหรือเหตุผล
 ทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป ไม่ได้นำสู่ความสำเร็จ
 —สมหวังเสมอไป ยังมีความผิดพลาดได้เสมอ นี่ก็ความไม่เที่ยง
 —เป็นอนิจจัง หากไม่มีผลพลอยได้จากกิจกรรมอันนี้เช่น ดาว
 เทียมสี่สาร หรือดาวเทียมเพื่อการอูดุนิยม หรือเป็นดาวเทียม
 เพื่อติดตั้งจรวดหัวรบปรมาณูและอื่น ๆ ได้ ในการสงคราม อัน
 เป็นผลจากข้อมูลใหม่ที่เกิดขึ้นแล้ว โครงการอวกาศนี้น่าจะเรียก
 ได้ว่าล้มเหลวอย่างสิ้นเชิง

ตัวอย่างอีกอย่างหนึ่งที่จะชี้ให้เห็นความมกมายของมนุษย์

อย่างชัดเจนนั้นก็คือเรื่องของเครื่องบิน ความคิดอันงมงายชนิดนี้
นั้น คือ มีความต้องการที่อยากจะเป็นให้ได้เหมือนนก พวกนี้ทำ
ปีกเทียมติดแขน — ติดลำตัว — วิ่งลงจากเนินเขา — วิ่งลงจากที่สูง
กระโดดลงจากหน้าผา เอาชีวิตทิ้งเสียมากต่อมาก สังคมในสมัย
นั้นกล่าวว่า เป็นความงมงายและโง่มาก แต่นักประดิษฐ์ก็ได้หยุด
การกระทำที่จะบินให้ได้เหมือนนกนั้นไม่ จนต่อ ๆ มาได้ตัดแปลง
เป็นการเหิน—และร่อนเหมือนน้าว และมีการประดิษฐ์เครื่องยนต์
ติดตั้งเข้าไปในภายหลัง นี่คือผลสำเร็จจากความงมงายโดยแท้ ใคร
จะคิดบ้างว่าเครื่องบินในสมัยทุกวันนี้เกิดขึ้นมาจากความงมงายนั้น
เอง—เป็นเบื้องต้น นี่ก็เป็นผลจากความต้องการในอีกทางหนึ่ง
แสดงให้เห็นว่า ความงมงายเป็นเหตุแห่งความสำเร็จในอีกหลาย ๆ
อย่าง ผู้ที่ปฏิบัติค้นคว้าเท่านั้นจึงจะเป็นผู้รู้—เข้าใจ—และจะต้อง
สำเร็จจนได้

ตัวอย่างนี้เป็นเรื่องทางวัตถุ และยังมีอื่น ๆ อีกมาก ส่วน
ในด้านการปฏิบัติทางจิตก็เช่นกัน ความสำเร็จนั้นไม่สามารถมอง
เห็นได้ แต่สังคมมนุษย์เป็นจำนวนมากก็ยังปฏิบัติกันอยู่ ผู้ปฏิบัติ
เท่านั้นจึงจะเป็นผู้รู้—เข้าใจ—และจะสำเร็จได้สมดังปรารถนาทุก
ประการ

ผู้มีสติปัญญาทั้งหลายจงพิจารณาโดยธรรม

จึงย่อมจะพิจารณาได้ว่า อันความรู้ทั้งหลายเกิดขึ้นมาจาก
ความไม่รู้ก่อนอื่น ความงมงาย—ความไม่รู้ หรือวิชา นั้น จะ
เป็นรากฐานของความรู้ในที่สุด เมื่อเกิดความรู้แล้ว ความงมงาย
—ไม่รู้นั้นจึงจะถูกกำจัดให้สิ้นไปได้

อวิชา—จึงเป็นรากฐาน—เป็นปัจจัยก่อให้เกิดอื่น ๆ
ติดตามขึ้นมา ตามที่ได้มีอธิบายไว้ และท่านได้จัดไว้เป็นอันดับ
แรกใน “ปฏิจสุมุปบาทธรรม” นั้น แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ยกเป็น
—ธรรมอันเกิดเกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ของชีวิต ที่หมุนเวียนไป
ไม่รู้จบ—ในทางด้านวัตถุนั้น ก็เป็นไปในวิถิต่างเดียวกัน คือมี
ความไม่รู้เป็นเบื้องต้นเช่นเดียวกัน — การที่จะว่าใครเขางมงายนั้น
ควรตรึกตรองให้ดีเสียก่อน

แต่ว่าจะอย่างไรก็ดี—อันความเป็นไปตามธรรมดาโลก ที่
เรียกกันว่า—ดุลย์—นั้นเป็นอำนาจอย่างหนึ่งที่มีอยู่คู่โลก แม้ว่าจะ
วิเศษสักปานใดก็ทำได้พ้นจากอำนาจนี้ไม่ จะตั้งให้ทุกสิ่งทุกอย่าง
เป็นไปตามอำนาจนั้น นั่นคือ — “โลกธรรม” — เช่น มีลาภก็มี
เสื่อมลาภ มียศก็มีเสื่อมยศ มีสรรเสริญก็มีนินทา มีสุขก็มีทุกข์
มีฤทธิ์ก็มีเสื่อมฤทธิ์ มีเกิดก็มีตาย และมีความหวังก็มีพลาดหวังได้
 ฯลฯ แต่ “โลกธรรม” หรือการเป็นไปตามสภาวะธรรมนี้ ก็ดู
ประหนึ่งว่ามนุษย์เราทั้งหลายพากันลืมนึกเสียสิ้น — ต่างก็พยายามที่จะ

เอาชนะให้ได้ตลอดมา โดย "ความต้องการ" ที่ไม่มีอะไรที่จะหยุด
ยั้งได้ ซึ่งมันก็เป็นความพยายามเพราะมี "ความต้องการในสิ่งที่
ช่วยสร้างเสริม" นั้นเอง ที่สุดท้ายก็ได้พากันมีชัยชนะต่อโลกธรรม
นั้นไม่

นี่คือความเป็นอยู่และเป็นไปใน—โลกียธรรม

อนิจจา วัฏฏ สงขารา—สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง

ผลาด สังสร

เรื่องของความเชื่อ

ปกติวิสัยของมนุษย์เรา ถ้าได้พบได้เห็นได้ฟัง สิ่งใดสิ่ง
หนึ่งเหมือนกันกับที่เคยรู้จักมาก่อนแล้ว โดยประสพการณ์ก็จะ
ยอมรับทันทีว่าถูกต้องเป็นจริงเชื่อถือได้ แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลง
หรือแปรสภาพไปจากเดิมที่ได้เคยพบ หรือไม่เคยรู้เห็นมาก่อน
ก็จะมีปัญหาให้สงสัยไม่แน่ใจเกิดขึ้น แล้วสิ่งนั้นเรื่องนั้น ๆ ก็จะ
ถูกนำมาพิจารณา—วิจัยหาเหตุผลก่อน จึงจะตัดสินใจได้ หากมี
เหตุผลสมควรที่ถูกต้องจริงแล้ว จึงจะยอมเชื่อถือมนุษย์เราย่อมมี
แนวในการคิดพิจารณาดังกล่าวมาแล้ว เพราะเป็นผู้มีความคิด—มี
สติปัญญาและมีเหตุผล เหนือกว่าสัตว์โลกอื่น ๆ ทั้งปวง

สิ่งทั้งหลายทั้งปวงอันมีอยู่ทั่วไปในโลกนี้ แยกออกไปได้
เป็น ๒ ประเภทคือ—สิ่งที่เกิดขึ้นมาและเป็นเองโดยธรรมชาติ—
อย่างหนึ่ง และ—สิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยการประดิษฐ์คิดค้น—อีกอย่าง
หนึ่ง แต่ละประเภทแบ่งออกไปได้อีกดังนี้

ประเภทที่ ๑ สิ่งที่เกิดขึ้นมาและเป็นเองโดยธรรมชาติ
แบ่งออกเป็น ๒ ชนิดคือ

ก. ธรรมชาติทางวัตถุ ได้แก่สสารทั้งหลาย อันมี วัตถุ
แร่ธาตุ หรือของแข็ง—ของเหลว และแก๊สต่าง ๆ อันมีภาวะเป็นอยู่

โดยธรรมชาติ เช่น เหล็กจะต้องแข็ง—หนัก และมีสนิม ดังนั้น เป็นต้น

ข. ธรรมชาติทางจิต ได้แก่—จิต อันเป็นธรรมชาติจะต้องมีอยู่ในร่างกายที่มีชีวิตของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ประกอบด้วย อารมณ์ ๔ ประการ คือ เห็น—จำ—คิด และรู้ สามารถทำให้คนเราเป็นไปได้ทั้งในส่วนดี—กุศล และส่วนชั่ว—อกุศล

ประเภทที่ ๒ สิ่งที่เกิดมาโดยการประดิษฐ์คิดค้น แบ่งออกเป็น ๓ ชนิดคือ

ก. สิ่งประดิษฐ์ทางวัตถุ อันมีผลผลิตมาจากทางวัตถุทั่วไป เช่น อุปกรณ์ หรือ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ ที่ให้ความสะดวก—ให้ความสุข และความทุกข์แก่มนุษย์และสัตว์ทั่วไปเช่น บ้านเรือนที่พักอาศัย, โปสถ์วิหาร—พระเจดีย์, เรือยนต์—ลูกตุ้ม, เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ยานพาหนะต่างๆ ตลอดจนอาวุธและเครื่องมือเครื่องใช้ในสงคราม เป็นต้น

ข. สิ่งประดิษฐ์ทางจิต คือการทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์จากกิเลสตัณหาตามขั้นตอนของ ศิล—สมาธิ—ปัญญา เป็น “สัมมาสมาธิ” อันก่อให้เกิด “อิทธิฤทธิ์” คือผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นมาจากการรวมจิต เกิดเป็นพลังงานทางจิต ทำให้เกิดฤทธิ์ต่างๆ ขึ้นมาได้มากมาย และก่อให้เกิดมี “บุญฤทธิ์” คือสติปัญญา ทั้งสองอย่าง

คืออิทธิฤทธิ์และบุญฤทธิ์นี้ จะเป็นสิ่งที่นำไปพบกับ “สังขารธรรม” ให้รู้ถึงความเป็นมาและเป็นไปอันสลบซับซ้อนของจิต—ของรูปรูปร่าง และตัณหาวิชาที่ก่อให้เกิดทุกข์ทั้งปวง รู้ถึงทางที่กำจัดทุกข์และทางที่เป็นไปเพื่อความหลุดพ้นหรือ—นิพพาน เป็นที่สุด เป็นการประดิษฐ์ตกแต่งจิตใจจากความมัวหมองให้สะอาดบริสุทธิ์ผ่องใส เป็นไปในทางที่ดี เช่น การตรัสรู้ของพระพุทธองค์ เป็นต้น

ส่วนการสมาธิที่ขาดศีล หรือเรียกว่าไม่มีศีลธรรมนั้น ก็ทำได้เช่นการสกดจิตของราสบูติน เพื่อบำบัดกามลามกของตนเอง หรือวิชาการทางไสยศาสตร์ทางอื่นเช่น การเสกหนัง—กระดูก—ตาปู ฯลฯ เข้าไปอยู่ในท้องของศัตรู เพื่อให้เกิดความเจ็บปวดทรมานและตายไปในที่สุด ฯลฯ เป็นการตกแต่งจิตใจ ด้วยความมืดมัว ด้วยความหลง ย่อมเป็นไปเพื่อความชั่ว

และที่กล่าวมาแล้วนี้คือ “ฤทธิ์” อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการประดิษฐ์ทางจิตนั่นเอง แล้วแต่ผู้ประกอบการจะมุ่งใช้ไปในทางใด ดีหรือชั่วก็ได้

ค. สิ่งประดิษฐ์ร่วมทางวัตถุและจิต ได้แก่แกมมนุษย์และสัตว์ต่างๆ เรียกว่า “ชีวิตรูป” ที่รวมร่างกายและจิตใจไว้ด้วยกันในรูปร่างต่างๆ นั้น มีความสามารถและไม่สามารถประดิษฐ์ทางวัตถุและประดิษฐ์ทางจิตได้ มีความตายและความเกิดหรือไม่เกิดอีก เป็น

เบื้องหน้าในที่สุด

(ทั้งวัตถุและจิตในโลกียธรรมเป็น—นัตตา—มีตัวตน เป็น
ต้นเหตุเป็นต้นกำลัง คือพลังงานและพลังจิต อันก่อให้เกิดทุกสิ่ง
ทุกอย่างได้ ส่วนในโลกุตระธรรม ถือเป็น—อนัตตา—ไม่มีตัวตน
ย่อมเปลี่ยนไปได้เสมอ—เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้)

ฉะนั้นสิ่งทั้งหลายทั้งปวง ที่เกิดแห่งเหตุและผล อันจะก่อ
ให้เกิดความเชื่อติดตามมานั้น ก็จัดอยู่ใน ๒ ประเภทดังได้กล่าวมา
แล้ว ทั้งทางวัตถุและทางจิตนั้น จึงเป็นที่เกิดของคำว่า—จริง และ
—ไม่จริงด้วย ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อจึงแยกกันออกไปได้ดังนี้

๑. — เห็นว่าเป็นจริง จึงเชื่อถือ
๒. — เห็นว่าไม่จริง จึงไม่เชื่อถือ
- หรือ ๓. — เห็นว่าเป็นจริง จึงไม่เชื่อถือ
๔. — เห็นว่าไม่จริง จึงเชื่อถือ
- หรือ ๕. — เห็นว่าจริงก็ใช่ ไม่จริงก็ใช่ จึงเชื่อถือ
๖. — เห็นว่าจริงก็ใช่ ไม่จริงก็ใช่ จึงไม่เชื่อถือ

สำหรับข้อ ๕. และ ๖. นั้นตัดสินใจไม่ได้เพราะขาดความ
รู้ ในเหตุผลคือเชื่อหรือไม่เชื่อก็ด้วยเหตุที่ไม่รู้จริง

ความดีและความเลว (ความชั่ว) จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่ต้อง
นำมาร่วมพิจารณาประกอบกับความเชื่อว่า — สิ่งที่เป็นจริงหรือไม่

จริงนั้น ดี หรือ เลว ควรเชื่อหรือไม่ เป็นการพิจารณาอีกชั้นหนึ่ง
ขึ้น เพราะเหตุว่า

ก. บางสังคมเห็นว่า—สิ่งที่เป็นจริงนั้นดี ควรเชื่อได้จึงยึด
ถือปฏิบัติตาม เช่นเชื่อว่าพระพุทธเจ้ามีจริง การปฏิบัติจิตของ
พระองค์ท่านสามารถนำความสุขทางใจให้มีขึ้นได้ สามารถนำจิตสู
นิพพาน อันเป็นความสุขชั้นสูงขึ้นไปได้ หรือเชื่อว่าการสร้าง
เครื่องบินนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านความ สดวกเกี่ยวกับการ
คมนาคมได้จริง เพราะย่นระยะทางทำให้รวดเร็วเปลืองเวลาน้อย
กว่าเกวียนหรือรถ จึงต้องตัดสินใจเดินทางโดยเครื่องบิน เป็นต้น

ข. บางสังคมเห็นว่า สิ่งที่เป็นจริงนั้นเลวก็จริงแต่เชื่อถือ
และปฏิบัติได้ทั้งๆ ที่รู้ว่าเลว และไม่สมควร เช่นสังคมในหมู่โจร
ย่อมเชื่อว่า การปล้น—ฆ่า หรือลักขโมยนั้น ย่อมนำมาซึ่งทรัพย์
ได้จริง หรือการสนับสนุนให้สร้างเครื่องบินหรืออาวุธที่ใช้ในการ
สงคราม ติดตั้งขีปนาวุธร้ายแรง ยิ่งสามารถทำลายล้างฝ่ายตรง
ข้ามได้กว้างขวางเท่าไร ก็ยิ่งเป็นที่ยกย่องสรรเสริญกันมากเท่านั้น
มนุษย์เราในสังคมโลก จึงแยกกันได้เป็น ๒ อย่าง คือ ดี
และชั่วปะปนกันไป ตามความเชื่อของแต่ละคน — แต่ละสังคม
ดังกล่าวดังนี้ จะเห็นได้ว่า

ความดี—ความชั่ว, ความจริง—ไม่จริง จะมีฝังอยู่ในความเชื่อ

อย่างแยกกันไม่ออก และนี่คือบ่อเกิด—ที่มาของคำว่า—สุข และ—ทุกข์ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากความเชื่อนั้น ๆ ติดตามมา

ศาสนาทุกศาสนา ย่อมตั้งความมุ่งหมายไว้ เพื่อความดีและความสุขของมนุษย์ทั้งสิ้น แต่การที่จะรู้และเข้าใจถึงความดี—ความชั่ว, ความจริง—ไม่จริงหรือเหตุผล—และความทุกข์—ความสุขนั้น—“สติปัญญา” ก็จะเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ที่จะต้องนำมาเกี่ยวข้องใช้งานให้เป็นประโยชน์ พิจารณาเพื่อให้รู้—เข้าใจ ให้แจ่มชัด จนสามารถแยกความดีความจริง และ ความสุข ออกมาได้

จึงเป็นปัญหาอีกว่า “สติปัญญา” ระดับไหน—ขั้นไหน จึงจะสามารถแยกความดีและอื่น ๆ นั้นออกมาได้ เมื่อกกล่าวถึงเรื่องนี้ ก็เป็นเรื่องของ “จิต” โดยละเอียดเป็นเรื่องของการปฏิบัติจิต จึงเป็นเรื่องของศาสนาไป คือการชำระล้างจิตใจให้สะอาดเพื่อสร้างสติปัญญาให้เฉียบแหลม การปฏิบัติตามขั้นตอนก็คือ ศีล—สมาธิ—ปัญญา ในที่นี้ขอหมายถึงพระพุทธศาสนานั่นเอง เพราะมีหลักการของเหตุผล สามารถชี้ให้เห็นความจริง—ความดีและความสุขที่แท้จริงได้อย่างถูกต้อง สามารถปฏิบัติตามจนพบความสำเร็จได้ พิสูจน์ได้ทุกกาลเวลา เพื่อให้ความเชื่อนั้นบังเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ด้วยดี พุทธศาสนาได้สอนให้เชื่อด้วยเหตุผล ไม่ให้เชื่อเอาโดยง่าย ๆ จึงจะเป็นความเชื่อที่ถูกต้องในความดีมีสุขอย่างแท้จริง

ครั้งหนึ่งพระพุทธองค์ได้เสด็จผ่านมายังหมู่บ้านกาลามะ ชาวบ้านต่างพากันตั้งใจที่ว่า ได้มีนักบวชมายังหมู่บ้านอีกหนึ่งรูปแล้ว จะได้พากันถามให้สิ้นสงสัยสมยนั้นอนันตโยได้เกิดมีเจ้าลัทธิและนักบวชต่าง ๆ ศาสนามาก พากันออกเผยแพร่วัทธิของตนทั่วไป ต่างคนต่างก็สอนและชี้ให้เห็นว่าพระศนะของตนอย่างนั้นถูกต้อง—ควรเชื่ออย่างนี้จนชาวบ้านไม่รู้ว่าจะเชื่อใครกันแน่จึงจะเป็นการถูกต้อง ครั้นได้พบพระพุทธองค์เข้าชาวบ้านจึงได้กราบทูลถามดังกล่าวนั้นแล้ว แต่พระองค์ก็ไม่ได้ตรัสให้ชาวบ้านนั้นเชื่อถือในพระองค์ และได้ทรงตรัสว่า—ท่านทั้งหลายก็ควรจะลังเลและสงสัยไม่ควรเชื่ออะไรง่าย ๆ ควรตริตrongให้รอบคอบเสียก่อนแล้วจึงเชื่อ และได้ประทานข้อคิดไว้ ๑๐ ประการดังนี้

๑. อย่าได้เชื่อ โดยฟังต่อ ๆ กันมา
๒. อย่าได้เชื่อ โดยเข้าใจว่าเป็นของเก่าทำสืบต่อกันมา
๓. อย่าได้เชื่อ โดยตื่นข่าวเล่าลือกัน
๔. อย่าได้เชื่อ โดยอ้างว่ามีอยู่ในตำรา
๕. อย่าได้เชื่อ โดยการนึกคิด เดาเอาเอง
๖. อย่าได้เชื่อ โดยการคาดคะเน
๗. อย่าได้เชื่อ โดยชอบใจว่าต้องกับลัทธิของตน
๘. อย่าได้เชื่อ โดยความตรึกรongเอาตามอาการ

๙. อย่าได้เชื่อ โดยถือว่า ผู้พูดเป็นผู้ควรเชื่อถือได้
 ๑๐. อย่าได้เชื่อ โดยนับถือว่า สมณะผู้นี้เป็นครูของเรา

“เมื่อใดที่ท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดีเตียน ธรรมเหล่านี้ใครสมาทานให้เต็มที่แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์ ท่านพึงละเสียเมื่อนั้น”

ฉลาด สังกศร

สิ่งมหัศจรรย์ของโลกและจักรวาล

ตอนที่ ๒

เรื่อง โลก และ อิทธิปาฏิหาริย์

ตามแนว พุทธศาสตร์

ฉลาด สังกศร

๑๙ สิงหาคม ๒๕๒๐

ตอน - โลก และอิทธิปาฏิหาริย์

ตามแนวพุทธศาสตร์

โลกที่มีมนุษย์และสัตว์โลกทั้งหลาย ที่เราต่างก็ได้อาศัยกัน อยู่ทุกวันนี้พูดได้ว่า ไม่สามารถที่จะกำหนดรู้ได้ ว่าถือกำเนิดขึ้น มาตั้งแต่เมื่อไร โลกและจักรวาล ได้มีมาแล้วนานแสนนาน ท่าน ว่าเรื่องนี้เป็น “อาจินไตย” (เกินไปกว่าบุคคลธรรมดาจะรู้ หรือ บุคคลธรรมดาไม่สมควรจะรู้) แต่มีสิ่งหนึ่งที่ปรากฏอยู่ในโลกนี้ เป็นนิจ สิ่งนั้นก็คือ มีการเกิดขึ้น แล้วก็ดำรงอยู่ และดับสูญ— สลายไปสิ้น แล้วก็เกิดขึ้นมาใหม่อีก หรือพูดเอาความสั้น ๆ ว่า— เกิดขึ้น—ตั้งอยู่—ดับไป หมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้ ไม่มีวันเวลาที่จะ หยุด—ไม่มีการหยุด—ชั่วนาตาปี ชั่วกัปป์ชั่วกัลป์ เป็นการเปลี่ยน ไปดำเนินไปโดยไม่มีการหยุดยั้ง มนุษย์—สัตว์และพืชพันธุ์ทั้งหลาย ทั้งปวง เป็นมาและเป็นไป ตามนัยเดียวกันนี้โดยตลอด คือ ได้ เคยมีอยู่ในโลกนี้มานานแล้วนับกาลเวลาไม่ได้ หลายครั้งหลายหนจนไม่ควรจะคิดถึง นับครั้งไม่ถ้วนที่ได้พากันวอดวาย สูญสิ้น ไปไม่เหลือ แล้วก็เกิดขึ้นมาใหม่อีกตามกาลเวลา เช่น ภูเขา แม่น้ำ แผ่นดิน ทะเล คู คลอง ถนน หมู่บ้าน, ตัวเมือง ค่อย ๆ เปลี่ยน—

ย้าย—หายสูญไปได้ โลกของเราเป็นไปอยู่อย่างนี้ และจะเป็นไป อย่างนี้แต่เราทั้งหลายไม่เคยคิดถึง

มีคำอยู่คำหนึ่งที่เรียกกันว่า “กัปป์” ได้ถูกกำหนดขึ้น สำหรับใช้เรียกช่วงเวลาแห่งอายุมนุษย์—โลกและจักรวาลที่เปลี่ยน ไป กัปป์ และ กัลป์ มีความหมายเดียวกัน

กัลป์ - กัปป์

หมายถึงกาลเวลาช่วงหนึ่งซึ่งมีระยะยาวนานมาก ศาสนา ฮินดูว่า ๑ กัลป์เท่ากับ วันหนึ่ง คืนหนึ่งของพระพรหม หรือ เท่ากับ ๔,๓๒๐,๐๐๐,๐๐๐ ปี ของมนุษย์ศาสนาพุทธว่า กัปป์ มี ๓ อย่างคือ

๑. มหากัปป์ เท่ากับ ๔๐ อสงขัยกัปป์
๒. อสงขัยกัปป์ เท่ากับ ๑,๓๔๔ ล้านปีของมนุษย์ หรือ เท่ากับเวลาที่โลกนี้จะละลายด้วยความร้อนอย่างสูง จน ถึงถูกพัดด้วยความเย็นและความอบอุ่น แล้วแข็งตัวขึ้น เป็นโลกอีก
๓. อันตรกัปป์ เท่ากับ ๑ ใน ๒๐ อสงขัยกัปป์ หรือ เท่ากับระยะเวลาตั้งแต่มนุษย์ มีอายุขัย ๑๐ ปี (แล้ว เพิ่มขึ้น ๑ ปีทุก ๆ ร้อยปี) จนมีอายุขัย ๑ อสงขัยปี

แล้วก็ลดลง (ทุก ๆ ๑๐๐ ปีต่อ ๑ ปี) จนเหลืออายุ
ขัย ๑๐ ปีอีก

อายุประเภทแห่งกัปป์ มี ๔ อย่าง คือ

๑. อายุกัปป์ (หรือเรียกว่า อายุขัย)
๒. อันตรกัปป์
๓. อสงไขยกัปป์
๔. มหากัปป์

อายุกัปป์ ปรากฏตั้งแต่ ๘ หมื่นปีเป็นต้นมา เป็นอายุ
กัปป์ แล้วลดลง ๆ ตามลำดับ จนถึงสมัยพระพุทธเจ้า อายุ
มนุษย์จะมีอายุเหลือเพียง ๑๐๐ ปี (นับว่าเป็นอย่างมากสำหรับ
มนุษย์ในสมัยนั้น) นับเป็นอายุขัยกัปป์ และต่อจากนั้นมาจน
ถึง ๒๕๐๐ ปี ปัจจุบันนี้นับอายุ ๗๕ ปีเป็นอายุขัยกัปป์ เท่ากับ
๒๕ ศตวรรษ อายุจะลดน้อยลง ๒๕ ปี หรือเท่ากับ ๑๐๐ ปี
เปลี่ยนอายุกัปป์ลง ๑ ปี ฉะนั้นนับแต่ พ.ศ. ๒๕๐๐ ไปอีก
๖,๕๐๐ ปี จะเหลืออายุขัยกัปป์ของมนุษย์ ๑๐ ปี ก็นับอายุ ๑๐
ปีเป็นอายุขัยกัปป์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาตอนที่มนุษย์มีอายุยืนอยู่ได้
น้อยที่สุด แล้วจะไขว้ขึ้นไปจนถึงอายุมนุษย์ อสงไขยปี นับ
เป็นรอบหนึ่งชื่อว่า "อันตรกัปป์" จำนวนอันตรกัปป์ดังกล่าวนี้เมื่อ
ครบ ๖๔ อันตรกัปป์ จึงนับเป็น—อสงไขยกัปป์หนึ่ง และนับ

๔๐ อสงไขยกัปป์เป็น ๑ มหากัปป์ ดังนี้ (มาตรการอย่างนี้ทาง
วิทยาศาสตร์ไม่มี)

- อสงไขยกัปป์มี ๔ อย่าง
๑. สังวัฏฏ อสงไขยกัปป์
 ๒. สังวัฏฏฐายี อสงไขยกัปป์
 ๓. วิวัฏฏ อสงไขยกัปป์
 ๔. วิวัฏฏฐายี อสงไขยกัปป์

ขณะที่จักรวาลปีจำนวนแสนโกฏิจักรวาล กำลังถูกทำลาย
อยู่ เรียกว่า—"สังวัฏฏ อสงไขยกัปป์"—จักรวาลที่ถูกทำลายลงจน
หมดสิ้น ไม่มีอะไรเหลือ มีแต่ความว่างเปล่า เรียกว่า—"สังวัฏฏ-
ฐายี อสงไขยกัปป์"

จักรวาลที่ได้ถูกทำลายจนหมดสิ้นแล้ว ก็เริ่มตั้งต้นขึ้นใหม่
อีก เรียกว่า—"วิวัฏฏ อสงไขยกัปป์"

เมื่อจักรวาลที่เริ่มต้นและกำลังเจริญตามลำดับ ทัวแสน
โกฏิจักรวาล มีพระอาทิตย์ พระจันทร์ และมนุษย์ สัตว์ พืช
แผ่นดิน ต้นไม้ ภูเขา แม่น้ำ มหาสมุทร ปรากฏ จึงเรียกว่า
—"วิวัฏฏฐายี อสงไขยกัปป์"

(จากอธิบายของอภิธรรมมัตถสังคหะ ปริเฉท ๕ ของคณะ-
กรรมการแผนกวิชาการกองวิปัสสนาธุระ วัดมหาธาตุ พระนคร
และไตรปิฎกเล่ม ๓๒ หน้า ๒๒๖)

สังวัฏฏอสงไขยกัปปี มหากัปปีที่ถูกทำลายมี ๓ ประการ คือมหากัปปีที่ ๑ ถูกทำลายด้วยไฟ ๗ มหากัปปีติด ๆ กัน มหากัปปีที่ ๔ ถูกทำลายด้วยน้ำเป็น ๑ รอบเล็ก (มหากัปปีที่ถูกทำลายด้วยน้ำ ๑ มหากัปปีถูกรอบ ๗ มหากัปปี)

เวลาโตมหากัปปีที่ถูกทำลายด้วยไฟ ๗ ครั้ง แล้วถูกทำลายด้วยน้ำ ๑ ครั้งรวม ๘ รอบ รอบที่ ๘ ครั้งสุดท้าย (เวลานั้นเป็นมหากัปปีที่ ๖๔) ก็จะถูกทำลายพินาศด้วยลมเป็นรอบใหญ่

โลกและจักรวาลทั้งหลาย ย่อมเจริญและเสื่อม พินาศสิ้นแล้วก็ค่อย ๆ เจริญขึ้น ๆ จนถึงที่สุด และแล้วก็ค่อย ๆ พินาศไปอีก เป็นไปอยู่อย่างนี้เป็นวัฏฏอสงไขยกัปปี จะตั้งอยู่ได้โดยไม่มีเสื่อมสิ้นนั้นหาได้ไม่

นักวิทยาศาสตร์ที่จะตามหาพบการวิวัฒนาการของโลกและจักรวาลทั้งหลายว่าเกิดขึ้นมาได้อย่างไร แต่ก็เป็นเพียงหนึ่งในร้อยที่พระพุทธองค์ทรงรู้เท่านั้นเอง

มหากัปปี นานแสนนานสุดประมาณอย่างนี้ ใครเล่าจะเป็นผู้สร้างโลก ควรกล่าวว่ สังสารวัฏฏะนั้นแหละเป็นผู้สร้างด้วย เป็นผู้ทำลายด้วย

หลายศาสนาที่ยกให้พระเจ้าบัง—พระพรหมบัง เป็นผู้สร้างโลก แต่พระพุทธองค์ทรงสอนให้เข้าใจในวัฏฏะว่าโลกนี้

เกิดขึ้น—ตั้งอยู่ และดับไป ตามกาลและหมุนเวียนอยู่อย่างนี้ตลอดไป มนุษย์และสัตว์ก็เช่นเดียวกัน ไม่มีพระพรหมหรือพระเจ้าองค์ไหนมาสร้าง ก็กาลเวลาของโลกและจักรวาลนั้นแหละเป็นผู้สร้างและทำลายเช่นเดียวกัน แต่การเปลี่ยนไปนั้นเป็นผลของกรรม เป็นวิบากกรรม เช่นคนจะไปเกิดเป็นลิงได้ก็เพราะกรรม และลิงจะไปเกิดเป็นคนได้ก็เพราะหมดกรรม หาได้มีวิวัฒนาการตามกฎวิวิธวิธานตามที่นักวิทยาศาสตร์เข้าใจ คนนั้นเกิดมาจากลิงไม่ จะขอเอาเรื่องอายุและการเปลี่ยนแปลงของมนุษย์มาเพื่อพิจารณาต่อไปอีกสักเล็กน้อย แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เกินวิสัยที่เราทั้งหลายควรรู้จักควรจะรับฟังไว้ จะได้พิจารณาถึงการเปลี่ยนไปเพื่อการสูญสิ้นของมนุษย์ตามกฎของการเกิดขึ้น—ตั้งอยู่ และดับไป คือวัฏฏะเป็นที่สุด เพื่อให้เห็นว่ามนุษย์ชาติ ภาษาพูด อายุ บุคคล และภูเขา เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้ทั้งสิ้น ไม่มีความยืนยงคงอยู่ได้เหมือนเดิม ภาษาไทยที่นับว่าเป็นต้นแบบอักษรไทยในสมัยพระเจ้าขุนรามคำแหงนั้น เดียวนี้เราฟังตูก็ยังรู้สึกขัด ๆ หูแต่ยัดที่รับรู้เรื่องกัน เพราะเป็นระยะเวลาไม่กี่ร้อยปี แต่ต่อไปภาษาไทยที่พูดกันอยู่เดี๋ยวนี้ อีกสักหมื่นปีข้างหน้าอาจจะไม่พูดกันอย่างนี้จะพูดกันอย่างไรนั้นก็ไม่มีใครทราบได้ หรือกรุงเทพมหานครอีกหลายพันปีข้างหน้าอาจจะจมลงไปอยู่ก้นทะเลก็ได้ เพราะเหตุ

ว่าตั้งอยู่บนเลนทั้งเมือง มีเค้าว่าจะเปลี่ยนแปลงไปได้อยู่แล้วโดยง่าย การตอกเข็มนั้นก็เพื่อช่วยให้อาคารไม่จมเลน แต่เมื่อใดที่เกิดการสั่นสะเทือนขึ้นมาจนถึงจุดแล้ว นั่นเป็นเรื่องของกาลเวลา ซึ่งเป็นทั้งผู้สร้างและทำลายไปในตัวเสร็จได้ดังได้กล่าวแล้ว ชาวไทยเรามากจะชอบพูดกันว่า—แล้วแต่เวรแต่กรรมเออะ—ซึ่งฟังดูแล้วเหมือนเป็นคำพูดที่เลื่อนลอย แต่ถ้าได้มองเห็นเหตุแล้วก็ย่อมจะมองเห็นผลที่จะเกิดติดตามมาได้—จึงจะเรียกว่ามีเหตุผล

จกั กวตติ สตร

พระผู้มีพระภาคประทับในเนืองมาตุลา ในแคว้นมคธ ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้วตรัสว่า ท่านทั้งหลายจงมีตนเกาะมีตนเป็นที่พึ่ง แล้วพิจารณาภายในกาย มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิขมาและโทมนัสในโลกเสีย พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา พิจารณาเห็นจิตในจิต พิจารณาเห็นธรรมในธรรม

แล้วตรัสเล่าเรื่อง พระราชาจักรพรรดิพระนามว่า ทลหเนมิ เสวยราชย์มาหลายพันปี เมื่อจักรแก้วอันเป็นทิพย์เคลื่อนจากที่ เรียกราชโอรสองค์ใหญ่มารับสมบัตินั้น ส่วนพระองค์เสด็จออกบวชเป็นบรรพชิต และทรงสั่งสอนพระราชโอรสให้ปฏิบัติจกั กวตติ

ให้อาศัยธรรม สักการะธรรม นบถือธรรม บูชาธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธงชัย มีธรรมเป็นยอด จงจัดการรักษาและป้องกัน คุ้มครองอันเป็นธรรม ขณะนั้นอายุคน ๘ หมื่นปี (อายุมนุษย์ไทยลง หมายความว่าอายุอยู่ในช่วงที่เป็นไปในทางอายุสั้นลง)

ครั้นต่อมาพระมหากษัตริย์ไม่ให้ทาน เกิดผู้ร้ายจับไปลงโทษประหารอายุมนุษย์ลดลงเหลือ ๖ หมื่นปี, ๔ หมื่นปี, ลดลงเหลือ ๓ หมื่นปี, ลดลงเหลือ ๒ หมื่นปี, ลดลงเหลือ ๑ หมื่นปี, ๕ พันปี, ๒ พัน ๕ ร้อยปี, ๑ พันปี, ๕ ร้อยปี, ๒ ร้อย ๕ สิบบปี, ร้อยปี, จนเหลือ ๑๐ ปี, เด็กหญิงอายุ ๕ ปี สมควรมีสามีได้

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๑๐ ปี รสเหล่านี้คือ เนยใส เนยข้น น้ามัน น้าผึ้ง น้าอ้อยและเกลือ จะอันตรายกันไปสิ้น หญ้ากับแก่นจะเป็นอาหารอย่างดี กุศลกรรมบถ ๑๐ อันตรายกันไปสิ้น อกุศลจะรุ่งเรืองเหลือเกิน แม้แต่ชื่อว่ากุศลก็จักไม่มี คนทำกุศลจักมีแต่โทษ

จะไม่มีผู้ปฏิบัติชอบในบิดา มารดา ในสมณะพราหมณ์จะถึงความสมสู่ปะปนกัน เหมือน แพะ แกะ ไก่ สุนัข สุนัข เกิดอาฆาต พยาบาทคิดร้าย ความคิดจะฆ่ากัน เหมือนพรานเห็นเนื้อ

จะนั้น

ครั้นแล้วบางพวกมีความคิดว่า พวกเราอย่าฆ่าใคร ๆ และ
ใคร ๆ อย่าฆ่าเรา อย่างกระนั้นเลยควรเข้าไปตามป่าหญ้า สุ่มทุม
พุ่มไม้ป่า ระหว่างเกาะหรือซอกเขา มีรากไม้และผลไม้ในป่าเป็น
อาหาร เลี้ยงชีวิตอยู่ตลอด ๗ วัน เมื่อล่วง ๗ วันไปแล้ว เขาก็
พากันออกจากป่า แล้วต่างสวมกอดกันและกัน จะขบร้องดีใจอย่าง
เหลือเกินในที่ประชุมว่า สัตว์ผู้เจริญ เราพบกันแล้ว ท่านยังมี
ชีวิตอยู่หรือ

ลำดับนั้นจกมีความคิดว่า เราถึงความสิ้นญาติอย่างใหญ่
เห็นปานนี้ เหตุเพราะสมათานธรรมที่เป็นอนุสส ออย่างกระนั้นเลย
เราชวนกันทำกุศลอะไร เราควรงดเว้นจากปานาติบาต เพราะ
เหตุสมათานกุศลธรรม บุตรของเราจะมีอายุเจริญถึง ๒๐ ปี (อายุ
ไชยขึ้น)

แล้วต่อมา เขาพากันสมათานงดเว้นจากอกินนาทาน เว้น
จากกาเมสุมิจ—ฉาจาร ควรเว้นจากการมูสาวาท (พูดเท็จ) เว้น
จากสุปีณวาจา (พูดส่อเสียด) เว้นจากมรุสวาจา (พูดคำหยาบ)
เว้นจากสัมผัปปลาปา (พูดเพ้อเจ้อ) ควรละอภิชฌา ควรละ
พยาบาล ควรละมิจฉาทิฎฐิ ควรละธรรม ๓ ประการคือ ราคะ
วิสมะ โลกะ มิจฉาธรรม ควรปฏิบัติชอบในบิดามารดา ในสมณะ

ประพฤดิอ่อนน้อมต่อผู้ใหญ่ในตระกูล

เมื่อเขาเหล่านั้นเจริญด้วยอายุ บุตรของคนมีอายุ ๒๐ ปี
จักมีอายุเจริญขึ้นถึง ๔๐ ปี บุตรของคนอายุ ๔๐ ปีเจริญเป็น ๘๐
ปี ตามลำดับ จนถึง ๘ หมื่นปี ในชมพูทวีปนี้จะมีเมือง ๘ หมื่น
๔ พันเมือง เมืองพาราณสีจักเป็นราชธานี มีนามว่า เกตุมบดี
ราชธานีเป็นประมุข มีพระเจ้าจักรพรรดิ ทรงพระนามว่า พระ-
เจ้าสังขะ ทรงอุปบัติขึ้น พระองค์ทรงชำนะโดยธรรม มิต้องใช้
ศาสตรา

ในเมื่อมนุษย์มีอายุ ๘ หมื่นปีนั้น จะมีพระพุทธเจ้าทรง
พระนามว่า เมตไตรย์ จักเสด็จอุปบัติขึ้นในโลก ทรงบริหารภิกษุ
สงฆ์หลายพันเหมือนตถาคตทรงบริหารภิกษุหลายร้อยในบัดนี้
จะนั้น

(ไตรปิฎก เล่ม ๑๖ หน้า ๗๑)

สุเนตต อนุสาสนีสูต

ศาสดาชื่อว่า สุเนตตะ เจ้าลัทธิสอนสาวก เพื่อให้เป็น
สหยาเขตดาชั้นพรหมโลก และ อรگانุสาสนีย์ ศาสดาชื่อ อรกะ

เจ้าลัทธิตี แสดงธรรมแก่สาวก โดยสมัยนั้น คนมีอายุ ๖ หมื่นปี
เด็กอายุ ๕ ร้อยปี จึงควรแก่การมีสามี

(ไตรปิฎก เล่ม ๓๕ หน้า ๒๖๙)

เวปุลลบรรพตสูตร

ขณะนั้น พระศาสดาประทับอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ เขตนคร-
ราชคฤห์ ตรัสถึงเรื่องมนุษย์ชาติติวา อายุมนุษย์ในสมัยนั้น ๔
หมื่นปี มีพระพุทธเจ้าพระนามว่า กกุสันธ อุตฺตชิโนโลก
กัสสปโคตร เป็นพราหมณ์มหาศาล ตรัสรู้ที่ควงไม้ชีก มีพระวิรุระ
และพระสัณฺฑีชีวะเป็นคู่อัครสาวก ขณะนั้นที่เขาเวปุลลบรรพตนี้
ชื่อว่าปาจิณวังสะ บรรพต มนุษย์ชาติติวา ขึ้น ๔ วัน ลง ๔ วัน
 ฯลฯ

พวกเขาทั้งหลายจึงดูเถิด ชื่อแห่งภูเขานั้นอันตรธานไป
แล้ว มนุษย์ชาติเหล่านั้นก็ทำกาละไปแล้ว และพระผู้มีพระภาค
เจ้าพระองค์นั้นก็ปรินิพพานไปแล้ว พร้อมทั้งอัครสาวกและสาวก
สังฆาททั้งหลายไม่เที่ยงอย่างนี้ ไม่ยั่งยืนอย่างนี้ ไม่น่าชื่นใจอย่างนี้
ก็เหตุเพียงเท่านั้น พอที่เดียวเพื่อจะเบือนหน้า ในสังฆาททั้งปวง
พอที่จะคลายกำหนด พอที่จะหลุดพ้น

เคยมีมาแล้วเมื่อมนุษย์ชาติ โลหิตตัสสะ มีอายุประมาณ
๓ หมื่นปี มีพระพุทธเจ้า พระนามว่า โคนาคมนะ กัสสปโคตร
พราหมณ์มหาศาล ตรัสรู้ที่ควงไม้มะเดื่อ มีพระภิกษุโยสะ และ
พระอุตตระเป็นคู่อัครสาวก ขณะนั้นที่เขาเวปุลลบรรพตนี้มีชื่อว่า
เขาวงกต มนุษย์ชาติโรหิตตัสสะ ขึ้น ๓ วัน ลง ๓ วัน ฯลฯ

เคยมีมาแล้ว เมื่อมนุษย์ชาติสุปียา มีอายุประมาณ ๒ หมื่น
ปี มีพระพุทธเจ้า พระนามว่า กัสสป กัสสปโคตร เป็นพราหมณ์
มหาศาลอุบัติขึ้นในโลก ตรัสรู้ที่ควงไม้ไทร มีพระติสสะ และ
พระภารทวาชะเป็นคู่อัครสาวก ขณะนั้นที่เขาเวปุลลบรรพตนี้มี
ชื่อว่า สุปัสสะ มนุษย์ชาติสุปียา ขึ้น ๒ วัน ลง ๒ วัน ฯลฯ

สมัยนั้นมนุษย์ชาติมคธ อายุประมาณ ๑๐๐ ปี กัปปัน
มนุษย์เหล่านั้นมีชื่อว่า มคธ มีอายุน้อยนิดหน่อยเพียง ๑๐๐ น้อย
กว่าก็มี เกินกว่าก็มี มนุษย์ชาวมคธนั้นเขาเวปุลลบรรพต เพียง
ครู่เดียวลงครู่เดียว และบัดนี้พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระ-
องค์นี้ พระสมณะโคดม ศากยะโคตร เสด็จอุบัติขึ้นในโลก ก็
เรามีคู่อัครสาวก สารีบุตร และ โมคคัลลานะ

สมัยนี้ก็จะมิ และชื่อแห่งเวปุลลบรรพตนี้ ก็จักอันตรธาน
หม่อมมนุษย์เหล่านั้นก็จักทำกาละ เราจักนิพพาน พระสาวกทั้งหลาย
ก็จักนิพพาน

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเพียงเท่านั้นพอทีเดียว เพื่อจะเบือน
หน้าในสังขารทั้งปวง พอเพื่อจกกลายกำหนด พอเพื่อจกหลุดพ้น
(ไตรปิฎก เล่ม ๒๕ หน้า ๓๐๗)

ท่านผู้ที่ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติจิตชั้นสูง เช่น
พระอรหันตพุทธสาวกทั้งหลาย ท่านมีความสามารถอย่างยิ่ง—รู้ถึง
เรื่องราวในอดีตและชาติกำหนดของตนเอง—ของสัตว์โลกอื่น ๆ ใน
ภพ—ภูมิที่ล่วงมาแล้วในอดีตและที่จะไปเกิดในภพ—ภูมิข้างหน้าว่า
ชาติกำหนดที่ล่วงมาแล้วยุคใด สมัยใด หรือในกัปใดก็ได้ถือ
กำหนดเป็นคน—สัตว์ หรือ เทพ—พรหม—เปรต—อสุรกาย ฯลฯ
มีความเป็นอยู่อย่างไร คือรู้อะไรในหนหลัง และรู้ถึงการเกิด
ในอนาคตได้ ท่านเรียกว่า บุพเพนิวาสานุสติญาณ และ จุตูปปาต-
ญาณ ท่านที่สำเร็จทางจิตในขั้นนี้ จึงจะทราบถึงเรื่องของการ
เกิดขึ้น—ตั้งอยู่และดับไปได้เป็นอย่างดี ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย
ในชีวิต ที่ต้องวนเวียนเกิด—ตาย อยู่ในวัฏฏสงสารอันแสนที่จะ
ทุกข์ทรมานอันยาวนานอย่างยิ่ง ฉะนั้นความมุ่งมั่นในใจของท่าน
เหล่านี้จึงมีอยู่ทางเดียว คือปฏิบัติตามรอยบาทแห่งพระพุทธองค์
เพื่อความหลุดพ้น จากการที่จะต้องมาเวียนว้ายตายเกิดอยู่อย่างนี้
นั่นคือ นิพพาน

อายุของมนุษย์ในโลกเราปัจจุบันนี้ ประมาณ ๑๐๐ ปีเป็น

อย่างมาก ทั่ว ๆ ไปก็ประมาณ ๗๐—๘๐ ปี ส่วนอายุของเทพ—
เทวดา ในเทวภูมิเช่น ชั้นจาตุมหาราชิก มีอายุ ๕๐๐ ปีทิพย์
หรือเกิดเป็นปีมนุษย์ได้ ๓๖ ล้านปีมนุษย์ ชั้นยามา ซึ่งเป็นชั้นสูง
ถัดกันขึ้นไป มีอายุ ๒ พันปีทิพย์หรือเท่ากับ ๓๖ ล้านปีมนุษย์
หรือชั้นสูงสุดของเทวภูมินี้ คือชั้น พรณิมิตตวสวัตติ มีอายุ ๑๖
พันปีทิพย์ หรือ ๙ พัน ๒ ร้อย ๑๖ ล้านปีของมนุษย์

เมื่อความยาวนานของช่วงเวลามีมากขึ้น ๆ เช่น อายุของ
เทพในชั้นพรหมท่านยืนนานกันเป็นอันมากต้องใช้มาตราใหม่เรียก
กัน ในพรหมโลกท่านแบ่งออกเป็นรูปพรหมคือพรหมที่มีรูปร่าง
และ อรูปพรหมที่ไม่มีรูปร่าง ภูมิแรกของรูปพรหมหรือชั้นต่ำของ
พรหม คือ พรหมปาวิสัชชภูมิ มีอายุ ๑/๓ มหากัปป์ อายุจะยืน
ยาวออกไปเรื่อยตามชั้นของท่านที่สูงเป็นลำดับขึ้นไป จนถึงชั้นที่
๑๖ คือ อภินิฐฐาภูมิ จะมีอายุถึง ๑ หมื่น ๖ พันมหากัปป์

ส่วนอรูปพรหม ที่มีแต่นามไม่มีรูปนั้น ยิ่งอายุยืนนานมาก
ไปอีกดังนี้

๑. อากาสาณัญญาตนะภูมิ มีอายุ ๒ หมื่นมหากัปป์
๒. วิญญาณัญญาตนะภูมิ มีอายุ ๔ หมื่นมหากัปป์
๓. อากิญจัญญาตนะภูมิ มีอายุ ๖ หมื่นมหากัปป์
๔. เนวสัณญานาสัญญาตนะภูมิ มีอายุ ๘ หมื่น ๔ พัน มหากัปป์

ในกาลเวลาอันแสนสุดที่จะยาวนานอย่างนี้ จินทางศาสนา
ฮินดูหรือก็คือศาสนาพราหมณ์นั้น พวกมันถือเอาว่า “อาตมัน”
หรือดวงวิญญาณของมนุษย์ได้เข้าไปผูกพันสนิทแนบแน่นอยู่กับ
ดวงวิญญาณใหญ่ (ปรมาตมัน) จนไม่สามารถมาเกิดใหม่ได้เสียแล้ว
การปฏิบัติจิตจนถึงขั้นนี้ถือกันว่าได้เข้าถึงพระเจ้าหรือได้เข้าถึงท้าว
มหาพรหม (ปรมาตมัน) แล้วจะถึงซึ่งนิพพาน เพราะไม่ต้องกลับ
มาเกิดใหม่อีกเรียกกันว่า “โมกษะ” แต่ในพุทธศาสนาถือว่า ที่ใด
มีกาลเวลานั้นมีอายุคือย่อมมีการเกิดขึ้น — ตั้งอยู่ — และดับไป ได้
หรือมีการตายได้นั่นเอง เมื่อมีการตายได้ก็ย่อมมีเกิดได้ นิพพาน
ของศาสนาพุทธจึงแตกต่างไปจากศาสนาพราหมณ์ตรงนี้เอง การ
ปฏิบัติจิตทางพุทธเพื่อการหลุดพ้นโดยสิ้นเชิง ไม่ไปเกาะเกี่ยวผูก
พันอยู่กับสิ่งใด ๆ เหมือนพราหมณ์ จึงเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่าเป็น
การหลุดพ้นจากกาลเวลาคือไม่มีกาล ไม่มีเวลาที่จะมาคอยควบคุม
เราอยู่อีก ไม่มีการเกิด—ไม่มีการตาย นั่นคือ—นิพพาน—อย่างนั้น
ตลอดไป พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิด และกาลเวลาคอยควบคุม
โดยเด็ดขาดและสิ้นเชิง

การปฏิบัติของพราหมณ์และพุทธก็คล้าย ๆ กัน คือ คีล
สมาธิและปัญญา หรือโยคี—ชฎิล อื่น ๆ ก็ปฏิบัติในทางเดียวกัน
แต่ในตอนท้าย ๆ เท่านั้นที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ตามการปฏิบัติ

สมาธิจิตนี้แหละที่ทำให้เกิดปัญญารู้ถึงสัจธรรมและมีผลพลอยได้
จากพลังงานอันเป็นทิพย์ของจิตเกิดขึ้นมาอย่างมากมาย การสมาธินี้
เป็นการรวมจิตให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อจิตรวมกันอย่าง
มั่นคงเป็นหนึ่งแล้ว (เอกัตตคารมณ) จิตที่ตั้งมั่นแล้วอย่างนี้จะมี
พลังงานมหาศาล สามารถสร้างอิทธิฤทธิ์และปาฏิหาริย์ได้อย่าง
คาดไม่ถึงโดยเพียงแต่นึกอยากจะทำให้เป็นอะไร เป็นอย่างไร เท่านั้น
หลักการคร่าว ๆ ที่เกิดแห่งฤทธิ์เป็นดังที่กล่าวมานี้เอง แต่การปฏิบัติ
ที่จะให้เกิดขึ้นดังกล่าวแล้วได้บางคนก็เร็ว บางคนก็ช้า บางคนก็ไม่
สำเร็จได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับกาปฏิบัติของแต่ละคน จิตที่สะอาดและ
บริสุทธิ์ด้วยศีลหรือที่เรียกว่า “วิสุทธิจิต” พลังงานที่เกิดขึ้น จะ
มั่นคง — แน่นอน — กว่าจิตต์ที่ปฏิบัติศีลยังไม่สมบูรณ์ตามขั้นตอน
พระพุทธรองค์ได้ใช้พลังงานนี้เป็นพลังงานเพื่อสันติแก่ชาวโลกโดย
แท้จริงและได้ใช้พลังงานนี้ ดึงให้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาของโลกนี้
ไปได้โดยไม่กลับมาเวียนว่ายตายเกิดอีกเมื่อ ๒๕๒๐ กว่าปีมาแล้ว
นี่คือจุดสุดยอดอันเป็นความมุ่งหมายของพระพุทธรศาสนา

ผลพลอยได้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอันแนบเนื่องมาจากการทำสมาธิ
เช่น หูทิพย์ ตาทิพย์ ระลึกชาติได้ เหาะเหิรเดินอากาศ เดิน
บนน้ำ ล่องหนหายตัว ฯลฯ ตลอดจนการสร้างพระเครื่องรางของ
ขลัง หรือวัตถุมงคลทั้งหลายทั้งปวงก็ใช้พลังงานจากสมาธิจิตนี้

ทั้งสิ้น ฉะนั้นอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นมา
ได้ ไม่ใช่เรื่องโกหกเหลวไหลแต่อย่างไรไม่ ผู้ปฏิบัติย่อมทำให้
เกิดขึ้นมาได้ตามควรแก่การปฏิบัติของผู้นั้น ผู้ปฏิบัติมากย่อมเชี่ยวชาญ
ชำนาญชำนาญมาก ยิ่งผู้ที่ได้อิทธิฤทธิ์ย่อมมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์มากขึ้นเป็น
ทวีคูณ ไอน์สไตน์นักวิทยาศาสตร์ผู้ยิ่งใหญ่กล่าวว่า พลังงานมีอยู่
ทั่วไปในโลกนี้ แต่พระพุทธองค์ก็ทรงกล่าวว่า ในโลกและจักร
วาลนี้มีวิญญาณอยู่เต็มไปหมด นั่นก็คือพลังงานทางจิตวิญญาณก็มี
อยู่ทั่วไป วิทยาศาสตร์ติดตามพุทธศาสตร์ไปห่าง ๆ ทางวิทยา
ศาสตร์คิดค้นทางวัตถุ คือสสารเปลี่ยนเป็นพลังงานได้ แต่ทาง
พุทธศาสตร์คิดค้นทางจิต จิตสร้างพลังงานได้ สิ่งที่เป็นอย่างเดียวกัน
กันนั้นก็คืออาศัยพลังงานจากธรรมชาติที่มีอยู่แล้วในโลกของเรานี้
นั่นเอง จิตหรือจิตวิญญาณเป็นพลังงานธรรมชาติอย่างหนึ่งมีพลัง
งานสูงมากสามารถบันดาลความมหัศจรรย์ได้ทุกอย่าง ชนิดที่คาดไม่ถึง
ถึงหรือที่คิดว่าเป็นไปไม่ได้ มีความรวดเร็วที่สุดยิ่งกว่าความเร็วของ
แสง จึงเป็นตัวรู้ ที่สามารถจะรู้ทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างดีที่สุดด้วย
ความเร็วที่หาตัวจับยากเช่นนี้ จึงสามารถวิ่งแข่งกาลเวลาที่ควบคุม
โลกอยู่ได้ นั่นคือ รู้แจ้งถึงอนาคตเป็นอย่างดี อิทธิฤทธิ์หรือฤทธิ์ใน
ข้อนี้คือ จุตูปปาตญาณ และในทันทีจะวิ่งทวนเข็มนาฬิกาหรือ
ย้อนทวนกาลเวลาก็ได้ นั่นก็คือรู้แจ้งในอดีตกาลที่ผ่านมาแล้วอย่าง

แทบจะนับไม่ถึงว่ากี่กัปป์ อิทธิฤทธิ์หรือฤทธิ์ในข้อนี้ก็คือ บุปผ
นิवासานุสสติญาณ

ในอภิญญาภาวว่าด้วยเรื่องอภิญญานั้นได้กล่าวไว้ว่า อภิญญา
คือธรรมที่ควรรู้อย่าง ที่เป็นส่วนโลกียะมี ๕ ส่วน โลกุตระมี ๑ คือ
อาสวักขยญาณ เป็นญาณเครื่องทำกิเลสให้สิ้นไป ฤทธิ์จากพลังจิต
สามารถถึงปานนี้

อภิญญา ๖ หรือ ฤทธิ์ ๖ ประการ คือ

๑. อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ได้ต่าง ๆ
๒. ทิพพิไสต หูปานทิพย์
๓. เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดใจผู้อื่น
๔. บุปผนิवासานุสสติญาณ ระลึกชาติได้
๕. จุตูปปาตญาณ รู้จักและอุปนิสัยของสัตว์ทั้งหลาย กล่าว
กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทิพพจักขุ-ตาทิพย์
๖. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอัสวะกิเลสให้สิ้นไป

วิชชา ๓ ได้แก่ :-

๑. บุปผนิवासานุสสติญาณ รู้จักระลึกชาติหนหลังได้
๒. จุตูปปาตญาณ รู้จักกำหนดจุดเกิดและเกิดของสัตว์ทั้งหลาย
๓. อาสวักขยญาณ รู้จักทำอัสวะให้สิ้น

คำว่า วิชชา (ช. สองตัว) หมายถึงธรรมชั้นสูงของพระ
พุทธเจ้า ส่วนวิชา (ช. ตัวเดียว) หมายถึงความรู้ทั่วไป ส่วน
วิชา ๘ ประการนั้นจะรวมเอาอภิญา ๖ และ วิชา ๓ เข้าไว้
ด้วยกัน ซึ่งจัดว่าเป็น อิทธิฤทธิ์ ด้วยกันทั้งสิ้น

วิชา ๘ ได้แก่ :-

๑. วิปัสสนาญาณ ญาณอันนับเข้าในวิปัสสนา
๒. มโนมยิทธิ ฤทธิ์ทางใจ
๓. อิทธิวิริ แสดงฤทธิ์ได้
๔. ทิพพโสต หูทิพย์
๕. เจโตปริยญาณ รู้จักกำหนดใจผู้อื่น
๖. ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้
๗. จุตูปปาตญาณ รู้จักกำหนดจุดและเกิด-ทิพพจักขุ
๘. อาสวกายญาณ รู้จักทำอัสวะให้สิ้นไป

ดังได้กล่าวมาแล้วย่อ ๆ นี้จะเห็นความสำคัญของการปฏิบัติ
สมาธิจิตว่า มีความสำคัญเพียงใด การปฏิบัติตามขั้นตอนของศีล
—สมาธิ—ปัญญา นั้น เมื่อสมาธิได้คล่องแคล่วเข้าออกผานชำนาญ
แล้ว วิชา ๓ จะเกิดขึ้น อภิญา ๖ หรือ วิชา ๘ ประการจะ
เกิดขึ้นติดตามกันมา นั่นหมายความว่า จิตเมื่อรวมกันเป็นสมาธิ
อันแน่วแน่นมั่นคงเป็นหนึ่งดีแล้ว อิทธิฤทธิ์และบุญฤทธิ์ก็จะเกิด

ขึ้นมาเอง จะมากน้อยก็แล้วแต่การปฏิบัติของผู้นั้น จะเห็นได้ว่า
ผู้ที่ปฏิบัติสมาธิจิตเพื่อการหลุดพ้นนี้ มีความจำเป็นจะต้องรู้จะต้อง
พบกับพลังงานทางจิตที่เกิดขึ้น โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้เลย เป็นทาง ๆ
เดียวที่จะบรรลุถึงมรรคผลนิพพานได้ก็ด้วยการปฏิบัติจิตนี้เท่านั้น
เพราะความรู้และปัญญาที่เกิดขึ้นมานั้นจะทำให้รู้จริง—รู้แจ้ง นำ
ทางไปสู่โลกุตระธรรมได้ถูกต้อง ส่วนผู้ที่ขาดการปฏิบัติเพียงแต่
อ่านจากพระไตรปิฎกหรือตำราอื่นจนรู้ตลอด สามารถท่องจำได้
ทั้งหมดก็หาได้เกิดประโยชน์อันใดไม่ “จิต” เป็นตัวสำคัญ ถ้าไม่
ปฏิบัติให้จิตสะอาดพ้นจากกิเลสตัณหาแล้ว แม้จะท่องจำพระไตร
ปิฎกได้จนหมดทุกเล่มแล้วก็จะไม่มีอะไรเกิดขึ้น ตัวเองจะมีโอกาส
สัมผัสกับฤทธิ์สักน้อยหนึ่งก็หาไม่ บางคนกลายเป็นผู้รู้มากเพราะ
อ่านพระไตรปิฎกมากและกลับเอาบางคำบางข้อความในพระไตรปิฎก
นั้นมาโต้แย้งผู้ที่ปฏิบัติโดยหาว่า ชอบโอ้อวด ชอบแสดงฤทธิ์ ฟุ้ง
ซ่านเสียจิตและหลอกลวงอื่น ๆ อีกมากมายแล้วแต่กิเลสที่ครอบงำ
จิตใจของตัวเขาเองจะชักนำไป พระเครื่องรางและวัตถุมงคลต่าง ๆ
ถูกโจมตีหนัก พวกวัตถุนิยมพวกนี้หาได้คิดถึงประโยชน์ทางด้าน
สังคมสักนิดไม่ว่า การเมตตาแก่ผู้เจ็บป่วยช่วยรักษาให้พ้นทุกข์
และอื่น ๆ หรือให้เป็นกำลังใจแก่พวกตำรวจทหารที่เป็นรบป้องกัน
ประเทศชาตินั้นเป็นการสังคมสงเคราะห์เพื่อชาติด้วยทางหนึ่ง เมื่อ

ชาติไม่มี ศาสนาจะมีอยู่ได้อย่างไร นี่ก็เป็นเพียงแต่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเพื่อให้สังคมอยู่รอดเท่านั้น อันที่จริงแล้วความเจริญทางวัตถุที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้หาได้สร้างความเจริญให้แก่โลกได้อย่างแท้จริงไม่ ถ้าไม่เป็นการนำโลกไปสู่ความวิบัติโดยตรงแล้วก็นำไปสู่ความฉิบหายโดยทางอ้อม เช่น สิ่งแวดล้อมเป็นพิษอันเป็นผลผลิตจากทางวัตถุ อันมีอยู่รอบตัวที่ค่อย ๆ ทำลายล้างมนุษย์—สัตว์และโลกให้พินาศลงไปอยู่ตลอดเวลาทุกวัน ๆ แต่คนบางพวกก็ไม่ได้คิดถึง ปัจจุบันนี้พอจะรู้สึกตัวและเริ่มระลึกกันได้บ้าง อะไรคือความเจริญกันแน่นั้นแล้วแต่ความหลงของสังคม

มนุษย์ในสมัยก่อน ๆ เช่น ในสมัยพระพุทธองค์ยังมีชีวิตอยู่มีจิตใจสะอาดมาก พวกที่มีกิเลสตัณหาเล็กน้อย มีความเจริญทางด้านศีลธรรมสูง ระดับของจิตเทียบเท่าเข้ากันกับเทพได้ การสังคมของเหล่าเทพและมนุษย์ก็มีกันอยู่บ่อย ๆ เช่น เมื่อตอนเหล่ากษัตริย์ทั้งหลายจัดงานเฉลิมฉลองสมโภชน์พระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธองค์นั้น เหล่าเทพเทวาทั้งหลายก็ได้ลงมาช่วยในงานเฉลิมฉลองนี้ปะปนกับประชาชนพลเมืองเป็นที่ครึกครื้นสนุกสนานยิ่ง

สมัยนี้เมื่อกล่าวถึงเรื่องเทพเทวาสวรรค์—นรก หรือเรื่องอิทธิฤทธิ์แล้วพวกวัตถุนิยมหรือพวกที่ไม่เคยสนใจกับเรื่องทางนี้มาก่อน มักจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องของเทพนิยายหรือนิทานปรัมปรา

สำหรับเด็ก ๆ ไป ในหนังสือประวัติของท่านพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ จะมีอยู่หลายตอนที่กล่าวถึงพวกเทพทั้งหลายมาขอฟังธรรมจากท่าน ถึงกับบางคนกล่าวหาว่าท่านมีจิตไม่ปกติก็มี เรื่องนี้จึงขอกว่าแต่เพียงว่า ผู้ที่ปฏิบัติจิตเข้าขั้นเทพได้ ย่อมสังคมกับเทพพบกับเทพ คุยกับเทพได้โดยง่าย และนี่ก็ถือเป็นผู้มีฤทธิ์อีกทางหนึ่งนั่นเอง สมัยนี้ผู้จะพบกับเทพได้มีจำนวนน้อย ก็เลสเต็นหาพาจิตให้เป็นไป ถึงคราวที่กิเลสตัณหาครองโลก และถึงคราวที่โลกจักต้องเป็นไปตามกาล คนในสมัยนี้จึงพากันห่างสังฆธรรม—ห่างเทพเทวา และห่างอิทธิฤทธิ์และบุญญฤทธิ์ไป—นั่นคือเป็นไปตามกาลเวลา—ตามความเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้ที่ระลึกได้ ผู้ที่ระลึกถึงธรรมและปฏิบัติธรรมเท่านั้นจึงจะนำตนพบกับความสุข ทั้งในภพนี้และภพหน้าโดยแน่นอนไม่ต้องสงสัยเลย ภพ—ภูมิ—หนานี้มีแน่นอนไม่ใช่เทพนิยาย

ที่กล่าวมาโดยสังเขปย่อ ๆ นี้ไม่ได้มีความตั้งใจเพื่อจะชักชวนผู้อ่านให้เกิดความหลงใหลในฤทธิ์ หรือหลอกลวงผู้ใดเพื่อที่จะได้สังคมกับเทพเทวาทั้งหลาย เพื่อหวังสุขในการมีอำนาจกว่าผู้อื่นด้วยฤทธิ์ หรือมีโชค ร่ำรวยหรือวิเศษกว่าชาวบ้านด้วยการบันดาลของเทพเทวาทั้งหลาย อันจะเป็นการสร้างกิเลสพอกพูนให้แก่ผู้ที่มีความมักได้อยู่แล้ว แต่ถ้าเรื่องเหล่านี้สามารถทำให้กิเลสที่พอก

พูนอยู่ในใจได้เบาบางลง เปลี่ยนใจไปในทางที่ดี ประพฤติดี ประพฤติชอบมากขึ้น ก็จะจัดว่าเป็นกุศลอย่างยิ่ง ฤทธินั้นเกิดขึ้น มาจากการปฏิบัติจิตอันเป็นพลังงานตามธรรมชาตินี้เอง เป็นสิ่งที่มี ขึ้นได้สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ไม่ใช่เรื่องที่เหลือวิสัย ไม่ใช่เรื่อง เหลวไหลไร้สาระหรือโกหกหลอกลวงกันเล่นแต่อย่างไรไม่ ผู้ที่ต้อง การทราบโดยละเอียดศึกษาได้จากคัมภีร์วิสุทธิมรรค หรือศึกษาได้ กับพระภิกษุฝ่ายชุกตวรรคธรรมฐานจะได้คำตอบที่ถูกต้องมากที่สุดทีเดียว

พุทธ ศาสนาเป็นเรื่องที่ละเอียด สุขุมลึกซึ้งและสามารถให้ ทุกคนปฏิบัติได้พิสูจน์ได้ โดยไม่เลือกชั้นวรรณะทุกชั้นทุกระดับ ไม่ว่าจะยากดีมีจน เพื่อสังคมอยู่รอดด้วยดีมีสุขก็ปฏิบัติไปตามทางของ โลกียะได้ หรือผู้ที่มุ่งมาดปรารถนาจะยึดเอาพระนิพพานเป็นสรณะ ก็ขอให้ปฏิบัติเอาตามทางของโลกุตตระได้ ท่านก็ได้แบ่งไว้แล้วเป็น อีสสระทั้ง ๒ ฝ่ายเลือกเดินได้เลือกปฏิบัติได้เสมอ สำหรับนักปฏิบัติ สมารถจิตนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องผ่านโลกียะมานานก่อนแล้วจึงจะ ไปเป็นโลกุตตระ ฉะนั้นในขั้นต่อไปตั้งที่ใดกล่าวไว้ใน อภิญญาหรือ วิชา ๘ ประการแล้วหมายความว่าผู้ที่ได้อภิญญาอันเป็นโลกียะ- วิชาแล้วไม่สมควรหลงเพลิดเพลิดอยู่กับอภิญญาหรือปฏิบัติอันจะก่อให้เกิดอัสวะกิเลสได้ให้ถือแต่เป็นเพียงพลังหรือสิ่งช่วยเพื่อไปสู่ โลกุตตระได้สะดวกเท่านั้น จึงขอเน้นอีกครั้งหนึ่งว่าผู้ที่ประสพ

ความสำเร็จในการปฏิบัติจิตจนได้อภิญญาหรือวิชา ๘ แล้วจะมี ความชำนาญมากในการเข้าและออกฌาน เมื่อจะสร้างฤทธิ์ท่านมัก จะออกจากฌาน ๔ เมื่อออกแล้วก็จะให้มีฤทธิ์อย่างไรก็เพียงแต่นึก เอา (อธิษฐาน) เท่านั้นเอง ก็จะเป็นไปตามที่นึกคิดนั้นทุกประการ ภายใต้อึดใจเดียว พระคณาจารย์ฝ่ายชุกตวรรคธรรมฐานหลายท่าน หลายองค์ได้ประสพความสำเร็จในเรื่องนี้มาแล้วเป็นอย่างดี จึงจะ ขอกล่าวถึงเรื่องของการก่อสร้างองค์พระธาตุพนมอันศักดิ์สิทธิ์ของ ท่านพระมหากัสสปะเถระสักเล็กน้อย

ด้วยเหตุที่ท่านพระมหากัสสปะเถระ ผู้เป็นองค์ประธานใน การสร้างพระธาตุพนมในปี พ.ศ. ๘ นั้น ท่านเป็นผู้มีพลังจิตสูง มีอิทธิฤทธิ์มาก ฉะนั้นเพียงแต่การสวดด้วย "ราหูปริตร" และ พระคาถา "พุทธสัง มังคะลัง โลก" เสกน้ำในไหและแผ่นดินดิบ (ก่อนอิฐที่ยังไม่ได้เผาไฟ) ซึ่งนำมาตั้งไว้รอบ ๔ ด้านของฐานองค์ พระธาตุเพื่อใช้ในการก่อสร้าง เมื่อสร้างเสร็จเป็นองค์แล้ว ก็ใช้ ฟืนไม้หอมเผาทั้งองค์ เพียงเท่านี้ก็สามารถให้องค์พระธาตุพนม ยืนยงคงอยู่เป็นมงคลแก่ชาวโลกทั้งหลายตลอดมาถึงกึ่งพุทธกาล ๒๕๑๘ ปี นี้เป็นส่วนหนึ่งของฤทธิ์อันเป็นองค์ประกอบแห่งความ มหัศจรรย์ขององค์พระธาตุพนม ส่วนที่เป็นหลักใหญ่หนั้นก็คือองค์ พระธาตุเจดีย์นี้สร้างขึ้นเพื่อถวายเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารี-

ริกาตของพระพุทธองค์ จึงไม่ขอกล่าวถึงอภินิหารอันมีมาด้วยอิทธิปาฏิหาริย์อันมหัศจรรย์ยิ่งของพระชาติพนมไว้ในที่นี้ เพราะถือว่าอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธเจ้านั้นมากมายใหญ่ยิ่งเหลือเกินจนคณาจารย์ท่านถือว่าเป็น “อาจินไตย” คือเป็นสิ่งที่ไม่ควรจะคิดหรือคำนึงถึง เพราะเป็นสิ่งที่เกินกว่าบุคคลจะรู้ อันวัตถุก่อสร้างองค์พระชาตินั้นคือแผ่นดินดื่บกับน้ำในไห ซึ่งตั้งไว้ ๔ ด้านเท่านั้น ตามปกติแล้วจะทนทานต่อดินฟ้าอากาศได้ก็ไม่เกิน ๔-๕ ร้อยปี จึงเป็นเหตุให้นักวิชาการทางวัตถุทั้งหลายพากันประมาณอายุการก่อสร้างผิดพลาดไป โดยประมาณเอาว่าคงมีอายุไม่เกินแปดร้อยหรือหนึ่งพันปีเป็นอย่างมาก จึงพลอยทำให้ประวัติอันพิศดารในอูร์รังคินทานั้นเป็นเรื่องเทพนิยายของเด็ก ๆ ฟังกันไป เป็นการเสื่อมคุณค่าลงเป็นอันมาก แทนที่จะพิจารณาไปว่าเป็นเรื่องที่บันทึกไว้จากเรื่องที่เล่าต่อกันมา เรื่องนิทานของพุทธศาสนานี้ จะนำไปเทียบเท่ากับเทพนิยายของฝรั่งนั้นไม่ได้ เพราะเรื่องของพุทธศาสนาเป็นเรื่องที่อยู่ในขอบเขตที่เป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องเพ้อฝันเช่นเทพนิยายของฝรั่ง ถ้ามาพิจารณากันถึง วัตถุก่อสร้างหนึ่ง—ผู้เป็นองค์ประธานในการก่อสร้างหนึ่ง—พระชาติเจดีย์นี้สร้างเพื่ออะไรหนึ่งและความถาวรมั่นคงที่ยืนยงอยู่มาได้ถึง ๒๕๑๘ ปีนี้อีกหนึ่งแล้ว เรื่องของเทพนิยายแบบเด็ก ๆ นั้นควรเลิกคิด—แล้วจะพบว่าพระชาติพนมเป็นสิ่งที่

ที่เรียกว่าเป็นยอดมหัศจรรย์ซึ่งเหนือกว่าสิ่งมหัศจรรย์อื่น ๆ ทั้งหลายที่มีอยู่ในโลกนี้ ซึ่งสามารถยืนยงคงอยู่ได้ถึงสองพันห้าร้อยกว่าปี—วัตถุก่อสร้างเป็นเพียงดินเผาเท่านั้น

มีบทความที่น่าสนใจซึ่งเป็นข้อเขียนของ หลวงวิจิตรวาทการที่เขียนไว้ในหนังสือ

วิชาแปดประการขอนำมาลงไว้ในที่นี้ด้วย มีความว่า ถ้าจะลงความเห็นว่ อิทธิปาฏิหาริย์จะแปลไปในทางบุคคลาธิษฐานไม่ได้แล้ว และถ้าจะถือเป็นความจริงว่า พระพุทธเจ้าไม่ทรงมีอิทธิปาฏิหาริย์เกินไปกว่ามนุษย์สามัญแล้ว ก็น่าสงสัยว่า นักปราชญ์ที่เขียนตำรามากมายก่ายกอง เกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้านั้นเอามาจากไหน จริงอยู่มนุษย์เรามีธรรมชาติอันหนึ่งซึ่งเรียกว่า มโนคติ (Imagination) อันเป็นเครื่องกระทำให้มนุษย์คิดเห็นสิ่งซึ่งบางครั้งดูพันวิสัย—ที่จะเป็นไป แต่มโนคติของมนุษย์นั้นเอง จะมีได้ก็เพียงในสิ่งที่มีความจริงอยู่—ในโลกบ้างเท่านั้น และมีมโนคติในเรื่องอันปราศจากมูลแห่งความจริงเสียเลยนั้นหาไม่

อีกประการหนึ่งเล่า ถ้าอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้าไม่มีความจริงเสียเลยแล้ว นักปราชญ์ที่แต่งหนังสือมากมาย ว่าด้วยอิทธิปาฏิหาริย์นั้น จะปราศจากหิริโอตตัปปะ ถึงกับเอาความเท็จมากล่าวหลอกลวงมหาชนได้ถึงปานนั้นทีเดียวหรือ การกลับ

ตรงกันข้าม คือปรากฏว่าผู้แต่งตำรา นั้น ล้วนเป็นผู้มีศีลธรรม มีความรู้อย่างสูงทุกคน

อนึ่งพระพุทธภาษิตมีอยู่ชั้ดว่า “สัจจัง เว อมตา วาจา” ความจริงเป็นวาจาที่ไม่ตาย ถ้าเราจะกลับเสียให้ตรงกันข้ามก็คือว่า “ความเท็จเป็นวาจาที่ตาย” ถ้าหากตำราเหล่านั้นเป็นเท็จ ก็น่าจะตาย คือเสื่อมสูญไปเสียนานแล้ว แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ ตำราต่างๆ เกี่ยวกับอิทธิปาฏิหาริย์ของพระพุทธเจ้า นั้น มีอายุตั้ง ๒,๐๐๐ ปีมาแล้ว มีผู้เลื่อมใสคัดลอกกันต่อไป ไม่รู้จักสิ้นสูญ จะควรเรียกว่าเป็นวาจาที่ไม่ตาย และควรจะถือเป็นความจริงได้หรือยัง

เมื่อคำนึงถึงปัญหาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ก็น่าจะยอมรับว่า พระพุทธเจ้าของเรา น่าจะมีอิทธิปาฏิหาริย์อันศักดิ์สิทธิ์ สูงกว่าปกติของมนุษย์ธรรมดา และอิทธิปาฏิหาริย์เหล่านี้ จะต้องแปลไปตามบุคคลาธิษฐานบ้าง จะอธิบายเป็นธรรมาธิษฐานเสียหมดนั้น ดูจะเป็นการบกพร่องไป

“อจินไตย” คือสิ่งที่เกินไปกว่าบุคคลควรารู้ ท่านว่าเมื่อบุคคลคิด พึงเป็นผู้มีส่วนแห่งความเป็นบ้า เพราะเป็นเรื่องเกินกว่าวิสัยของบุคคล มีอยู่ ๔ ประการคือ

(๑) พุทธวิสัยของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย

(๒) ญาณวิสัยของผู้ได้ฌาน

(๓) วิบากแห่งกรรม

(๔) ความคิดเรื่องโลก

(ไตรปิฎกเล่ม ๓๒ หน้า ๑๓๓)

เรื่องของ อจินไตย ๔ ประการนี้ เป็นเรื่องแกมบังคับให้เชื่อ เช่นเดียวกับกับคนไข้ที่ไปหาหมอ เมื่อหมอให้ยาอะไรก็รับประทานไปไม่ต้องโต้แย้ง เพราะเชื่อว่าหมอเป็นผู้รู้ผู้ชำนาญในการรักษาโรค คนไข้ทั่วไปย่อมจะไม่ถามเลยว่า ยาที่ทำด้วยอะไรทำไม่ถึงต้องรับประทานยานี้ อจินไตย ๔ ประการนี้ก็เช่นกัน ญาณจารย์โบราณท่านเป็นผู้รู้ ท่านสอนเราก็ต้องเชื่อไว้ก่อนดังนี้ เมื่อเราศึกษาไปปฏิบัติไปก็จะทราบเองว่าอะไรเป็นอะไรแน่ เพราะว่าจะขณะนี้เราเป็นผู้ไม่รู้ เช่นกันกับผู้ไม่รู้ภาษาฝรั่งย่อมไม่ทราบความเป็นไปของฝรั่ง นอกเสียจากล่ามจะแปลให้ฟังอีกต่อหนึ่ง ซึ่งเราก็ต้องเชื่อดังนี้ จึงเรียกได้ว่าเป็นการขอให้เชื่อได้ก่อน โดยยังไม่ต้องพิสูจน์กัน เพราะเป็นเรื่องจริงและแน่นอนอยู่แล้ว ในหนังสือ พระปฐมสมโพธิกถา ท่านกล่าวไว้ว่า “อันวิสัยแห่งบุคคลที่มีฤทธิ์นั้น เป็นอจินไตย ไม่ควรคิดถึง” อิทธิและปาฏิหาริย์ของพระพุทธองค์—พระอรหันตพุทธสาวกและเหล่าพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลายและพระรุดงค์กรรมฐานทั้งหลายนั้น เหลือที่

จะเปรียบเทียบได้ ผู้ที่เชื่อว่าพระพุทธองค์มีตัวตนจริงก็เชื่อไปได้เลย ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อถ้อยคำได้นำไปขบคิดเลยว่าทำไมถึงเป็นไปไม่ได้ จะทำให้ปวดหัวเป็นบ้าตายเปล่าๆ ผู้ที่ใคร่จะรู้จักขอให้ตั้งอกตั้งใจ ปฏิบัติตามขั้นตอนของ ศีล—สมาธิ—ปัญญา จะไม่ผิดหวัง ฤทธิ์จะค่อยเกิดเป็นผลพลอยได้ขึ้นมาทีละน้อย ขณะนี้คณาจารย์ทาง รุดงค์กรรมฐานยังมีอยู่ พอที่จะรับความเมตตาจากท่านได้ตลอดเวลา แต่อย่าให้ฤทธิ์เป็นสิ่งที่มุ่งมั่นในใจ จนเกิดกลายเป็นกิเลส ตัณหาแล้วกัน—จะไม่ได้อะไรเลยสักนิดเดียว สิ่งที่เราควรจะมุ่งนั้น คือการปฏิบัติจิตให้พ้นจากกิเลสตัณหา สำหรับผู้ที่ยังไม่มีโอกาสว่างพอแต่ยังมีเวลาอ่านหนังสือบ้าง ถ้าชอบอ่านก็หาหนังสืออ่านได้ คณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางสมาธิจิต—รุดงค์กรรมฐาน—วิปัสณากรรมฐาน ท่านได้เขียนและจัดพิมพ์ไว้มาก พอที่จะหาได้ไม่ยากนัก อ่านให้เข้าใจไว้ก่อนฝึกด้วยตนเองไปก่อนได้—เมื่อต้องปฏิบัติจริงจะได้ผลขึ้นมาเร็วกว่าที่ไม่รู้อะไรมาเลย ความรู้สึกปิติสุขที่เกิดขึ้นมาเมื่อจิตสัมผัสกับสมาธินั้นเป็นความปิติสุข ซึ่งอยู่นอกเหนือไปจากความสุขใด ๆ ที่เคยได้รับมาชั่วชีวิต นี่เป็นเหตุหนึ่งที่เรานั่งสมาธิกันทำไม บางครั้งอยากจะรับอารมณ์อันมีปิติสุขเช่นนี้อยู่ตลอดเวลา แต่ท่านว่าเป็นกิเลสอย่างหนึ่งเรียกว่า วิปัสสนุกิเลสจะต้องละทิ้งไป นอกจากนี้—วิตก—วิจารณ์—ที่ยังมีอยู่ก็จะต้องละให้หมด เหลือ

แต่จิตที่รวมตัวกันมั่นคงเป็นหนึ่ง คือ เอกัตตคตารมณ์เท่านั้น เรียกว่าอยู่ในญาณชั้นที่ ๔ คือ จตุตถฌาน อันเป็นชั้นที่จิตมีพลังเต็มที่เพื่อปฏิบัติงานในชั้นสูงขึ้นไปอีก ความสุขในชั้นสูงกว่านี้ยังมี หรือถ้าอยากจะสัมผัสกับอิทธิฤทธิ์ที่เกิดจากผลของสมาธิก็ได้ไม่ยากเลย

“กรรมฐาน” กรรมแปลตามตัวว่า การกระทำ การปฏิบัติ ส่วนฐานแปลว่าที่รองรับ—ที่ตั้ง เอาความกันว่าการกระทำที่เอา การปฏิบัติเป็นที่ตั้ง ถ้าจะถามต่อว่า ปฏิบัติอะไร ก็ควรจะตอบว่า การปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาตนเอง ในสาราณุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๘ ได้เขียนไว้ว่า “กรรมฐาน” หมายความว่า วิธีฝึกใจให้เป็นสมาธิ ท่านกำหนดจำนวนไว้ ๔๐ เรียกว่าอารมณ์ที่กำหนดให้จิตเกาะ ทั้ง ๔๐ อย่างนั้นแบ่งออกเป็นหมวดคือ (๑) กสิณ ๑๐ (๒) อสุภ ๑๐ (๓) อนุสติ ๑๐ (๔) พรหมวิหาร ๔ (๕) อรูป ๔ (๖) อาหาเรปฏิกูลสังขยา และ (๗) จตุราตุวชิฐฐาน รวมเป็นกรรมฐาน ๔๐

กรรมฐานที่คณาจารย์สายท่านพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตตเถระ นิยม และสั่งสอนศิษย์ให้ปฏิบัติกันนั้นก็คือ “อาณานันทสติ” ซึ่งเป็นการกำหนดลมหายใจเข้าออก เป็นข้อที่ ๙ อยู่ในหมวด

ที่ ๓ คือหมวดอนุสติ ๑๐ (ในหมวดต่าง ๆ มีอะไรบ้างให้ศึกษา
ได้เอง จะขอบอกแต่หัวข้อใหญ่ ๆ ไว้เท่านั้น) กรรมฐานทั้ง ๔๐
นั้น ย่อลงเป็น ๒ อย่างคือ (๑) รูปกรรมฐาน—กำหนดอารมณ์
ที่มีรูป เช่นอนุสรากรรมฐาน เป็นต้น และ (๒) อรูปกรรมฐาน
กำหนดอารมณ์ที่ไม่มีรูป เช่น อรูป ๔ เป็นต้น

กรรมฐานนี้ ท่านแจกประเภทไว้ ๒ ประการคือ

(๑) สมถกรรมฐาน—อุบายสงบใจ ได้แก่กรรมฐาน ๔๐
ที่กล่าวมาแล้ว

(๒) วิปัสสนากรรมฐาน—อุบายเรื่องปัญญา ท่านจำแนก
อารมณ์กำหนดจำนวนไว้เป็นหมวดดังนี้ ชั้นที่ ๕—อายตนะ ๑๒—
ธาตุ ๑๘—อินทรีย์ ๒๒ และอริยสัจ ๔ (เพื่อไม่ให้ยืดเยื้อเกินไป
ขอบอกแต่หัวข้อไว้ ส่วนรายละเอียดต่าง ๆ นั้น กรุณาได้ค้นคว้า
ศึกษาค้นคว้าเอง)

ผู้ปรารถนาจะเจริญกรรมฐาน เป็นชายก็ได้ หญิงก็ได้
คฤหัสถ์ก็ได้ บรรพชิตก็ได้ ต้องชำระศีลตามฐานะของตนให้
บริสุทธิ์เสียก่อน แล้วขอรับเรียนกรรมฐานทั้ง ๔๐ นั้น อย่างไร
อย่างหนึ่งที่เหมาะแก่จริตของตน แล้วแสวงหาที่ซึ่งเหมาะแก่การ
สมาธิ ตัดปลีโพธเล็ก ๆ น้อย ๆ เสียให้ขาด “ปลีโพธ” คือ
ความกังวลเล็ก ๆ น้อย ๆ มีอยู่ ๑๐ ประการ เกี่ยวกับที่อยู่—หน้าที่

การทำงาน—ปัจจัย ๔ และญาติพี่น้อง พ่อ แม่ อุปัชฌาย์อาจารย์
 เป็นต้น ความกังวลเหล่านี้ขอให้มียุ้งในสมอง แล้วตั้งหน้าตั้ง
ตาเจริญกรรมฐานตามวิธีที่อาจารย์สอนให้ และขอให้ท่านคุมอยู่
ตลอดไป จนท่านแน่ใจแล้วย่อมได้ผล คือ จิตเป็นสมาธิ ภาวะ
จิตอย่างนี้ย่อมจะเป็นไปแต่ในทางที่ดี เพราะจิตจะสะอาดและ
บริสุทธิ์โดยแท้จริง เรียกว่า “สัมมาสมาธิ”

ที่กล่าวมาแล้วคือการปฏิบัติจิต โดยได้กล่าวมาแล้วว่า
การที่จะหาทางพ้นทุกข์ให้ได้นั้น จะให้สำเร็จด้วยการอ่าน—ได้ยิน
—ได้ฟัง หรือศึกษาในพระคัมภีร์พระปริยัติทางพระพุทธศาสนา
จนแตกฉาน สามารถรู้ละเอียดแจ่มแจ้งนั้น จะเรียกว่าสำเร็จหา
มิได้ มีอยู่ทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยให้สำเร็จตามความมุ่งหมายได้
โดย “การปฏิบัติธรรมโดยสมควรแก่ธรรม” ทางดังกล่าวนี้คือ
การปฏิบัติกรรมฐานดังได้กล่าวมาแล้ว

สมาธิ—การรวมจิต ประโยชน์ของจิต ที่มีความเพ่งอยู่ใน
อารมณ์เดียว—รวมกันแน่นเป็นอันหนึ่งอันเดียว ที่เรียกว่า เอ-
กัคคตา หรือสมาธิจิตนั้น จะทำให้เกิดการรับรู้ได้ดีขึ้น มีปัญญา
แจ่มใสขึ้น ความคิดเห็นก็ต้องถูก ไกลเคียงเข้าไป คือใกล้ความ
จริงแห่งสภาวการของธรรมชาติแท้ ๆ เข้าไปในระยะแรก และเมื่อ
ปฏิบัติต่อไป จิตใจสะอาดมากขึ้น จะมีปัญญารู้เห็นสิ่งที่ถูกต้องตาม

สภาวะการนั้น ๆ จริงมากขึ้น และมากขึ้น เมื่อตั้งปัญหาใดขึ้นมา
 ปัญญาจะให้ผลตอบที่ถูกต้องออกมา ให้อู๋ในจิตใจของเรา นี่เป็น
 ปัญญาที่เกิดขึ้นจากสมาธิจิต เป็นเหตุให้ ศีล บริสุทธิ์ขึ้น สมาธิ
 แน่วแน่—มั่นคงขึ้น คือจิตรวมตัวกันมีพลังมากขึ้น ปัญญาที่จะ
 แดกฉาน แผลมคม ลึกซึ้ง มากยิ่งขึ้นไปเป็นลำดับ สามารถจะ
 วิจัย และเข้าไปรู้ได้แจ่มแจ้งถึงภาวะการโดยละเอียดได้ยิ่งขึ้น การ
 ปฏิบัติอยู่เสมอ ๆ—จะทำให้ ศีล สมาธิ ปัญญา สูงขึ้นไปเรื่อย ๆ
 จาาโลกียปัญญาขึ้นไปสู่โลกุตตรปัญญา อย่างนี้ท่านเรียกว่า “วิปัส-
 สนา” ทั้งนี้เพื่อการรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรมที่ถูกต้องในที่สุด

การรู้แจ้งในสัจธรรมนั้น คืออะไร คือรู้ถึงความจริงที่เป็น
 ไปตามธรรมชาติของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงที่เกี่ยวกับชีวิต อันมีจิต
 วิญญาณและร่างกาย ที่ท่านเรียกว่า นาม—รูป รวมทั้งสิ่งแวดล้อม
 ทั้งหมดคือ ทุกข์—ที่มนุษย์เราทั้งหลาย ต่างก็ไม่ต้องการด้วยกัน
 ทั้งสิ้นอย่างหนึ่ง รู้ถึงสาเหตุที่มาแห่งทุกข์ทั้งนั้นว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร
 เรียกว่า สมุทัย หนึ่ง รู้ถึงความดับไปแห่งทุกข์ทั้งนั้น เรียกว่า
 นิโรธ หนึ่ง และรู้ถึงทางที่จะดับทุกข์ทั้งนั้น เรียกว่า มรรค หนึ่ง
 รวมทั้งหมดอันมี ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทั้ง ๔ อย่างนี้ ท่าน
 เรียกว่า อริยสัจ ที่พระพุทธรองค์ได้ทรงตรัสรู้มาแล้วนั่นเอง

โลกียปัญญา—ได้แก่ความรู้ของชาวโลก ในวิทยาการ

แขนงต่าง ๆ รวมถึงผู้ปฏิบัติทางสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา
 ที่ยังไม่บรรลุมรรค ผล นิพพาน ก็จัดเป็นโลกียวิชาด้วย

ส่วนโลกุตตรปัญญา—ได้แก่ผู้เจริญทางสมถภาวนาจนได้ฌาน
 แล้วเจริญวิปัสสนาภาวนาต่อ หรือผู้เจริญแต่วิปัสสนาภาวนาฝ่าย
 เดียวล้วน ๆ รู้ลักษณะของรูป—นาม และสามารถกำจัดกิเลสต่าง ๆ
 ได้เพียงพอ แก่การที่จะนำไปสู่การบรรลุมรรค ผล นิพพานใน
 ที่สุด จะเห็นได้ว่า โลกียปัญญานั้น สำหรับผู้ศึกษาขั้นต้น ส่วน
 โลกุตตรปัญญา สำหรับผู้ศึกษาขั้นปลาย—ขั้นสูง หรือที่เรียกว่า
 ผู้ศึกษาอยู่ในขั้นสุดท้ายที่จะรับปริญญาอยู่แล้ว จะหลุดพ้นอยู่แล้ว

ฌาน คือจิตที่ได้สมาธิโดยมีความตั้งมั่นดีแล้ว—จนสามารถ
 ใช้งานคือ พัง—เผา นิเวรณในอารมณ์ต่าง ๆ อันเป็นสิ่งที่ขัดขวาง
 การปฏิบัติ ได้แก่ วิตก วิจารณ์ ปีติ และสุข ให้ออกจากจิตจน
 หมด เหลืออยู่แต่ อุเบกขา—คือ ความสะดวกเสียได้แล้วอยู่เฉย ๆ
 และ เอกัคคตา—คือจิตตั้งมั่นที่สุด จิตจะมีพลังเต็มที่ ในลักษณะ
 อากาหรี่ร่างกายจะนิ่งเหมือนกับไม่มีลมหายใจ แต่ที่จริงมีลมหายใจ
 อยู่เป็นปกติ—ลมหายใจปราณีต—เบา ที่ท่านเรียกว่าลมหายใจ
 ละเอียด ซึ่งดูเหมือนกับนิ่งนิ่งไม่หายใจ ผู้ที่ทำสมาธิจิตจนได้ฌาน
 แล้วละ วิตก วิจารณ์ ปีติ และสุข ให้หมดเหลืออยู่เพียงสอง
 ประการคือ อุเบกขา กับ เอกัคคตา นี่คือนักที่ได้ ฌานที่ ๔ อัน

เป็นฉานชั้นสูงสุดเรียกว่า จตุตถฉาน ฉานทั้งหมดมีเรียงกันตามลำดับดังนี้ ปฐมฉาน ทุตติยฉาน ตติยฉาน และจตุตถฉาน ฉะนั้นสมาธิก็คือการรวมจิตให้ตั้งมั่นในเบื้องต้นชั่วระยะเวลาหนึ่ง จนจิตสงบตั้งมั่นแน่วแน่ดีแล้วเรียกว่า “ฉาน” ในเบื้องต้น

ฉาน ดังกล่าวแล้วนี้ จะเกิดขึ้นแก่บุคคลที่ศึกษา—นึก—คิด—หรือตรึกตรองเอาโดยธรรมดานั้นก็หาไม่ จะเกิดขึ้นเฉพาะการทำสมาธิ อันเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิบัติธรรมเท่านั้น

ในบทนี้ มีพระสูตร พระคัมภีร์ และเรื่องต่าง ๆ ประปนกันอยู่พอควร แต่ความมุ่งหมายที่ได้นำมาเรียบเรียงร่วมกันไว้นี้ก็เพื่อต้องการที่จะให้เข้าใจถึงเรื่องต่าง ๆ ตามแนวแห่งพระพุทธศาสนา อันมีแต่โลกและจักรวาล—มนุษย์และสัตว์โลก รวมทั้งพืชพันธุ์ทั้งหลายนี้ ย่อมเป็นมาและเป็นไป ด้วยการเกิดขึ้น—ตั้งอยู่และดับไป วนเวียนอยู่ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ที่เข้าใจในความจริงข้อนี้ ย่อมจะมองเห็นความทุกข์ในการเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสาร อันยาวแสนนาน หากความสิ้นสุดมิได้ ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย คลายกำหนด เป็นต้นเหตุแห่งความต้องการใคร่ที่จะพ้นจากทุกข์นั้น ปัญญาที่จะบำบัดความต้องการนี้ ได้ถูกนำมาค้นคว้าด้วยการปฏิบัติ ตามแบบ ตามแนวทาง ตามลัทธิ และศาสนาต่าง ๆ เป็นเวลาหลายพันปีมาแล้ว แต่หาได้พบกับความสำเร็จที่แท้จริงและ

แน่นอนไม่ เป็นเพียงแต่การพ้นจากความทุกข์ไปได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้น พระพุทธศาสนาโดยพระพุทธองค์ ได้ทรงค้นคว้าด้วยพระองค์เองจนประสบผลสำเร็จ และได้ประกาศแก่ชาวโลกเพื่อประพาศปฏิบัติตาม ยังผลสำเร็จแก่ผู้สนใจเป็นอันมากตลอดมา นั่นคือพิษฺจนให้เห็นได้ ตามแนวทางนี้ ก็คือการปฏิบัติจิตด้วยสัมมาสมาธิ ตามขั้นตอนของ ศีล—สมาธิ—ปัญญา เพราะวจิต เป็นตัวสำคัญในการรับรู้ ทุกข์ หรือ สุข—สมถกรรมฐานนั้น ได้รวบรวมวิธีการต่าง ๆ ในการปฏิบัติจิตไว้ถึง ๔๐ อย่าง ด้วยเหตุว่า จริต ของมนุษย์เรามีต่าง ๆ กัน ย่อมเลือกปฏิบัติได้ตามความเหมาะสมแห่งจริตผู้นั้น และมีวิปัสสนากรรมฐานเป็นขั้นสูงต่อไปอีก

เมื่อได้ทำการปฏิบัติไป จนจิตรวมกันได้แน่วแน่ หรือเรียกว่า จิตเป็นสมาธิ หรือ ฉาน เกิดขึ้น พลังจิตหรือพลังงานทางจิตที่รวมตัวกันเข้านั้นจะมีกำลังสูงมาก ในตอนนี้อง อธิธิฤทธิ หรือ บุญญฤทธิ จะค่อยเกิดขึ้นให้รู้เอง ในด้านปัญญาก็จะเฉียบแหลม สามารถคลี่คลายปัญหา—ข้อธรรมต่าง ๆ ต่อไปได้

เรื่องที่สำคัญนั้น ก็ใครจะเน้นให้ทราบว่า อธิธิฤทธินั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร มีวิธีการเป็นมาอย่างไร คืออะไร “ฤทธิ คือพลังของจิต” นั้นเอง ยังมีพลังมากที่ยิ่งฤทธิมากเป็นธรรมดา และ

จิต เองนั้นก็เรียกได้ว่าเป็น “ทิพย์” อยู่ในตัวเองแล้วโดยสมบูรณ์ เว้นเสียแต่ว่ามีวิธีการใดที่จะนำเอาความเป็นทิพย์นั้น มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เท่านั้นเอง หรือจะให้นิยามใหม่ว่า “ฤทธิ์ คือ พลังงานทิพย์ของจิต” ก็รู้สึกว่ามันดีเป็นโบราณดี คนในสังกมยุค พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่นั้น ประพฤติธรรมและไฟธรรมกันมาก นอกจากพุทธสาวกจะเป็นผู้มีฤทธิ์แล้ว บรรดานักบวชในลัทธิอื่น ๆ เช่น ขงจื๊อ—โยคี—ฤาษี—ชีเปลือย—มีอิทธิฤทธิ์กันมาก แม้ในสมัยหลัง ๆ ต่อมาอันมี—นักพรต—เซียน—หลวงจีน—บาดหลวง—พระลามะ หรือองค์ทะเลลามะแห่งทิเบต ตลอดจนหลวงปู่หลวงตา—พระอาจารย์ หรือพวกพ่อมดหมอผี ต่างก็กล่าวได้ว่า เป็นผู้มีฤทธิ์ได้ด้วยกันทั้งสิ้น จะมีมากมีน้อยกว่ากันแค่นั้นก็ขึ้นอยู่กับความสามารถในการปฏิบัติ เพราะต่างก็ปฏิบัติและใช้ฤทธิ์กันไป ในทางต่าง ๆ กันทั้งในทางดีและชั่ว ตามวิธีการ—ตามความเชื่อถือในลัทธิ และตามความมุ่งหมายของตน ทุกวันนี้ก็มีอยู่มาก ยังพอมีให้ศึกษาและค้นคว้า—พิสูจน์ดูได้ หรือจะทดลองปฏิบัติดูเองก็ได้ ส่วนผู้ที่ปฏิบัติมานาน ย่อมมีความเชี่ยวชาญ มีวิธีการแสดงฤทธิ์—เล่นฤทธิ์ หรือขอเรียกว่า มีลูกเล่นแปลก ๆ ได้อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่งนัก

การปฏิบัติสมาธิจิตเพื่อให้เกิดฤทธิ์ในขั้นแรก ๆ นี้ เป็น

การปฏิบัติที่ยังอยู่ในโลกียสมาธิ—โลกียฌาน อันเป็นขั้นต้น เมื่อได้ปฏิบัติสูงขึ้น—มุ่งสู่ความหลุดพ้นนั้นแล้ว จึงจะเป็นโลกุตตระ ฉะนั้นการปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นนี้ จึงต้องผ่าน “โลกียะ” เสียก่อนจึงจะไปสู่ “โลกุตตระ” โดยหลีกเลี่ยงไม่ได้ อย่างไรก็ตามก็ต้องพบและคลุกคลีอยู่กับฤทธิ์ที่เกิดผลพลอยได้ขึ้นมาเองนั้นนานพอสมควร บางท่านก็ผ่านไป ได้ บางท่านถ่างหลงอยู่กับฤทธิ์ สนุกเพลิดเพลินอยู่กับฤทธิ์ ก็ติดข้องอยู่แค่นั้นเอง เพราะฤทธิ์เป็นบันไดขั้นแรก จึงเรียกได้ว่า “ฤทธิ์” เป็นกำลังนำและหนุนสู่ความหลุดพ้นนั่นเอง นี่คือประโยชน์อันยิ่งใหญ่—เป้าหมายของพุทธ หรือถ้าจะพิจารณาในอีกทางหนึ่งก็อาจจะกล่าวได้ว่า “ฤทธิ์” เป็นสิ่งที่ขัดขวาง หรือคอยทำให้เขวออกจากเส้นทาง ที่จะไปสู่ความหลุดพ้นก็ได้แล้วแต่ผู้มีฤทธิ์นั้นจะใช้ฤทธิ์ไปในทางใด ย่อมทำได้ทั้งสิ้น

ที่กล่าวว่า “ฤทธิ์” เป็นทางนำสู่ความหลุดพ้นนั้น ก็ด้วยเหตุว่า พระพุทธองค์ทรงบรรลุถึงฤทธิ์ ๓ ประการ ก่อนที่พระองค์จะทรงตรัสรู้ นั่นคือ—วิชา ๓—นั่นเอง เรียงตามลำดับดังนี้

๑. ได้บรรลุถึง—บุพเพนิวาสานุสสติญาณ—ในปฐมยาม
 ๒. ได้บรรลุถึง—จตุปปาทญาณ —ในมัชฌิมยาม
 - และ ๓. ได้บรรลุถึง—อาสวกักขญาณ —ในปัจฉิมยาม
- อิทธิฤทธิ์ ในข้อแรกคือสามารถระลึกชาติย้อนหลังไปได้

ตลอด ๔ อสงไขยแสนมหากัปปีที่พระองค์เกิดมาตั้งแต่เทือกชาติถึง
พันชาติเหมือนชาติทั้งหลายว่า ชาติใดเกิดเป็นอะไร รูปร่างอย่างไร
มีอายุเท่าไร มีชื่ออย่างไร พ่อแม่เป็นใคร ฯลฯ เป็นลำดับสืบ
ต่อกันมาทุกชาติอย่างละเอียดชัดเจน

อิทธิฤทธิ์ในข้อสองพระองค์ได้ทพิพจักขุ สามารถเห็นเหตุ
แห่งการเกิดและการตายของสัตว์โลกทั้งหลายว่าประกอบกรรมอย่าง
ใดได้ไปเกิดตามบุญกุศลหรืออกุศลในภพภูมิต่าง ๆ อย่างไร เช่น
พวกที่ประกอบกรรมชั่วก็ไปเกิดในอบายภูมิ ๔ หรือพวกที่ประกอบ
กรรมดีก็ได้ไปเกิดในสุคติภพ เป็นต้น

บุญฤทธิ์ ในข้อสาม เมื่อพระพุทธองค์ได้ทรงทราบเรื่อง
ของความเป็นมาและเป็นไปของชีวิตอย่างแจ่มแจ้งตามข้อหนึ่งและ
สองแล้ว จึงได้นำมาพิจารณาในข้อสามนี้เกี่ยวกับ—ปฏิจสุมุปบาท-
ธรรม—คือธรรมอันเกิดเกี่ยวเนื่องกันเป็นลูกโซ่ หรือวงล้อแห่ง
ชีวิตที่หมุนเวียนอยู่ไม่รู้จบสิ้น หรือ ขบวนการของชีวิตอันเกี่ยว
ตึงกันไว้ให้มีการตายแล้วเกิด เกิดแล้วตาย วนเวียนอยู่ไม่รู้สิ้น—
มีดังนี้

- อวิชชา เป็นปัจจัยให้บังเกิด สังขาร
- สังขาร เป็นปัจจัยให้บังเกิด วิญญาณ
- วิญญาณ .. — .. นามรูป

- นามรูป เป็นปัจจัยให้บังเกิด สฬายตนะ
- สฬายตนะ .. — .. ผัสสะ
- ผัสสะ .. — .. เวทนา
- เวทนา .. — .. ตัณหา
- ตัณหา .. — .. อูปาทาน
- อูปาทาน .. — .. ภพ
- ภพ .. — .. ชาติ
- ชาติ .. — .. ชรามรณะ โศก ปริเวททุกข์
- โทมนัส อูปาสทั้งหลายต่าง ๆ

พระองค์พิจารณาเห็นว่า เมื่ออวิชชาที่อยู่ตราบใด สังขาร
ก็ที่อยู่ตราบนั้น เมื่อสังขารที่อยู่ตราบใด วิญญาณก็ที่อยู่ตราบนั้น
และนามรูปสฬายตนะ—ผัสสะ ฯลฯ ก็เช่นเดียวกัน เพราะเป็น
ปัจจัยสืบเนื่องกันเรื่อยไป ดังนี้เช่นเมื่อไม่ต้องการให้สังขารเกิดก็
ต้องดับที่อวิชชาเป็นต้น (เรื่องของปฏิจสุมุปบาทธรรมนี้ เป็น
เรื่องต้องอธิบายกันอย่างยืดยาวมาก ขอให้หาคำศึกษาเอาในหนังสือที่
เกี่ยวข้องได้) เป็นการดับ—หยุด—ไม่มีการมาเวียนว่ายตายเกิดกัน
อีก

จึง—“ในขณะนั้นพอเป็นเวลาตามพารุณสมย์ ไขแสงทอง
ส่องอร่ามฟ้า สมเด็จพระมหาสัตว์กัตรัสรู้พระสัมพันธัญญาณ ดับ

สิ้นอาสวะกิเลสเป็นสมุจเฉตปหาน พร้อมกันกับมหัตศรรยทั้งปวง จึงเปล่งพระพุทธานุสัทสนา ปฐมอุทาน ตรัสทักตันทา โดยสาระ พระคาถาว่า “อเนกชาติสัสวารี” เป็นอาทิ อธิบายความว่า แต่ ตถาคตท่องเที่ยวมา ในชาติสังสารประมาณเป็นอันมาก สืบเสาะ แสวงหาช่างกระทำเรือน กล่าวคือตันทานก่อนสร้างนามรูป ก็มี ได้พบพาน ทรมานเสวยชาติ ทนทุกข์ลำบากแล้ว ๆ เล่า ๆ ดูก่อน ตันทานผู้เป็นช่างกระทำเรือนให้ตถาคต กาลบัดนี้ ตถาคตพบท่าน แล้ว เห็นตัวท่านแล้ว ตั้งแต่บัดนี้สืบไปในเบื้องหน้า ท่านไม่ได้ทำ เรือนให้ตถาคตสืบไปอีกแล้ว และกลอนเรือนทั้งปวงของท่าน ตถาคตก็กินทานการทักทำลายเสียสิ้นแล้ว ช่อฟ้าเรือนของท่าน ตถาคตก็ประหารขจัดขายสิ้นแล้ว และจิตของตถาคตก็ปราศจาก สังขารทั้งสาม ซึ่งจะตกแต่งให้บังเกิดในไตรภพสืบต่อไปนั้นหา มิได้แล้ว และสันดานแห่งตถาคต ก็ถึงซึ่งสิ้นสูญจากตันทาน เป็น นิรวาสเสสโดยแท้” (จากปฐมสมโพธิกถา อภิสัมโพธิประวัติ ประจักษ์ปกิ ๑๐)

นี่คือผลจาก—สมาธิจิต—สภาวะจิต อันหนึ่งที่เป็นไปในทาง ที่ดี ประเสริฐสุด หาที่เปรียบมิได้ ฤทธิ์อันเกิดจากพลังจิตแห่ง สมาธิ สามารถนำไปสู่การตรัสรู้ได้ ส่วนฤทธิ์ของพระพุทธรองค์ ในด้านอื่น ๆ นั้น ไม่ต้องกล่าวถึง เพราะได้ทรงศึกษามาจนเชี่ยวชาญ

ชาญ จากคณาจารย์ในลัทธิต่าง ๆ มากมายแล้ว แต่ก็หาได้พบ ทางแห่งความหลุดพ้นไม่ จนต้องทรงค้นคว้าด้วยพระองค์เอง และ ประสบความสำเร็จได้ดังกล่าวแล้ว นี่คือความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ อันแนบเนื่องมาจาก “ฤทธิ์” ฤทธิ์ปาฏิหาริย์แห่งพลังจิต ที่มาจากการสมาธินั่นเอง

นิทาน—นิยาย—เรื่องของคนในสมัยก่อนหรือที่เรียกว่าเทพ นิยายนั้น ึ่งของแขก—จีน—ไทยหรือฝรั่ง ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับ อิทธิฤทธิ์—ผู้วิเศษ มีการเหาะเหินเดินอากาศ ล่องหนหายตัวและ อยู่ยงคงกระพันต่าง ๆ นั้น เป็นเรื่องจริงที่ได้เคยมีมาแล้วในอดีต เป็นเรื่องที่เป็นไปได้ ไม่ใช่สิ่งที่เหลือวิสัยแต่ประการใด ฤทธิ์นั้น เป็นสิ่งที่มิได้จริง แต่คนเราทุกวันนี้ต่างหาก ที่หาได้มีความจริง และรู้จักความจริงไม่ ส่วนมากมีความเห็นและมุ่งเอาว่า—เงิน— เท่านั้นเป็นของจริง คือสามารถบันดาลอะไรก็ได้ทุกอย่างยิ่งกว่า ฤทธิ์ เลยต่างพากันเห็นเงินเป็นใหญ่เพราะทุกอย่างย่อมสำเร็จลง ได้ด้วยเงิน จิตใจก็เลยกระด้างด้วยอำนาจเงิน—ห้างรู้—ห้างสัจจ-ธรรม—ห้างความเมตตาปราณี จิตเปลี่ยน—เป็นไปง่ายกับตันทาน รากะ มีความเห็นแก่ตัวมากขึ้น หลงผิดมากขึ้น แม้แต่กับสามี ภรรยา—พ่อแม่และพี่น้องของตัวเอง ต่างหวงแหนและเห็นแก่ตัว อย่างยิ่ง หาได้คิดไม่ว่าตายแล้วก็หอบหัวไปด้วยก็ไม่ได้ ตรงข้าม

กับพวกที่ทําปฏิบัติ ย่อมห่างอยู่แต่ว่า—สมาธิ—จะเสื่อมไปอย่าง
นั้น โลกเรามีสิ่งที่ตรงกันข้ามอยู่เสมอ ชั่วกับดีมีโอกาสเลือกได้
ควรใช้ปัญญาพิจารณาให้ถูก ขอให้ข้อเขียนนี้ได้สดุดตา—สดุดใจ
—ให้เกิดปัญญาให้เห็นและคิดได้ เพื่อผู้อ่านพบได้พิจารณาด้วยดี
ขอให้ศึกษาให้รู้จริงเกี่ยวกับ “ชีวิต” ของเรานี้ว่าเป็นอย่างไร—เป็น
อะไรกันแน่ “จิต” เป็นอะไร—เป็นอย่างไร การเกิด—การตายมี
สภาวะอย่างไร เป็นไปได้อย่างไร หรือเมื่อตายแล้วไปไหน เรื่อง
เหล่านี้ขอให้มัวอยู่ในสมองบ้างตามสมควร มีเมตตากรุณาต่อผู้อื่น
ตามความเหมาะสม อย่าเห็นแก่ได้ เห็นแก่จะเอา—จะกิน—และ
เป็นของกุกอยู่ตลอดไป จะทำให้ตัวเอง—สังคมและโลกเดือดร้อน
และจะเป็นผู้เกิดมาเสียชาติเกิดเปล่า ๆ จะนำเสียดายอย่างยั้งที่ไม่
ได้ช่วยแม้แต่ตัวเอง เพื่อการเดินทางไปสู่ภพ—ภูมิใหม่ที่ดีข้างหน้า
—จะต้องเสียใจในภายหลังแน่นอน ชีวิตยังมีอยู่นี้ ยังไม่สายเกินไป
เมื่อดูกระจกเงาทุก ๆ เช้า อย่าหลงอยู่แต่ความสวยงาม—หล่อ
เหลา จงคิดถึง “ชราและมรณะ” บ้างก็ดี จะได้ไม่ตายทั้งเป็น
“ตายเมื่อยังเป็น เหมือนมากกว่าซากศพ”

เนื่องด้วยสมาธิ เป็นเพียงภาวะอย่างหนึ่งของจิต จึงอาจจะ
ดีก็ได้ หรือชั่วก็ได้ เช่นการใช้สมาธิประกอบกรรมลามกของ
ราชปุตริ ในราชสำนักของพระเจ้าซาร์แห่งรัสเซีย หรือพวกพ่อ

มดหมอมดต่าง ๆ ย่อมเป็นไปได้ทั้งสิ้น ส่วนสมาธิทางพุทธศาสนา
นั้นเป็น “สัมมาสมาธิ” มีทางเป็นไปได้ทางเดียวเพื่อยกระดับของ
จิตให้ดีขึ้นเท่านั้น เพื่อความหลุดพ้นเป็นเป้าหมายในที่สุด

การปฏิบัติ ของพวกนักพรต ฤๅษี ซีเปลือย โยคี ตาม
ลัทธิศาสนาอื่น ๆ ก็ทำให้เกิดฤทธิ์ได้ไม่น้อย จะขอนํามาเป็นตัว
อย่างดังต่อไปนี้

นักพรตในศาสนา เซน หรือ ไชนะ หรือ ชินะ ก็เป็นอีก
พวกหนึ่งที่นิยมในการปฏิบัติสมาธิจิตเพื่อการหลุดพ้น—“ตรึงกร”
คือ ผู้มีดวงวิญญาณอันสมบูรณ์หรือบริสุทธิ์ หลุดพ้นจากเครื่องรัด
รั้ง (ราคะและโทสะ) เพราะเป็นผู้ประกอบด้วย “ฤทธิ์” ๑๐ อย่าง
คือ

๑. สามารถบดป้องอันตราย อันเกิดจากหุภิกขภัยได้ ใน
รัศมี ๘๐๐ ไมล์
๒. ยกตัวขึ้นพ้นจากแผ่นดินได้ ไม่ว่าเวลา นั่ง เดิน หรือ
ยืน (ลอยเหินไปได้)
๓. สามารถเผชิญหน้ากับใคร ๆ และอันตรายใด ๆ ได้ ๔
ทิศ
๔. สามารถคุ้มครองป้องกันอันตราย ให้แก่บุคคลที่อยู่
รอบข้างได้
๕. สามารถระงับทุกขเวทนาใด ๆ ได้

๖. สามารถเป็นอยู่ได้ โดยไม่ต้อง吃东西
๗. สามารถในศิลปะและวิทยาการ ทุกประเภท
๘. เป็นผู้ ไม่มี เล็บ และ ผง งอกขึ้นได้
๙. ลืมตาได้ตลอด ไม่ต้องกระพริบ
๑๐. ร่างกายไม่มีเงา

ในสมัยที่ลัทธินินดู กำลังเฟื่องฟูเต็มที่นั้น บัญญาชนในอินเดียมีมากทั่วไป มีคณาจารย์ต่าง ๆ ประกาศตัวเป็นเจ้าลัทธิตันหนึ่งอยู่ในระยะประมาณ ๕๗ ปี ก่อนพุทธศักราช ศาสตราองค์หนึ่งชื่อ “วรรธมาน” หรือต่อมาภายหลังประชาชนเรียกว่า “มหาวีระ” ได้ประกาศลัทธิตันของตัวเองเช่นกัน ภายหลังจากการบำเพ็ญทุกขกิริยาอยู่ถึง ๑๒ ปี จนได้บรรลุความรู้อันสูงสุด—เป็นอรหันต์—เป็นสัพพัญญู (ตามที่ศาสนิกชนของ เซน เชื่อถือกัน) และเป็นเจ้าตำหรับ “อหิงสา” หรือ อหิงสธรรม—การไม่เบียดเบียน—แก่คนอื่น

มหาวีระ ผู้เป็นศาสดาของศาสนาเซนนี้ เป็นผู้คัดค้าน—มหาพรหม—ของฮินดูอย่างแรง ปฏิเสธเรื่องของเทพเจ้า ถือว่าชีวิตเป็นไปตามอำนาจกรรมอันบุคคลประกอบ ผู้ใดได้เถียงว่าพระเจ้าเป็นผู้สร้างโลก—ผู้นั้นเียง ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นไม่ใช่เพราะพรหม การปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ และมีศีลเท่านั้น จึงจะพามนุษย์

เข้าสู่ทาง นิรวาณ—นิพพานได้ ศาสนาเซนนี้ใกล้เคียง—คล้ายกับศาสนาพุทธมาก มหาวีระสอนว่า อันความทุกข์ยากทั้งหลายในโลก สืบเนื่องมาจากความปรารถนา ถ้าละทิ้งความปรารถนาได้แล้ว ก็จะได้ซึ่งความสุขใหม่แห่งวิญญาณ คือ นิรวาณ—นิพพาน—ความดับสนิท—โมกษะ—ความหลุดพ้น

เรื่องเกี่ยวกับ “วิญญาณ” ถือว่า วิญญาณทั้งหลายมีอยู่ทั้งในสิ่งที่มิมีชีวิต และหาชีวิตไม่ได้ เช่น ภายใต้น้ำมัน ในน้ำ ในไฟ ในก้อนหิน ในลม ในพันธุ์ผักต่าง ๆ มีวิญญาณสิงอยู่ทั้งสิ้น วิญญาณของผู้กระทำความชั่ว ไม่เพียงแต่จะเกิดในร่างของสัตว์ เช่น สุนัข หมู งู และกบ เป็นต้น ถ้าชั่วมาก ก็จะต้องไปเกิด (จับ) อยู่ในต้นไม้ และพันธุ์ผักต่าง ๆ อาทิ หัวผักกาดและหัวหอม ก็ได้

นรกมีอยู่ใต้พื้นพิภพ ๙ ขุม สวรรค์อยู่เบื้องบน ๒๖ ชั้น สำหรับบรรณวิญญานของผู้กระทำ นิรวาณ หรือ โมกษะ อันเป็นแดนแห่งความหลุดพ้น (นิพพานของศาสนาเซน ก็ยังอยู่ในสวรรค์—คือเป็นอภิมุขหนึ่งนั่นเอง)

“ซีเปล็อย” เป็นนิกายใหญ่ นิกายหนึ่งในศาสนาเซนนี้ การปฏิบัติเคร่งครัดมาก จนสามารถเปล็อยกายได้โดยไม่ละอาย

ถือว่าไม่ควรมีสมบัติใด ๆ ติดตัว แม้แต่ผ้าถุง จึงสัญจรไปเพื่อปฏิบัติธรรม ด้วยร่างกายอันเปลือยเปล่า นิกายนี้มีชื่อว่า “ทิฆัมพร” — พวกนุ่งผ้า (ชีเปลือย) นิกายใหญ่อีกนิกายหนึ่งคือ “เสวตัมพร” — พวกนุ่งขาว ชีเปลือย มุ่งมั่นและเคร่งครัดในการปฏิบัติมาก จึงเป็นอีกพวกหนึ่งที่มีอิทธิฤทธิ์ไม่น้อย ภายหลังต่อมามีนิกายย่อยอื่น ๆ เกิดขึ้นอีกมาก

ก่อนศาสนาเซนและพุทธ จะเกิดขึ้นมานี้ พวกโยคีอันเป็นทรรศนะหนึ่งที่มีความคิดเห็นแตกแขนงออกไปจากศาสนาพราหมณ์ บางพวกก็ปฏิบัติสมาธิจิต บางพวกก็ทรมานร่างกายอย่างทารุณ พวกที่ปฏิบัติทางจิต ประเภทนักพรตหรือฤาษีนั้น ตามโยคะสูตร (เขียน โยคะ อ่านโยคะ) ของมหาฤาษี ปตัญชลี พอจะเปรียบเทียบได้ว่า

ธารณา คือ วิตก วิจารณ์ ทางพระพุทธศาสนา
 ฌยานะ คือ ฌาน หรือ เอกัคคตา
 ส่วน สมาธิ นั้น ใช้สมาธิเช่นเดียวกัน

โยคะสูตรว่า ธารณา—ฌยานะ และสมาธิรวมกันเรียกว่า “สมัยมะ” ก็คือการทำสมาธินั่นเอง เมื่อกระทำ สมัยมะ ต่อดวงอาทิตย์ จะรู้แจ้งเรื่องโลก เมื่อกระทำ สมัยมะ ต่อดาวเหนือ จะรู้ถึงการเคลื่อนไหวของดาวต่าง ๆ เมื่อกระทำ สมัยมะ ต่อหน้าคน ก็

จะรู้จิตใจของเขาได้ การกระทำ สมัยมะ ทางโยคะนี้ ก่อให้เกิด “อิทธิ” หรือ “อภิญญา” หรือที่เรียกว่า “ฤทธิ” ได้ การเพ่งอารมณ์ที่อ่อนมาก ๆ การเพ่งเสียงที่เบา ๆ หรือแสงที่อ่อนที่สุด จะเกิดการได้ยินและได้เห็นชัดแจ้งขึ้น เรียกว่าหฤทัยและตาหฤทัย การเพ่งจิตใจตัวเอง ก็ทำให้ระลึกชาติได้

การเพ่งจิตใจของตัวเองนี้ คล้ายกับการเพ่งดวงธรรมกายของท่านเจ้าคุณ พระมงคลเทพมุนี (สด) หลวงพ่อวัดปากน้ำภาษีเจริญ คือทำให้ระลึกชาติได้เช่นเดียวกัน ถ้าเพ่งดวงธรรมกายของผู้อื่นก็รู้ถึงภพชาติของผู้นั้นได้เช่นกัน

พวกที่ฝึกจิตใจ ด้วยการทรมานร่างกายอย่างทารุณนั้นคือ โยคีบางพวก—การบำเพ็ญทุกขกิริยาเช่นนี้ สามารถสร้างอำนาจจิตให้เข้มแข็ง ไม่รู้สึกเจ็บปวด หรือเมื่อยล้า เบื่อหน่าย เป็นอีกทรรศนะหนึ่งปฏิบัติกันเพื่อให้เข้าถึงพระเจ้า พระพุทธองค์ทรงดำหนิ โยคี—เดียรถีย์—ชีเปลือย เหล่านี้คือ “ตั้งนี้แหละตถาคต เรียกว่า อตตกิลมถานุโยค เป็นทางลามกทางหนึ่ง และทางปฏิบัติอันนี้ก็เป็นที่นمرคา อาเกียรณไปด้วยทุกข์ เป็นของปลุชชน มิได้ประพฤตินั้นไปเพื่อจะให้ปราศจากยินดี ระวังเสียซึ่งราคาคึกกิลสมิอาจจะตรัสรู้ถึงธรรมวิเศษ กล่าวคือ มรรคผลพระอมตมหา-

นิพพาน และตลาคดลวงหลีกเสียซึ่งมรรคา อันลามกทั้ง ๒ นี้
การทรมานร่างกายดังกล่าวแล้วนี้ มีหลายอย่างด้วยกัน เช่น—ชู
แขนเหนือศีรษะตลอดไป ไม่มีการลดแขนลงมา แม้แต่มีอหิบบ
อาหารเข้า ปากจึงพลอยอดไปด้วย แม้จะชูบพอมเหลือแต่หนังหุ้ม
กระดูก

— กำมือแน่นตลอดไป จนเล็บมียาวเจาะทะลุฝ่ามือ เกิด
แผลเน่าเปื่อย เลือด หนองไหลตลอดเวลา

— ตอกตะปูที่ฝ่าเท้า เพื่อให้ตะปูดำเข้าไปในเท้า มีเลือด
หนอง ไหลไหลตลอดเวลา

— ใช้มีดกรีดให้เป็นแผลไปทั่วตัว แผลยังเอาหนามทิ่มเข้า
ไว้อีก เท้านั้นยังไม่พอ เอาไฟลนตามผิวหนังให้ทรมานหนักเข้าไป
อีก

— นั่งในกองมูลทรูคูต อันสกปรกเน่าเหม็นตลอดกาล

— นั่งคลุกเคล้าอยู่กับทรากศพอันเน่าเปื่อยเฟะ เหม็นคลุ้ง
ตลอดกาล

— ทำลายอวัยวะสำคัญ ๆ เช่น เอาไม้ทิ่มหู—ตา ให้หนวก
บอด ตัดลิ้น ตัดอวัยวะเพศ แล้วก็ทรมานอยู่เช่นนั้น จน
ชুবพอมหนังหุ้มกระดูก

เหล่านี้เป็นต้น แม้จะไม่ใช้ทางที่ถูกต้อง แต่ก็พอจะเห็น

ได้ว่าความตั้งมั่นของจิตในสมาธิ ทำให้ไม่มีความรู้สึกต่อการเจ็บ-
ปวด เน่าเหม็น แต่ประการใด ๆ เลย เป็นฤทธิ์อีกในทางหนึ่ง
ที่สร้างความอัครรรยให้แก่ผู้พบเห็นได้ไม่น้อย

การสมาธิ เพื่อรักษาความเจ็บไข้ หรือความเจ็บปวด

ภายในร่างกาย พระอรุณธรรมฐานหลายท่าน—แทบทั้งนั้น ท่าน
ปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำ บางครั้งยาสมุนไพรในป่าไม่สามารถจะ
ช่วยได้ ต้องรักษาด้วยการสมาธิ บางครั้งก็ ๓ วัน ๕ วัน หรือ
๑๐ วัน แล้วแต่อาการ เช่นท่านพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต ท่าน
พระอาจารย์ ต้อ อจลธัมโม หรือพระอาจารย์ ลี ธัมมธโร ฯลฯ
เป็นต้น นอกเสียจากว่า ถ้ามันเป็นไปตามกฎแห่งกรรม ซึ่งถึง
คราวที่จะต้องเป็นไป คือท่านได้พิจารณาทราบแล้วว่า อันโรค
หรือความเจ็บป่วยคราวนี้ เป็นเหตุให้ถึงแก่ชีวิตลงตามกาลแล้ว
ท่านก็จะไม่รักษา เช่นท่านพระอาจารย์ ลี ธัมมธโร (ท่านพ่อลี)
วัดอโศการาม สมุทรปราการ เป็นต้น ท่านได้กล่าวกับคุณพ่อ
ของผู้เรียบเรียงว่า “ความเจ็บป่วยเป็นของธรรมดา จงทำใจให้
ปกติ อย่ากลัวมัน มันจะทำให้ถึงแก่ความตาย ก็ให้มันตายไป
อย่าให้ความตายเป็นใหญ่กว่าใจของเรา” สมัยนั้นคุณพ่อบวชที่วัด
อโศการาม เกิดอาพาธด้วยโรคไต มีอาการปวดเจ็บหลังและเอว

มาก แต่ก็ไม่ได้รักษากับหมอที่ไหนเลย อีก ๒-๓ เดือนต่อมา ก็ทุเลาและหายไ้ ด้วยการสมาริฉันเอง

ชีวิตในบั้นปลายสมัยของท่านพ่อลีนั้น จะเห็นได้ว่า ท่านไม่เคยเกรงกลัว หรือหวั่นไหวต่อการเจ็บป่วยเลยแม้แต่น้อย แม้ศิษย์จะขอให้ท่านเข้ารับการรักษาพยาบาลใน โรงพยาบาลก็ตาม ท่านก็ทำเพียงเพื่อตามใจญาติโยม เพื่อหาสถานที่สงบ เล่าประวัติชีวิตของท่าน ให้ศิษย์บันทึกเรื่องราวเอาไว้เท่านั้นเอง ท่านมักจะหาเรื่องออกจากโรงพยาบาล ไป โน่นไป นอนอยู่เสมอ แม้กระทั่งท่านกลับไปอยู่วัดแล้ว ก็ยังไม่หายเป็นปกติ ท่านทราบถึงกาลของท่านดี จึงให้เหตุผลแต่เพียงว่า ชี้เกียจอยู่ในโรงพยาบาล— همینยาเมื่อกราบเรียนถามท่านว่า ท่านพ่อหายดีแล้วหรือยังครับ ท่านตอบข้าพเจ้าว่า มันไม่หายนะซี ถึงต้องกลับมาวัด

ขณะที่ท่านกำลังรักษาตัวอยู่ในโรงพยาบาลนั้น วันหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปเที่ยวถ้ำระฆัง อยู่หลังไร่ยางโทน ทับทวน สระบุรี ถิ่นต้องปิ่นข้ามเขาไปหนึ่งลูก แล้วขึ้นเขาไปอีกลูกหนึ่ง ข้ากลับกำลังจะขึ้นออกมาปากถ้ำ ได้มองเห็นภิกษุองค์หนึ่งแต่ไกล ท่านนั่งสมาธิหนึ่งที่ปากถ้ำ ด้วยความเคยชินก็จำได้ทันทีว่าเป็นท่านพ่อลี แต่ก็ไม่มั่นใจนัก เพราะทราบอยู่แล้วว่าท่านกำลังอาพาธอยู่ในโรงพยาบาล คงไม่มาบุกบ่าบุกเขาอย่างนี้ แต่เมื่อใกล้เข้าไปจึงรู้สึก

แปลกใจมาก พอท่านล้มตาศั้นก็เลยกราบเรียนถามเลยว่า—ทราบว่าคุณอยู่ใน โรงพยาบาล—ท่านหายดีแล้วหรือครับ—ท่านยิ้มแล้วตอบว่า เบื่อโรงพยาบาลก็มาเที่ยวบ้างซี แล้วยังได้เรียนถามอีกว่า—หมอเขาไม่ว่าอะไรหรือครับ ท่านบอกว่า—ห้ามก็ช่างเขาปะไรเลยหมดทางที่จะถามเรื่องทางโรงพยาบาลต่อ ต้องเปลี่ยนเป็นเรื่องอื่น ท่านไม่ได้สนใจกับความเจ็บป่วยในร่างกายของท่านเลย นับว่าเป็นผู้มีจิตใจเข้มแข็ง—เด็ดเดี่ยวมากผู้หนึ่งโดยถือว่า—จิตใจยอมรับถึงทางในเบื้องหน้าได้เป็นอย่างดี ก็คือรู้ทางมาในเบื้องหลังด้วย จึงจัดว่าอยู่เหนือโลกและภพ—ภูมิใด ๆ ทั้งสิ้น

การรักษาโรค บางอย่างบางชนิดโดยทางจิตนี้ ได้มีมาในอินเดียมาตั้งแต่สมัยศาสนาพราหมณ์ ทางด้านจีนโบราณก็ได้ใช้วิชากำลังภายใน อันเป็นการสมาธิจิตนี้เอง ทำการรักษาโรคและบำรุงร่างกาย ก่อนที่พุทธศาสนาจะแพร่เข้าไปถึง เป็นการสมาธิแบบกำหนดลมหายใจให้จิตรวม โดยไม่ได้คำนึงถึงเรื่องศีล แต่ต้องละเรื่องจุกจิกกังวลใจทั้งปวงให้หมด อันเป็นเรื่องธรรมดา มิฉะนั้นจิตก็รวมกันไม่ได้

โรคที่ชาวจีนใช้กำลังภายในรักษากันนี้มี ประสาทเสื่อม ความดัน โลหิตสูง วัณโรคปอด ท้องผูก โรคกระเพาะ โรคลำไส้

โรคกระเพาะย่อยลงต่ำ โรคผิวหนังอักเสบอันเนื่องมาจากระบบ
ประสาท และโรคผมร่วงภายหลังจากการป่วยหนักเป็นต้น

วิชากำลังภายใน (เป่าเทียนกง) นี้ มีมาก่อนพุทธกาล
มีมาก่อนศาสนาสำคัญของจีนเกิดขึ้นคือ ศาสนาเต๋า อันมีศาสดา
ชื่อ เล่าซือ หรือ เล่าจื่อ เจ้าของคัมภีร์—เต๋าเต็กเก็ง—เกิดก่อน
พุทธศักราชประมาณ ๖๑ ปี และศาสนาขงจื้อ เกิดก่อนพุทธ-
ศักราชประมาณ ๗ ปี ต่อมาภายหลังพระพุทธศาสนาได้เข้าไปสู่
ประเทศจีนแล้ว วิชากำลังภายใน ได้ถูกพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นในสมัย
ราชวงศ์ซ้อง โดยได้นำเอาวิธีการสมาธิจากศาสนาพุทธ—เต๋า และ
ขงจื้อผสมผสานกันเข้าเพื่อการปฏิบัติให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

ตำราการแพทย์โบราณ—เซยกิมบ้วน—และซิมสี่จุนเซ็งจื่อ
และตำราที่เกี่ยวกับการนั่งสมาธิชื่อ “เจ็งจ้อเอียวกั๊ก” ในสมัย
ราชวงศ์ฮั่น และตำรา “อิมซิจื่อจ้อฮวบ” ก็ได้บรรยายเรื่อง
เกี่ยวกับวิชากำลังภายในนี้ไว้ด้วย

เนื่องด้วยมีส่วนของพุทธศาสนาเข้าไปผสมอยู่มาก วิธีการ
ปฏิบัติมีดังนี้

๑. ต้องสลัดความยุ่งยากทางสมองทิ้ง เพื่อจิตใจจะไม่ต้อง
ห่วยใย (ข้อนี้เปรียบได้กับการละปถิโพธิ อันเป็น
เครื่องกังวลใจเล็กๆ น้อยๆ ตามแนวปฏิบัติสมาธิของ

พุทธศาสนา)

๒. ถ้าสลัดความยุ่งยากทางสมองตามข้อ ๑. ไม่ได้ ก็ห้าม
คือ ยังไม่ให้ปฏิบัติ

๓. หาสถานที่สงบเงียบ ให้เหมาะในการปฏิบัติ และ
เขียนกระดาษเป็นคำขวัญไว้เพื่อเป็นกำลังใจ

๔. ผู้ที่เป็นโรคจุก ต้องรักษาโรคจุกให้หายดีเสียก่อน

๕. ต้องขยับถ่ายอุจจาระ—ปัสสาวะ ก่อนการปฏิบัติทุกครั้ง

๖. เครื่องแต่งกาย เข็มขัด เสื้อชั้นในต้องให้หลวม เพื่อ
เลือดลมเดินได้สะดวก การหายใจไม่ต้องออกแรง
ให้ผ่อนคลายกล้ามเนื้อตลอดร่าง ถ้าหากรู้สึกเมื่อยตา
จะหลับตาก็ได้ เมื่อหลับตาแล้วเกิดวังนอน ก็เฝย
หนังตาขึ้นให้เป็นร่องเล็กน้อย

๗. ทำปฏิบัติ อันมีการนั่ง ยืนและนอน และเป็นไป
ตามธรรมชาติ ไม่เกร็งออกแรง ทำให้สบาย ๆ

๘. ผู้เจ็บหนักในขณะที่ปฏิบัติฝึกฝน ภายใน ๑๐๐ วัน
ต้องงดเว้นการร่วมเพศ และหลังจาก ๑๐๐ วันแล้ว
ต้องควบคุมการร่วมเพศอย่างเหมาะสม

การปฏิบัตินั้น ใช้การกำหนดลมหายใจเข้าออก ที่ทาง
พุทธเรียกว่า “อานาปานสติ” นั้นเอง การภาวนาใช้คำว่า “เรา

ต้องสงบ” พร้อมกับการสูดลมหายใจเข้าและออก ให้เพิ่มคำภาวนาต่อไปอีกเป็น “เราต้องสงบ ร่างกายจึงจะแข็งแรง” ในภายหลังแต่ไม่ให้เกิน ๙ คำ ดวงตาหลับเผยอให้เหลือร่องตา—ร่องแสงสว่างเล็กน้อย จับมอมดูที่ปลายจมูก การนั่งแบบนั่งสมาธิเท้าและมือขวาทับซ้ายก็มี นั่งขัดแบบสมาธิเพ็ชรก็ได้ การยื่นให้เอามือวางไว้บนอกอุ้งมือหงาย การนอน ๆ ตะแคงและนอนหงาย แต่ตาจับมอมอยู่ที่หัวแม่เท้า ส่วนทำอิสรคือ ไม่มีสถานที่แน่นอน ทำทางไม่แน่นอน ไม่ว่าจะอยู่สถานที่ใดก็ให้ทำจิตสงบนิ่ง โดยมอมเห็นเหมือนกับไม่ได้มอมเห็น และได้ยินเหมือนกับไม่ได้ยิน ไม่ว่าจะนั่งรัฐ—นั่งเรือก็ทำได้

เมื่อนั่งหรือยืนตามท่าที่กำหนดให้แล้ว ให้ใช้ความนึกคิดอย่างสงบนิ่งตามธรรมดา นึกถึงส่วนของท้องน้อยที่อยู่ต่ำกว่าสะดือลงไป ๑ นิ้ว ๕ หุน ที่นี้เรียกว่า “จุดศูนย์ตันซัง” วิธีนี้เรียกว่า “อัฐตันซัง” หรือ—อาร์มณเฝ้าจุดศูนย์—ส่วนหุนนี้เหมือนดั่งไม่ได้ยิน เมื่อการปฏิบัติถูกต้องเข้า อากาจรจิตรวมจะเกิดขึ้นโดยมีอาการร้อนวูบวาบ หรือ ชนลุกชู—ตัวพอง อะไรทำนองนี้ การปฏิบัติทุกครั้งต้องให้ได้ถึงขั้นจิตรวม จะเป็นการรักษาโรคได้อย่างวิเศษ การทำ ๆ ได้วันละครั้งหรือสองครั้ง ๆ ละครึ่งชั่วโมงหรือหนึ่งชั่วโมงก็ได้ และข้อสำคัญก็คือ ควรให้มีอาจารย์คอยควบคุม

เพื่อป้องกันการตกใจกลัว หรือสงสัยในนิมิตรที่เกิดขึ้นหรือเสียงประหลาดที่ได้ยิน

จุดศูนย์ตันซังนี้ นักพรตในศาสนาเต๋ากล่าวว่า เป็นคลังน้ำกามของชาย และเป็นที่ตั้งมดลูกของเพศหญิง สมควรเป็นสถานที่ฝึกฝนดวงแก้วภายในร่างกายจุดศูนย์นี้ ทางพุทธไทยเราเรียกว่า—ฐานที่ตั้งของจิต—เช่นตามแบบของ พระสุทธิธรรมรังสี คัมภีร์เมธาจารย์ (ลี รัชมมโร) วัดอโศการาม ศิษย์ในสายของท่านพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตโต เป็นแบบทั่ว ๆ ไป แต่ถือเอาว่าจุดศูนย์นี้อยู่เหนือสะดือ ๒ นิ้ว เช่นเดียวกันกับแบบของหลวงพ่อดาวดึงส์ วัดปากน้ำภาษีเจริญ พระมงคลเทพมุนี (สด จันทสโร) ดวงแก้วของท่านนี่ก็คือ ดวงปฐมมรรค หรือ ดวงธรรมกาย นั่นเอง

เรื่องของการรักษาโรค หรือทำร่างกายให้สุขสบายคลายจากโรค โดยวิธีวิชากำลังภายในของจีนนี้เทียบกับการปฏิบัติสมาธิอยู่ในขั้นระหว่างอัปปนาสมาธิ และอุปจาระสมาธิ อันเป็นขั้นกลาง ๆ ค่อนข้างสูง ก็เพียงพอกับการรักษาโรคและบำรุงร่างกายได้เพียงพอแล้ว ปกติคนเรา ในวัน ๆ หนึ่งถ้ารักษาอาร์มณ—จิตใจให้ผ่องใส ปราศจากเรื่องกังวลมากมาย แล้วก็จะช่วยในเรื่องสุขภาพได้มากพอควร นี่ก็เป็น “ฤทธิ์” ในอีกทางหนึ่งของจิตที่สามารถรักษาโรคภัยไข้เจ็บได้ด้วย

ในพุทธศาสนา “สัมมาสมาธิ” ที่ให้บรรลุถึงฤทธิ์ต่าง ๆ นั้น เพื่อนำไปสู่ “สัจจธรรม” อันเป็น “โลกุตตระ” เป็นการค้นคว้าทางจิตเพื่อความหลุดพ้น—“นิพพาน” ทางเดียวเท่านั้น พระพุทธองค์ได้ทรงห้ามสาวกอันมีภิกษุทั้งหลายอวดอ้างแสดงฤทธิ์ ถือว่าเป็นการ “อวดอุตริมนุชย์ธรรม” มีผิดถึงอาบัติ เพราะฤทธิ์ทำให้เป็นไปต่าง ๆ เห็นปานนี้ ถ้านำไปใช้โดยไม่สมควร แก่ธรรมแล้ว การที่จะมุ่งไปสู่ความหลุดพ้นนั้น—หลงทางได้ง่าย พระพุทธองค์จึงได้ทรงห้ามเอาไว้

สิ่งมหัศจรรย์ของโลกและจักรวาล

ตอนที่ ๓

เรื่องของ—“จิต” บางเรื่อง—บางตอน

โดย จลาด ส่งศรี

๕ ตุลาคม ๒๕๒๐

สิ่งมหัศจรรย์ของโลกและจักรวาล

ตอน เรื่องของจิต บางตอน

“มโน ปุพพังคมา ชัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา”
 “ธรรมทั้งหลายมีใจถึงก่อน มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ”
 —“จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย ประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย สิ่ง
 ทั้งหลายสำเร็จมาแต่จิต” —

จิตดั้งเดิมหรือฐิติจิต คือจิตที่อยู่ในภาวะอันเป็นธรรมชาติ
 เดิมนั้นบริสุทธิ์สว่างผ่องใส และมีตมัวหมองไปได้เพราะอุปกิเลส—
 ราคะ—โทสะ—โมหะ ติดตามด้วยตัณหา—อวิชชา เมื่อเป็นเช่นนั้น
 แล้วหลายสิ่งหลายอย่างจะเกิดขึ้น ทำให้เป็นไปไม่ได้ทุกทางสามารถ
 เป็นได้ทุกอย่าง—พระเจ้า, พรหม, เทพ, มนุษย์, สัตว์เดรัจฉานทั่ว
 ไป หรือแม้แต่เปรต—อสุรกายเป็นต้น สามารถสร้างโลกได้สร้าง
 ทุกสิ่งทุกอย่าง เพื่อให้โลกและจักรวาลนี้ ดำรงอยู่ด้วยสันติหรือ
 วุ่นวาย หรือให้พินาศแตกสลายไปก็ได้ นั่นคือดีที่สุดหรือเลวที่สุดก็
 เป็นไปได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าสามารถกำจัดอุปกิเลส—ตัณหา—
 อวิชชา ให้ออกไปได้จนเหลือเป็นจิตเดิมหรือฐิติจิตแล้ว ก็จะไม่ม
 ะไร ไม่มีโลก ไม่มีภพ—ชาติอีกต่อไป ทางที่จะทำให้เป็นไปได

ตั้งนี้ก็คือ การสมณะวิปัสสนากรรมฐาน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วใน
 บทก่อนนั่นเอง

จิต เมื่อทำให้รวมกันเข้าเป็นหนึ่งอย่างดีแล้ว ตั้งมั่นอย่าง
 แน่วแน่นมั่นคงดีแล้ว จะมีอำนาจอย่างยิ่ง นั่นคือเกิดพลังจิตมหา
 ศาล พลังนี้ก่อให้เกิดปัญญาและฤทธิ์ได้—บุญฤทธิ์—คืออำนาจใน
 ทางธรรมได้แก่ สติปัญญา และ—อิทธิฤทธิ์—ที่เป็นอำนาจในทาง
 โลก จะเกิดขึ้นมาเอง เป็นผลที่เกิดขึ้นมาตามควรแก่ความสามารถ
 ของผู้ปฏิบัตินั้น ๆ

บุญฤทธิ์และอิทธิฤทธิ์ จะเป็นสิ่งที่ทำให้รู้ถึงทางที่จะกำจัด
 อุปกิเลส—ตัณหา อวิชชาให้ออกไปจากจิตได้ในที่สุด เรื่องของจิต
 วนเวียนกันอยู่อย่างนี้ ทั้งดีและชั่วจิตจึงเป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลาย
 ในตัวนั่นเอง ฉะนั้นจึงเป็นตัวการใหญ่เป็นต้นมหาเหตุ เป็นมูล
 เหตุแห่งสิ่งทั้งหลายในสากลโลกธาตุ จึงมีความสำคัญยิ่ง ท่าน
 พระสุทธจริธรรมรังสีคัมภีรามาจารย์ (ลี รัมมชโร) กล่าวไว้ว่า “โลก
 ที่ปรากฏอยู่ย่อมสำเร็จมาจากดวงจิตเป็นเหตุ จิตดีโลกต้องดี จิตชั่ว
 โลกต้องชั่ว” นับได้ว่า “จิต” เป็นจ้าวแห่งโลกและจักรวาลทีเดียว
 จึงสมควรจะทราบถึงเรื่องราวบ้างพอเป็นสังเขปดังนี้

จิต ดวงจิต จิตใจ ใจ จิตวิญญาณ วิญญาณ มโน มนัส
 หทัย และ อาตมัน ของศาสนาพราหมณ์นั้น คือคำที่พวกชาวบ้าน

เราชอบเรียกและเข้าใจรวมๆ เอาความหมายอย่างเดียวกัน ก็มักชอบเรียกกันว่า—จิต หรือ—จิตใจ ในขณะที่เรายังมีชีวิตอยู่ และเรียกว่า—วิญญาณ—เมื่อคนเราตายไปแล้วเหลือแต่วิญญาณ ที่แยกออกจากร่างกายไปเพื่อเกิดใหม่ ส่วนอาตมมันนั้นเป็นวิญญาณของแต่ละบุคคล เป็นวิญญาณย่อยซึ่งพรหมณ์และฮินดูมุ่งมันเพื่อจะให้ได้ไปรวมอยู่กับดวงวิญญาณใหญ่เรียกว่า—ปรมาตมัน—ซึ่งถือกันว่าเป็นพระพรหม ผู้ที่สามารถนำวิญญาณตัวเองเข้าถึงปรมาตมัน หรือให้พระพรหมโอบอุ้มเอาไว้ได้นั้น ถือกันว่าเป็นผู้หลุดพ้นบันลือถึงโมกษะ—นิรวาณ — หรือนิพพานของศาสนาพราหมณ์และฮินดูนั่นเอง

ในปฏิสัมพันธ์พระบาลีมหาวรรค ได้มีรายละเอียดกล่าวไว้ดังนี้

- (๑) ธรรมชาติโดยอมกิต ธรรมชาตินั้นเรียกว่า—จิต
- (๒) ธรรมชาติโดยอมน้อมไปหาอารมณ์ ธรรมชาตินั้นเรียกว่า—มโน
- (๓) จิตที่ได้รวบรวมอารมณ์ไว้ภายใน จึงได้ชื่อว่า—หทัย
- (๔) ธรรมชาติคือฉันทะ ที่มีในใจนั่นเอง ชื่อว่า—มานัส
- (๕) จิตเป็นธรรมชาติที่ผ่องใส จึงได้ชื่อว่า—บัณฑะ
- (๖) มนะเป็น อายตนะ คือเป็นเครื่องต่องจึงชื่อว่า—

- มนายตนะ
- (๗) มนะเป็นอินทรีย์ คือความเป็นใหญ่จึงชื่อว่า—มโนอินทรีย์
 - (๘) ธรรมชาติโดย รู้แจ้งอารมณ์ ธรรมชาตินั้นชื่อ—วิญญาณ
 - (๙) วิญญาณเป็นขั้นที่ จึงชื่อว่า—วิญญาณขั้นที่
 - (๑๐) มนะเป็นธาตุชนิดหนึ่ง ที่รู้แจ้งซึ่งอารมณ์จึงชื่อว่า—มโนวิญญาณธาตุ

จะเห็นได้ว่าทั้งหมดที่กล่าวมาแล้ว เป็นธาตุอย่างเดียวกัน แต่เรียกชื่อไปต่างกันตามความเปลี่ยนแปลงของธาตุ ธาตุนี้เป็นธรรมชาติอันหนึ่งที่มีอยู่คู่กับโลกและจักรวาลท่านกล่าวไว้ว่า “วิญญาณธาตุ มีอยู่ทั่วจักรวาล ไม่มีที่สิ้นสุด” เป็นธาตุที่ละเอียดมากจนไม่มีรูปร่างใดๆ ปรากฏเหมือนกับวัตถุธาตุ เรียกว่า “วิญญาณธาตุ” ซึ่งจะเรียกเป็น “ปฏิสนธิวิญญาณ” ไป เมื่อมีกระแสชนิดอื่นมาปรุงแต่ง กระแสนั้นเรียกว่า “อาสวะ”

ปฏิสนธิวิญญาณนี้ เมื่อเข้าประจำในร่างกายของมนุษย์และสัตว์แล้วเรียกว่า “มโน” กระแสความคิดของมโน เรียกว่า “จิต” ความรู้ที่ประจำอยู่ทั่วร่างกายเรียกว่า “วิญญาณ” จิตและวิญญาณเป็นอาการของมโน หรือเรียกว่าเป็นกระแสของมโนนั่นเอง

อวิชชา ทำให้กระแสดิจเป็น ตัณหา เป็นตัวหมุนเวียนปรุงแต่ง ทำให้จิตเปลี่ยน—เป็นไป—มีความปรารถนาไม่สิ้นสุด การเกิดคือปฏิสนธิจึงมีขึ้น ถ้าไม่มีอวิชชาเข้าไปเกี่ยวข้อง การเกิดก็จะมี

ฉะนั้น จิตวิญญาณเมื่ออยู่ในร่างกายมนุษย์จึงไม่ใช่หัวใจ ไม่ใช่สมองหรือบางส่วนของนอก และไม่ใช้ประสาทที่กระจายอยู่ทั่วร่างกายนั้นแต่อย่างหนึ่งอย่างเดียว แต่เป็นสิ่งที่มียู่ในส่วนของอวัยวะเหล่านั้นร่วมกัน หรือเป็นขบวนการร่วมของทวารทั้งหก

ที่ตั้งของจิตนี้ ถือกันว่าอยู่ที่สมองบ้าง หัวอกบ้าง บางคณาจารย์และศาสนาพราหมณ์โบราณในยุคโบราณถือว่าอยู่ที่ต่อม ๆ หนึ่งในสมอง บริเวณศีรษะเบื้องหลังส่วนเหนือท้ายทอย ถือว่าต่อมนี้เป็นที่ตั้งของจิตและกายทิพย์ของคนเราด้วย เรื่องที่ตั้งนี้ได้ถกเถียงกันมานาน และก็ยังถกเถียงกันอยู่ต่อไป เพราะจิตไม่มีตัวตน มองไม่เห็นจับคู่ไม่ได้ รูปร่างส่วนตัวโดยเฉพาะไม่มี มีแต่รูปร่างที่จิตเองเป็นผู้สร้างขึ้นแล้วเข้าไปอยู่อาศัย ซึ่งมีรูปร่างแปลก ๆ แตกต่างกันไปหลายอย่างเช่น คน และสัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น อันจัดได้ว่าเป็นรูปร่างที่มองเห็นได้ ส่วนรูปร่างที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็นนั้นได้แก่ เทพ เทวดา ผี เปรตและอสุรกายต่าง ๆ เป็นต้น เมื่อรูปร่างตัวตนไม่มี มองไม่เห็น ก็เลยกลายเป็นสิ่ง

ลึกลับ แม้แต่ที่ตั้ง—ที่อยู่ ก็เอากำหนดแน่นอนได้ยาก โดยทั่วไปถือเอาว่าอยู่ในกะโหลกศีรษะนั่นเอง ซึ่งก็ไม่ใช่ตำแหน่งที่จะทำให้ปัญหาสิ้นสุดลงได้

จิต หรือ วิญญาณ หรือ จิตวิญญาณนี้ ท่านว่าเป็นสิ่งที่ทำให้คนเรา “รู้” เป็นความรู้สำนึก เป็นธาตุรู้ หรือตัวรู้ โดยรู้มาจากทางส่วนต่าง ๆ ของร่างกายได้ดังนี้ รู้จากทาง ตา—หู—ลิ้น—จมูก—ร่างกาย และทางใจ เรียกว่า “ทวารทั้ง ๖” โดยการเห็น—ฟัง—ลิ้มรส—ได้กลิ่น—สัมผัส และนึกคิด (มโนภาพ) ท่านแบ่งไว้เป็น ๒ อย่างคือ การรู้โดยทางที่กล่าวมาแล้วนั้น—เป็นวิญญาณที่เป็นไปโดยรู้สึกตัวอย่างหนึ่งเรียกว่า จักขุวิญญาณ—โสตวิญญาณ—ชีวหาวิญญาณ—ฆานาวิญญาณ—กายวิญญาณและมโนวิญญาณ ตามลำดับ ส่วนอีกอย่างนั้นก็คือ วิญญาณที่เป็นไปโดยไม่รู้สึกตัวได้แก่—“ภวังคจิต” คือความรู้สำนึกที่มีอยู่เดิมเป็นพื้นฐาน—“จุติจิต” ที่นำไปสู่ความตาย และ—“ปฏิสนธิจิต” หรือ “ปฏิสนธิวิญญาณ” ที่นำไปสู่การเกิดใหม่

คนเราเมื่อถึงความตายแล้ว จิตและวิญญาณจะเคลื่อนออกจากร่างกายไปโดยธรรมชาติ ทวารทั้ง ๕ จะถูกปิดไปที่ละอย่างก่อนจะตาย เมื่อตายแล้วจะปิดหมดเข้าไปรวมกันอยู่ในจิต จิตในขณะ

นี้จะเป็นภวังค์ คือเป็นจิตดั้งเดิมที่ไม่รับอารมณ์—จิตนี้ว่าง—สงบ
อยู่ ไม่มีความรู้สึกนึกตัว อารมณ์ทางอื่นไม่มี มีแต่อารมณ์ทาง
จิต (มโนทวาร—ทวารที่ ๖) อย่างเดียว เพราะการรับรู้จากทาง
ทวารทั้ง ๕ คือ ตา—หู—จมูก—ลิ้น และกายนั้นปิดหมด—ด้วย
อารมณ์ทางเดียว คือ—มโนทวารนี้ จิตจะอยู่ในห้วงนี้ถึงกรรม
ต่าง ๆ ที่ได้สร้างสมมา จะมีสิ่งเดียวกันเท่านั้นที่จะผูกพันอยู่ใน
“ภวังคจิต” ได้เรียกว่า “กรรมวิบาก” กรรมนี้จะติดสอยห้อยตาม
จิตวิญญาณอยู่ตลอดไป จึงเป็นปฏิสนธิจิต หรือ ปฏิสนธิวิญญาณ
อันจะนำไปสู่การเกิดใหม่ ถ้าเป็นกรรมอันเกิดจากอวิชชาตณหา
กรรมวิบากจะนำไปสู่ปฏิสนธิจิต หรือ ปฏิสนธิวิญญาณไปสู่ อบายภูมิ
และเช่นเดียวกัน ถ้าประกอบกรรมดี กุศลกรรมหรือบุญกุศลก็จะ
นำไปสู่สุคติภพ ผู้ที่จะไม่เกิดใหม่อีกนั้นไม่มี จะต้องเกิดด้วยกันทั้งสิ้น
เว้นเสียแต่ผู้ที่ได้ปฏิบัติจนถึงซึ่งความหลุดพ้นแล้ว

อนธรรคที่ ๗ จิตตสูตรที่ ๒

— เทวดาทูลถามว่า

โลกอันอะไรย่อมนำไป อันอะไรหนอย่อมเสือกใส่ไป

โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจของกรรมอันหนึ่ง คืออะไร

— พระผู้มีพระภาคตรัสตอบว่า

โลกอันจิตย่อมนำไป อันจิตย่อมเสือกใส่ไป โลกทั้ง
หมดเป็นไปตามอำนาจกรรมอันหนึ่ง คือ จิต

(พระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย สคาถวรรค หน้า ๗๓)

ด้วยพระพุทธพจน์ที่ว่า “วิญญาณธาตุมีอยู่ทั่วไปในจักรวาล
ไม่มีที่สิ้นสุด” นั้น โลกของวิญญาณจึงอยู่ในบรรยากาศและจักรวาล
รอบตัวเรานี้เอง มีบรรดาวิญญาณทั้งหลายเป็นพลเมือง แยกโลก
กันอยู่ตามภพ—ภูมิของวิญญาณ อันมี ผิ—เปรต—อสุรกาย—เทพ
พรหม เป็นต้น หรือแยกเรียกกันได้ว่า ยมโลก (นรก) และ
เทวโลก (สวรรค์) ซึ่งก็อยู่รอบ ๆ ตัวเราอันเป็น มนุษย์โลก นี้เอง
เมื่อวิญญาณไม่มีรูปร่างให้มองเห็นได้ จึงไม่เห็นยมโลกและเทวโลก
ได้ นอกจากผู้มีตาทิพย์เท่านั้น ก็กรรมนั้นแหละ เป็นเจ้าหน้าที่ ๆ
คอยตรวจ กลั่นกรอง แยกประเภทของวิญญาณที่สกปรกหรือสะอาด
บริสุทธิ์ หรือที่เรียกว่าบาปและบุญให้ไปเกิดในโลกดังกล่าวแล้ว
นั่นคือผลของกรรมนั่นเองที่ทำให้ไปเกิดในภพภูมิที่ต่างกันไป นี้
เป็นไปตามกฎแห่งกรรม

จากภวังคจิตเป็นปฏิสนธิวิญญาณนี้จะเข้าไปปฏิสนธิใน
ครรภ์หรือไข่ ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เปรต เทพ หรือพรหม
ต่าง ๆ นั้นในทันที แล้วแต่กำลังแรงหรือพลังของกรรมในอดีตที่
ได้ผูกพันอยู่กับวิญญาณนั้น ๆ ถ้าเกิดเป็นคนหรือสัตว์ที่อุ่มลูกใน

กรรม ก็เข้าไปปฏิสนธิในครรภ์นั้น ๆ ถ้าไปเกิดเป็นสัตว์ที่ต้อง
 พักตัวในไข่ ก็จะไปปฏิสนธิในไข่ วิญญาณเป็นพลังงาน รูปร่าง
 ที่เกิดมีชีวิตขึ้นมาเป็นวัตถุที่มีจิตใจ นั่นคือได้มีการเปลี่ยนสภาพ
 จากพลังงานเป็นวัตถุ ซึ่งตามกฎทางวิทยาศาสตร์นั้น พลังงาน
 เปลี่ยนเป็นสสาร และสสารเปลี่ยนเป็นพลังงานได้ คือกลับ
 เปลี่ยนไปเป็นพลังงานคือวิญญาณอีกเมื่อตาย ถ้าไปเกิดเป็นพวก
 ผี เปรต หรือเทพและพรหม ก็จะไปเป็นเลยในทันที โดยไม่
 ต้องไปปฏิสนธิในครรภ์หรือในไข่เหมือนพวกคนหรือสัตว์ ถ้าไป
 เกิดในภพสัมภเวสีหรือภพแห่งวิญญาณอิสระนั้น วิญญาณก็จะ
 เร่ว่อนไป—เที่ยวไป เพื่อแสวงหาภพที่จะเกิด ถ้าเคยได้สร้างกรรมดี
 มาก่อน ผลของกรรมนั้นจะช่วยให้ได้ไปเกิดเร็วขึ้น หรือบุญกุศล
 ที่ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงที่ยังมีชีวิตอยู่ ได้ทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้
 ก็จะเป็นพลังเพิ่มอีกส่วนหนึ่งที่เรียกกันว่า—แรงบุญ—เสริมเข้ามา
 ภายนอก ช่วยส่งให้ได้ไปเกิดเร็วขึ้นอีก ถ้ากรรมชั่วมีมาก ก็ยัง
 ต้องเที่ยวพเนจร—เร่ว่อนไปตามกรรม

วิญญาณที่อยู่ในภพสัมภเวสีนี้ เป็นอีกประเภทหนึ่งที่คอย
 ปรากฏให้คนเราได้พบเห็นเป็นรูปร่างแปลก ๆ ทำเสียงและท่าทาง
 ต่าง ๆ ใหกลัวกัน ปรากฏขึ้นมาเพื่อขอส่วนบุญบ้าง ขอให้ช่วยได้
 ไปเกิดบ้าง หรือขออาหารกินบ้าง มีคนเป็นจำนวนมากที่เกี่ยวข้อง

ยึดเอาเป็นอาชีพหากินได้ คือ พวกหมอมผี เป็นวิชาการที่มีพิธีการ
 ขึ้นมาอีกอย่างหนึ่ง ที่ว่าเห็นผีนั่น ไม่เรียกว่าเห็นวิญญาณ แต่
 เรียกกันว่าเห็นรูปร่างที่เกิดจากวิญญาณ เพราะรูปร่างอาศัยวิญญาณ
 สืบต่อให้เกิดได้ หรือวิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิด นามรูป นั้นเอง
 นี้คือ การเกิดแบบยึดภพ ยึดชาติ ตามกฎแห่งกรรม

ภาวะของจิตวิญญาณนี้ มีการเกิดและดับอยู่ตลอดเวลาอย่าง
 รวดเร็วมาก เมื่อดับแล้วจะเกิดอย่างรวดเร็วในทันทีทันใด เช่น
 ความรู้สึกนึกคิดของเรา เมื่อเลิกคิดเรื่องหนึ่งแล้ว ก็จะมีความคิด
 เรื่องอื่น ๆ เกิดขึ้นมาใหม่ แทนที่อยู่เรื่อย ๆ ทันทีทันใดไม่มีว่าง
 ในเรื่องนี้ผู้ที่ฝึกสมาธิ ย่อมจะรู้และเข้าใจได้ดี เพราะต้องคอยหยุด
 ความคิดต่าง ๆ ที่ผุดขึ้นมาให้นึกคิดอยู่ตลอดเวลา ถ้าหยุดคิดไม่ได้
 ก็สมาธิไม่ได้ผล เพราะว่ามีแต่คิดเรื่องโน้นเรื่องนี้อยู่เสมอ ถึง
 แม้เราจะนั่งหลับตานิ่ง ไม่ยอมรับรู้อารมณ์โดยทวารทั้งหลายนั้น
 ในขั้นแรก ๆ ก็จะทำให้ได้แต่เพียง ๕ ทวารเท่านั้น ส่วนทวารที่ ๖
 คือใจ โดยความนึกคิด (มโนภาพจากมโนทวาร) นั้น ทำได้ยาก
 มากพอควร เพราะความนึกคิดหรือมโนภาพนั้นเขาไม่ยอมหยุดนิ่ง
 จึงจะต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา เพื่อการที่จะระงับความคิดหรือมโน-
 ภาพเหล่านี้ให้หยุดได้ ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ ท่านจึงให้ละโพธิ์

คือความกังวลต่าง ๆ นั้นเสีย และพร้อมกันนี้ ศิล ก็มีความสำคัญ
อย่างยิ่ง เพื่อจะได้เป็นสัมมาสมาธิที่สมบูรณ์

อนุภาคที่เด็กมากมายกว่าปรมาณูอันกำหนดไม่ได้ คือ
วิญญาณธาตุนี้เป็นพลังงานธรรมชาติอันลึกลับดังกล่าวมาแล้ว เป็น
สิ่งที่มีอยู่คู่กับโลก—จักรวาลและชีวิต เช่นเดียวกับพลังงานอื่น ๆ
เพราะวิญญาณธาตุมีอยู่ทั่วไปในจักรวาลไม่มีที่สิ้นสุด และกฎของ
พลังงานธรรมชาติของไฮน์สไตน์มีอยู่ว่า — พลังงานของธรรมชาติ
นั้น ไม่สูญหายไปไหน คงเหลืออยู่ในบรรยากาศในโลกเรานั่นเอง
— แต่ไม่ได้หมายความว่าไอน์สไตน์ค้นพบนั้นเป็นพลังงานเดียวกัน
กับพลังจิต

สิ่งใดก็ตาม เมื่อนำมารวมกันเข้าแล้ว ย่อมเพิ่มกำลัง แข็ง
แรงมั่นคงทนทานมากขึ้น มีพลังมากขึ้น เข้าทำนองที่ว่า—สามัคคี
คือกำลัง—มีสัญลักษณ์ของกรีกโบราณ เกี่ยวกับความสามัคคีนี้
ทำเป็นรูปมัดธนู คือต้นธนูหลาย ๆ ต้นมัดรวมกัน แม้มันธนูแต่ละ
ต้นจะเปราะและหักง่าย แต่เมื่อมัดรวมกันหลาย ๆ ต้นแล้วก็มี
กำลังยิ่ง จิต—ก็เป็นเช่นเดียวกัน ถ้าเปรียบเทียบให้การสมาธิเป็นมัด
ธนูก็เปรียบได้กับ—ฌาน—นั่นเอง เป็นพลังยิ่งที่มีเปรียบ
พร้อมอยู่ในความสงบของจิต เมื่อเป็นเช่นนี้จึงมีคุณค่า เกิด

ประโยชน์อย่างมหาศาล มนุษย์เราได้รู้ถึงธรรมชาติอันนี้ จึงได้
พยายามค้นคิดหาทางใช้ และปฏิบัติการค้นคว้าสืบต่อกันเรื่อยมา
เพื่อนำเอาพลังงานนี้มาใช้กัน ให้เป็นประโยชน์แก่มวลมนุษยชาติ
ตั้งแต่สมัยโบราณมาประมาณ ๖ พันกว่าปีมาแล้ว (พูดกันในด้าน
ประวัติศาสตร์ทางโลกตามที่นักประวัติศาสตร์เขาเข้าใจกันเท่านั้น)
โดยได้เริ่มขึ้นในกลุ่มชนที่นับถือศาสนาพราหมณ์ก่อน และได้มา
บรรลุถึงจุดสุดยอดในการค้นคว้าทางจิตเมื่อ ๒๕๒๐ กว่าปีมานี้เอง
โดยพระพุทธองค์ได้ทรงเป็นผู้ค้นพบว่า พลังงานทางจิตนี้ใช้เป็น
พลังงานเพื่อสันติได้อย่างแท้จริง โดยพลังงานอื่น ๆ ไม่สามารถทำ
ได้ พลังงานอื่นไม่สามารถจะอ้างอิงเปรียบเทียบได้ ผลจากพลังงาน
นี้ ก่อให้เกิดความสงบ—ว่างบึ้ง, เป็นสันติถาวร—แน่นอน—มัน
คงโดยสิ้นเชิง นั่นคือ—นิพพาน— “นิพพานัง ปรมัง สุขัง” นั้น
เอง

สำหรับชีวิตรูป—ระบบงานในขบวนการของจิตนี้ มีข่าย
งานอันสลบซับซ้อนด้วยความมีระเบียบและประสิทธิภาพอย่างยิ่ง
ติดต่อสื่อสารกันอย่างรวดเร็วมาก ทวารทั้ง ๖ เปรียบเหมือนสถานี
ย่อยเพื่อรับข้อมูล ทั้งในด้านการรับข้อมูล การตัดสินใจ
ผลการรายงานผลและสั่งงาน กระทำได้โดยทันทีทันใด รวดเร็ว
ในพริบตา ยิ่งกว่าระบบสื่อสารใด ๆ ทางวิทยาศาสตร์อย่างเทียบไม่

ได้ ในด้านพลังงานสูงและมีความรวดเร็วยิ่งนี้จึงขอเรียกว่าจิตนี้ เป็นทิพย์—ธรรมชาติอันเป็นทิพย์นั่นเอง เรียกได้ว่าเป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกและจักรวาลทีเดียว

จิตมีความเร็วสูงมาก สิ่งที่พอจะเทียบเคียงให้เห็นได้ก็คือ เทียบกับความเร็วของแสงซึ่งมีความเร็ว ๑๘๖,๐๐๐ ไมล์ต่อวินาที โดยเราอยู่ในที่มืดแล้วฉายไฟไปที่วัตถุอะไรสักอย่างหนึ่ง ในทันทีที่แสงกระทบวัตถุนั้น เราก็มารู้ได้ทันทีเหมือนกันว่าเป็นวัตถุชนิดนั้น ๆ คือนอกจากจะมองเห็นแล้วยังจะรู้ได้ทันทีที่เห็น นอกจากนี้ยังรู้ถึงวัตถุอื่นที่อยู่ไกลเคียงนั้นด้วย นี่เป็นสิ่งที่พอจะนำมาเปรียบเทียบ เป็นตัวอย่างให้เห็นได้ใกล้เคียง ตัวที่ทำให้เรารู้มันแหละคือจิต การเห็นและรู้นี้จิตทำได้รวดเร็วมากพอ ๆ กับอย่างอื่น ๆ ส่วนความเร็วที่แท้จริงไม่อาจจะกล่าวถึงได้

ด้วยเหตุที่ว่า ปัญญาเกิดมาจากจิต เมื่อเปรียบกับแสงในคำพูดที่ว่า—แสงสว่าง เปรียบด้วยปัญญา—นั้นมีความถูกต้องมาก เพราะเปรียบเทียบได้ทุกทางคือ แสงสว่างทำให้มองเห็นอะไร ปัญญา ก็จะได้ยิ่งกว่านั้น แสงโปร่งใสอย่างไร ปัญญาโปร่งใสนั้น แสงสร้างความร้อนได้เพียงไหน ปัญญาสร้างได้เพียงนั้น และที่เหนือไปกว่านั้น ปัญญาควบคุมแสงได้—ให้มืด สว่าง พอดี ให้อุ่น และเย็นก็ได้—นี่ก็เป็นจิตในอีกด้านหนึ่ง

ลักษณะธรรมชาติของจิตทั่วไปมีโดยย่อ ๆ ดังนี้

๑. จิตเป็นธรรมชาติที่คิดนึกและรู้อารมณ์ มีการเกิดดับอย่างรวดเร็วจนไม่รู้สึกรู้หาย

๒. จิตเป็นธรรมชาติที่คิดนึกและรู้ ทั้งในทางที่ดีและชั่ว ยับยั้งความชั่วได้โดยอาศัยสติและปัญญา และพอกพูนเพิ่มความชั่วได้ก็ด้วยการขาดสติปัญญา

๓. จิตเป็นธรรมชาติที่อาศัยอยู่ในรูปร่างของมนุษย์และสัตว์ โดยอาศัยชีวิตรูปที่มี ดิน น้ำ ลม ความอบอุ่น และวิญญาณอันเป็นความรู้สึกโดยประสาททางทวารทั้ง ๕ ประกอบกันขึ้น โดยจิตจะต้องอยู่ในส่วนใดของร่างกายนั้นยากที่จะกำหนดได้ดังได้กล่าวมาแล้ว

๔. จิตเป็นธรรมชาติ ที่จะจุติจากชีวิตรูป ไปปฏิสนธิได้โดยอาศัยกรรม คือผลกรรมอันเป็นบุญหรือบาป หรือเมื่อจุติแล้วไม่ปฏิสนธิก็ได้ถ้าหลุดพ้นแล้ว ถ้าไม่หลุดพ้นก็จะเวียนว่ายตายเกิดอยู่ตลอดไป

๕. จิตเป็นธรรมชาติ ที่จะต้องมีวิบากคือผลกรรมและกุศลกรรม คอยติดสอยห้อยตาม คือข้างอยู่ในกรรมเสมอ —“จิตข้องกรรม—กรรมข้องจิต—ชีวิตเปลี่ยนแปลงและเป็นไปได้ทุกทาง”

๖. จิตเป็นธรรมชาติที่บริสุทธิ์ ผ่องใส ไม่มีหมองแต่

อวิชชาตณหาทำให้มืดมัวได้

๗. จิตเป็นธรรมชาติ ที่มีระบบงานที่ละเอียด—สลบซับซ้อนกันมากมาย มีประสิทธิภาพสูง และรูปร่างไม่มี—มองไม่เห็น—ขนาดวัดไม่ได้—จะเห็นได้แต่อวัยวะส่วนต่าง ๆ ที่ช่วยทำงาน และเมื่ออวัยวะเหล่านั้นประกอบรวมกันอยู่เป็นมนุษย์และสัตว์แล้ว จะมี—จิต—รวมอยู่ด้วย

๘. จิตเป็นธรรมชาติ มีวิญญาณธาตุอันทรงพลัง สามารถแปรพลังงานใหม่ อำนาจอันมหัศจรรย์ได้ คือ อิทธิฤทธิ์ อันมีปาฏิหาริย์เป็นไปในทางโลกอย่างหนึ่ง และบุญฤทธิ์อันมีสติปัญญาที่เป็นไปในทางธรรมอีกอย่างหนึ่ง

ทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วนี้เป็นบางเรื่องบางส่วนของจิตอันมหัศจรรย์ยิ่ง

เกี่ยวกับ—อิทธิฤทธิ์ มีอยู่ว่า

“ถ้าเราหวังว่า เราพึงมีอิทธิวิธีมีประการต่าง ๆ คือ ผู้เดียวแปลงรูปเป็นหลายคน หลายคนเป็นคนเดียว ทำที่กำบังให้เป็นที่แจ้ง ทำที่แจ้งให้เป็นที่กำบังไปได้ไม่ขัดข้อง ผ่านทะลุกำแพง ทะลุฝา ทะลุภูเขา ดุจไปในอากาศว่าง ๆ ผุดขึ้นและดำลงในแผ่นดินได้เหมือนในน้ำ เดินได้เหนือน้ำเหมือนเดินบนแผ่นดิน ไปได้ใน

อากาศเหมือนนกมีปีก ทั้งที่ยังนั่งขัดสมาธิคู้บัลลังก์ ลูบคลำพระจันทร์และพระอาทิตย์ได้ด้วยฝ่ามือ และแสดงอำนาจทางกายเป็นไปตลอดถึงพรหมโลกได้ ดั่งนั้นก็ตาม ในอิทธิวิธีนั้น ๆ เราก็ดังแล้ว ซึ่งความสามารถทำได้ จนเป็นสักขีพยานในขณะที่อายตนะยังมีอยู่”

— นี่คือพระพุทธดำรัส

— นี่คือพระพุทธองค์

เกี่ยวกับ—บุญฤทธิ์ มีอยู่ว่า

“ถ้าเราหวังว่า เราทำให้แจ้งซึ่ง ฯลฯ เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันไม่มีอาสวะ เพราะหมดอาสวะ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในทิวฐธรรมนี้ เข้าถึงแล้วแลอยู่ ดั่งนั้นก็ตาม ในวิชชาอัน ๆ เราก็ดังแล้วซึ่งความสามารถทำได้ จนเป็นสักขีพยาน ในขณะที่อายตนะยังมีอยู่”

— นี่คือพระพุทธดำรัส

— นี่คือพระพุทธองค์

และ — นี่คือ จิต เป็นได้เห็นปานนี้

หลายปีมาแล้ว สหภาพโซเวียตรัสเซีย ได้เริ่มพยายามที่จะใช้โทรจิต โดยนักบินอวกาศ แทนเครื่องมือสื่อสารที่ทำให้ยาน

อวกาศมีน้ำหนักมาก และเพื่อแก้ปัญหาการขัดข้องของเครื่องมือสื่อสาร ยังไม่ทราบว่าขณะนี้ได้ก้าวหน้าไปแค่ไหน ถ้าหากประสบความสำเร็จแล้ว การเดินทางในอวกาศก็จะมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอีกมากมาย รวมทั้งเพิ่มความเร็วในการเดินทาง ลดเชื้อเพลิง ลดค่าใช้จ่าย ทั้งในการสร้าง—ปฏิบัติการ ตลอดจนการบำรุงรักษาด้วย นี่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่เขาได้พยายามพัฒนา เอววิชาการทางจิตมาใช้ควบคู่กับการเดินทางในอวกาศ

ถ้าประสบความสำเร็จถึงขั้นนี้จริงแล้ว ก็น่าจะมีทางเป็นไปได้อยู่ ๒ ทาง คือ นักบินอวกาศทั้งหลาย อาจจะสามารถออกมิตั้งสำนักเพื่อปฏิบัติธรรมกันก็เป็นได้ ถ้าเขาเกิดมีสัมมาทิฐิขึ้นในจิตใจ อาจจะมีมองเห็นทุกข์เกิดขึ้นในขณะที่ท่องเที่ยวอยู่ท่ามกลางจักรวาลนั้น ก็นับว่าอาจจะนำไปสู่ความพินาศของโครงการอวกาศก็ได้ และอีกทางหนึ่งนั้น โฉมหน้าของการสื่อสารของโลกในอนาคต อาจจะต้องเปลี่ยนไปอย่างคาดไม่ถึง เครื่องรับภาพและเสียงจากพลังจิตจะถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้งาน และสิ่งที่คาดไม่ถึงนั้นคือ อิทธิฤทธิ์ ที่เกิดขึ้นติดตามมาจากการปฏิบัติจิตเพื่อการสื่อสารนี้เอง จะมีฤทธิ์แปลก ๆ ใหม่ ๆ เกิดขึ้น อวูธวิเศษจากพลังจิตจะถูกสร้างขึ้น ด้วยเหตุว่าถ้ารัสเซียไม่ใช่พุทธศาสนาเป็นเครื่องควบคุมการปฏิบัติจิต อิทธิฤทธิ์จะถูกนำเข้าไปใช้กับฝ่ายตรงกันข้าม โยคีหรือ

ผู้วิเศษแถบซุนเขาทิมาลัย จะถูกลักพาตัวไปเข้าค่ายของแต่ละฝ่าย เช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์คนสำคัญ ๆ ของเยอรมัน ที่ถูกทั้งฝ่ายรัสเซียและอเมริกาแย่งชิงตัวลักพาไปในตอนหลังสงครามโลกครั้งที่แล้ว โฉมหน้าใหม่ของสงครามจะเกิดขึ้นนั่นคือ—สงครามทางอิทธิฤทธิ์—ซึ่งยังความพินาศให้เกิดขึ้นได้ในปริบตายิ่งกว่าอาวุธนิวเคลียร์ยิ่งกว่ายุคของสงครามนิวเคลียร์จะหมดสิ้นไปเป็นยุคแห่งพลังจิต—หรือกลายเป็นยุคของผู้วิเศษครองเมืองก็ได้ เหมือนๆ กับภาพยนตร์ที่เกี่ยวกับเรื่องอิทธิฤทธิ์แห่งเทพเจ้าของอินเดีย หรือเรื่องของผู้วิเศษของจีน ที่ต่อสู้กันด้วยของวิเศษต่าง ๆ นา ๆ ชนิด นี่ก็เป็นเหตุหนึ่งที่พระพุทธองค์ได้ทรงห้ามในเรื่องการเล่นฤทธิ์ไว้ เพราะมันมีทางเกินเลย—เกินพอดี—เกินกว่าธรรมไปได้ถึงเพียงนี้

นักวิทยาศาสตร์ และนักวิชาการทางจิต ได้เริ่มหันมาให้ความสนใจและค้นคว้าของจิตตามแนวของพระพุทธศาสนามากขึ้น ได้สร้างเครื่องมือทางวิทยาศาสตร์ขึ้นมากอย่าง เพื่อจะพิสูจน์เรื่องราวตามที่กล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาว่าเป็นจริงได้ เช่น เครื่องมือถ่ายภาพย้อนหลัง เครื่องมือถ่ายภาพวิญญาณเพื่อสนับสนุนการระลึกชาติได้ เพื่อจะพิสูจน์ว่าชาติก่อนนั้นมีจริงหรือไม่ การค้นคว้าในเรื่องการตายแล้วเกิดใหม่ ซึ่ง ดร. เอียนสตีเวนสัน ได้เคยเข้า

มาทำการค้นคว้าในประเทศไทย และอื่น ๆ ทั่วโลกหลายร้อยราย ยอมรับว่าเป็นเรื่องจริง ไม่ใช่เรื่องของความฝันหรือประสาทเสีย แต่ประการใดไม่

ธิเบต—ดินแดนแห่งพระพุทธศาสนาลัทธิมหายาน เป็นประเทศหนึ่งและประเทศเดียวในโลก ที่มีการเลือกองค์พระประมุข ทะไลลามะ—ด้วยการระลึกชาติ เป็นวิธีการที่ชาวโลกเห็นว่าแปลก และพิศดารไม่น้อย ได้ทำให้ผู้ที่ไม่รู้ไม่เข้าใจ เห็นไปว่าเป็นเรื่องทำเล่น ๆ กันโดยไร้เหตุผล เลยตีค่าเรื่องราวของธิเบตผิดพลาดไป คิดไปเพียงแต่ว่าเป็นเทพนิยายมีความเชื่อถืออย่างมกมายกันเท่านั้นเอง แต่ชาวธิเบตผู้รู้ผู้เคร่งครัด ก็ยังคงยืนยันหยัดทำหายต่อเสียงขบขันอยู่อย่างนั้นมา ๕ ร้อยปีแล้ว ถือว่าผู้รู้ยอมไม่เดือดร้อน และให้อภัยแก่ผู้ โง่เขลาเสมอ เพราะเขาเป็นผู้ไม่รู้

ทะไลลามะ (มักจะเรียกเพี้ยนไปว่า—ดาไลลามะ) องค์ปัจจุบันที่ต้องอพยพหลบจีนแดง ออกมาจากธิเบตเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ นั้น เป็นองค์เดียวกันกับองค์แรก คือท่านได้เวียนเกิดมาแล้วถึง ๑๔ ครั้ง เพื่อเกิดมาเป็นทะไลลามะเท่านั้น ตำแหน่งองค์พระประมุขจึงเป็นตำแหน่งที่ผูกขาดแต่ผู้เดียว โดยก่อนที่จะดับขันธนั้นจะทรงรู้ถึงสถานที่ ๆ จะต้องถือสมภพใหม่ และคณะค้นหาอันประกอบด้วยผู้ทรงสมณศักดิ์ พร้อมด้วยขุนนางผู้ใหญ่และผู้คงแก่

เวียนทั้งหลาย จะพากันออกติดตาม ณ ตำบลหมู่บ้านในดินแดนที่ได้แสดงความ ประสงค์ไว้ก่อนจะดับขันธนั้นว่าจะไปถือสมภพใหม่นั้น ณ ที่ใด การนี้จะเริ่มกระทำกันหลังจากองค์เก่าดับขันธไปแล้ว ๒—๓ ปี และเด็กที่พบอายุ ๒—๓ ปีนั้น จะรู้จักหัวหน้าคณะทันที ทั้ง ๆ ที่ท่านผู้นั้นปลอมเป็นคนใช้ ครั้นยื่นสิ่งของต่าง ๆ ให้ เด็กก็จะเลือกเอาสิ่งของที่เป็นขององค์ทะไลลามะเท่านั้นของอย่างอื่นไม่ยอมรับเลย นอกจากนี้ยังมีการทดสอบอย่างอื่นเช่น การค้นหาสัญลักษณ์ต่าง ๆ ตามร่างกายของเด็กนั้นด้วยเป็นต้น จึงจะแน่ใจว่าได้ค้นพบองค์ทะไลลามะ ที่ถูกต้องแน่นอนไม่ผิดตัว

ในเรื่องของธิเบตนี้ จะเห็นได้ว่า องค์ทะไลลามะนั้นท่านมีความรู้และความชำนาญในการปฏิบัติจิตสูง โดยได้รู้ถึงวันที่จะดับขันธ คือกำหนดวันตาย และกำหนดวันเกิดได้ กำหนดการเกิดเพื่อให้เป็นคนได้ กำหนดสถานที่ ๆ จะเกิดได้ซึ่งเป็นเรื่องของจิตที่ได้ฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดี จนสามารถรู้และกำหนดการตาย และการเกิดได้อย่างแน่นอนมั่นคง ไม่มีพลาดจากความปรารถนาที่ตั้งเอาไว้ได้ เป็นการยืนยัน สนับสนุนเรื่องตายแล้วเกิดใหม่เป็นอย่างดี นี่ก็เป็นความสามารถของจิตอีกเรื่องหนึ่ง ที่รู้แจ้งถึงอดีตและอนาคตได้เป็นสิ่งที่นำมาใช้ เพื่อประโยชน์ในการเลือกองค์พระประมุขของเขา

“จิตเป็นรากฐานของสิ่งทั้งหลาย ประเสริฐกว่าสิ่งทั้งหลาย
สิ่งทั้งหลายสำเร็จมาจากจิต”

“โลกอันจิตย่อมนำไป อันจิตย่อมเสือกใส่ไป โลกทั้งหมด
เป็นไปตามอำนาจกรรมอันหนึ่ง คือ จิต”

“โลกที่ปรากฏอยู่ ย่อมสำเร็จมาจากดวงจิตเป็นตัวเหตุ
จิตดี โลกต้องดี จิตชั่วโลกต้องชั่ว”

ธาตุใหญ่ ๆ ทั้งหมดมีอยู่ด้วยกัน ๖ ธาตุ คือ ปฐวีธาตุคือ
ธาตุดิน, อาโปธาตุ คือ ธาตุน้ำ, เตโชธาตุ คือ ธาตุไฟ,
วาโยธาตุ คือ ธาตุลม, อากาศธาตุ, คือ อากาศธาตุ, และ
วิญญานธาตุ คือ วิญญานธาตุ ธาตุทั้ง ๖ นี้เป็นแม่ธาตุของ
ธาตุทั้งหลายซึ่งมีอยู่ทั่วไปเป็นธรรมชาติของโลกและจักรวาล อัน
ประกอบกันเป็นร่างกายมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งเป็นวัตถุสิ่งของ
ต่าง ๆ ด้วย ธาตุเหล่านี้มีกระแสแล่นติดต่อกันได้หมด ทั้งภายใน
และภายนอกร่างกาย

นับเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งก็—จิตมนุษย์—หรือ—วิญญาน
ธาตุนี้มีความสามารถทำให้สิ่งแวดล้อมคือธรรมชาติทั้งหลายรอบตัว
เราเช่น—ดินฟ้าอากาศแปรปรวนไปได้—ฤดูกาลทั้ง ๓ แปรเปลี่ยน
ไปได้ ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารพลอยวิบัติ นั่นคือโลกเดือดร้อน
และถึงขั้นร้ายแรงจนโลกเรานี้แตกสลายไปได้ในที่สุด ตามพระ-

พุทธดำรัสที่ว่า—“โลกทั้งหมดเป็นไปตามอำนาจกรรมอันหนึ่งคือ—
จิต” จึงใคร่ขอเชิญพิจารณาบทความตอนหนึ่งของท่านผู้รู้—จาก
เรื่อง “ทิพยมนต์” ของท่าน พระสุทธิธรรมรังสี คัมภีร์เมธา-
จารย์ (ลี รัชมธโร) ดังต่อไปนี้

“ธรรมดาคนที่เกิดมา ย่อมอาศัยอยู่ในธาตุทั้ง ๖ ธาตุ
เหล่านั้นสะสมขึ้นด้วยการกระทำของตนเอง ดีบ้าง ชั่วบ้าง เมื่อ
เป็นเช่นนี้ ธาตุเหล่านั้นย่อมลงโทษแก่ผู้อาศัยอยู่ เปรียบเหมือน
กับเด็ก มันเป็นที่คอยรบกวนใจอยู่เสมอ ฉะนั้น การสวดมนต์
ก็เท่ากับว่าเราเลี้ยงเด็ก บำรุงเด็กให้ได้รับความสมบูรณ์ เมื่อเด็ก
ได้รับความสมบูรณ์เช่นนั้นแล้ว ผู้ใหญ่ย่อมได้รับความสะดวกสบาย
ฉะนั้นถ้าใครเสกบ่นเท่ากับว่าเราเลี้ยงเด็กแล้วด้วยอาหาร เรากล่อม
เด็กแล้วด้วยเพลงอันไพเราะ คือ พุทธคุณ อำนาจพุทธคุณนี้ อาจ
จะทำธาตุของตน ให้บริสุทธิ์ขึ้นเป็นธาตุกายสิทธิ์เหมือนแร่ธาตุที่
มีอยู่ในโลก ย่อมเล่นหรือดึงดูดถึงกันได้ทุกวินาที หรือเปรียบ
เสมือนสายไฟฟ้า ส่วนมนต์คาถาที่สวดเปรียบเหมือนกระแสไฟ
มุ่งไปทิศใดย่อมถึงที่นั้น ๆ อาจที่จะทำให้น้ำฟ้าอากาศเป็นมวงคล
เพราะมนต์ห้วงนี้เป็นมนต์กบิลฤทธิษีปนีอยู่ด้วย ตามเรื่องเล่าไว้
ดังนี้

ในอดีตกาล มีฤทธิษีคนหนึ่งไปเจริญทิพยมนต์อยู่ในป่าสัก

ประเทศอินเดีย ตามตำนานเล่าว่า ในป่าอันเป็นมหามงคล เช่น ต้นไม้ทั้งหลายสลับเปลี่ยนกัน เกิดดอกออกผลอยู่ตลอดทุกฤดูกาล มีน้ำใสสะอาด สัตว์ตัวไหนเจ็บป่วย วิ่งผ่านเข้าไป ได้กินน้ำในที่นั้นอาการป่วยนั้นจะสูญสิ้นไป ไบโหย้าและเถาวัลย์ สดชื่นอยู่เป็นนิจ สัตว์ที่ดุร้ายและโหดร้ายเบียดเบียนกัน เมื่อเข้าไป—ผ่านในสถานที่นั้น ก็ราวกับว่าเป็นเพื่อนเป็นมิตรกันเอง สัตว์ทั้งหลายก็อาศัยป่านั้นอยู่โดยความรื่นเริง กลิ่นไสโครก ซากสัตว์ต่างๆ ที่ตายในที่นั้นไม่ปรากฏ ถ้าหากว่าความตายจะมาถึงตน ก็ต้องดิ้นรนหนีไปตายที่อื่น ในที่นี้พวกชาวศากยสกุลวงศ์ ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ไปตั้งเมืองหลวงในที่นั้น เรียกว่ากรุงกบิลพัสดุ์ ซึ่งยังเป็นบ้านเมืองมาจนบัดนี้ (แคว้นเนปาล)

นี่เกิดจากความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งปีศาจได้ไปเจริญทิพยมนต์อยู่ในที่นั้น วิถีเจริญของฤาษีตนนั้น วาระแรกเขาได้หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ได้เจริญมนต์หวนคืนอยู่ตลอด ๗ วัน วาระที่ ๒ เขาหันหน้าไปทางทิศอุดร วาระที่ ๓ หันหน้าไปทางทิศใต้ วาระที่ ๔ หันหน้าไปทางทิศตะวันตก วาระที่ ๕ หันหน้าลงไปทางใต้พื้นปถพี วาระที่ ๖ ยกมือแหงหน้าขึ้นไปในอากาศ ทำจิตให้สะอาด เอารศมีของดวงดาวเป็นนิมิต วาระที่ ๗ เจริญอานาปานี ปล่อยลมของเขาเองออกทุกทิศ โดยอำนาจแห่งกำลังจิตที่

ประกอบด้วย พรหมวิหารทั้ง ๔ ที่เรียกว่าทิพยมนต์ ดังนี้ เล่ามานี้ตามเรื่องของชาวอินเดียเล่าให้ฟัง ต่อจากนั้นก็ให้นึกถึง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้บริสุทธิ์ด้วยคุณธรรมอันเลิศจนพระองค์สามารถจะเสกธาตุของพระองค์เอง ให้บริสุทธิ์ยิ่งกว่าธาตุใด ๆ ทั้งหมดในโลก เช่น พระบรมธาตุ อันเป็นธาตุกายสิทธิ์ ซึ่งมีปรากฏอยู่ในผู้เคารพนับถือ ได้ทราบข่าวว่า เสด็จมาบ้าง เสด็จหนีบ้าง ซึ่งเป็นสิ่งที่แปลกประหลาดอยู่มาก สิ่งเหล่านี้ก็สำเร็จมาจากดวงจิตอันบริสุทธิ์นั่นเอง เมื่อจิตบริสุทธิ์แล้ว ธาตุทั้ง ๖ ก็พลอยบริสุทธิ์ไปด้วย เมื่อธาตุเหล่านี้ เนิ่งอยู่ด้วยโลก อาจจะทำให้โลก ได้รับความชุ่มเย็นไปด้วยก็ได้ เพราะธาตุทั้งหมด ย่อมเนื่องถึงกัน ถ้าพวกเราพุทธบริษัท ตั้งใจประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น เชื่อแน่ว่าต้องได้รับผลดีตามจำนวนของปริมาณ ถ้าหากว่าจิตมิได้ฝึกหัดในทางนี้ มัวเมาแต่สะสมความชั่วใส่ตัวแล้ว จิตก็ต้องเดือดร้อน อำนาจแห่งความร้อนของดวงจิตก็จะทำให้ธาตุในตัวทุกส่วน ร้อนเป็นไปด้วย ไฟเหล่านี้ก็จะต้องระบายไป ในที่ต่าง ๆ ทั่วโลก ความร้อนอันนี้ เมื่อมีปริมาณมากขึ้น ก็มักจะจับกลุ่มกันเป็นเครื่องสนับสนุนช่วยแสงอาทิตย์ให้แรงกล้า แล้วก็ทำอากาศธาตุ ดิน น้ำ ไฟ ลม ให้วิบัติเปลี่ยนแปลงไปโดยอาการต่างๆ เช่นฤดูทั้ง ๓ ก็จัดไม่คงที่ เมื่อเป็นเช่นนั้น มนุษย์ที่อาศัยอยู่ก็จะต้องวิบัติหรือ

เดือดร้อนไปตามกัน ขั้นที่สุดของความชั่ว ก็จะทำให้โลกที่เราอาศัยอยู่นี้แตกสลายไป ที่เขาเรียกว่าไฟไฟโลกัลป์ไหม้โลก คนเราไม่ได้นึกคิด จึงเหมาะให้ธรรมชาติเป็นเองเสียโดยมาก เมื่อเป็นเช่นนี้ก็มิใช่หนักเหตุผล เพราะสิ่งทั้งหลายต้องมีเหตุจึงเป็นผล โลกที่ปรากฏอยู่ ย่อมสำเร็จมาจากดวงจิตเป็นตัวเหตุ จิตดีโลกต้องดี จิตชั่วโลกต้องชั่ว

นี่เป็นอิทธิพลของจิตที่มีต่อธรรมชาติแวดล้อม—โลกซึ่งเราทั้งหลายเป็นผู้สร้าง—โลกซึ่งเราทั้งหลายเป็นผู้ทำลาย พอจะเห็นอยู่ได้ทุกวันย่อมเป็นไปตามกาลเวลาได้ตั้งนี้แล

ไตรวิธญาณ

ท่านพระอาจารย์ มั่น ภูริทัตตเถร ท่านได้กล่าวไว้ว่า การกำหนดรู้อะไรต่าง ๆ เช่น จิต นิสสัย วาสนาของคนอื่น และเทวดา เป็นต้น ย่อมรู้ได้ด้วยอาการ ๓ อย่าง อย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

๑. เอกวิธญาณ กำหนดพิจารณาภายในอันปรากฏชัด จิตวางจากอุกคหนิมิตรรวมลงถึงฐิติจิต คือจิตดวงเดิม พักอยู่พอประมาณ จิตถอยออกมาพักเพียงอุปจาระ ก็ทราบได้ว่าเหตุนั้น

เป็นอย่างนั้นอย่างนี้

๒. ทวิธญาณ กำหนดพิจารณาเหมือนข้อ ๑ พอจิตถอยออกมาถึงอุปจาระ จะปรากฏนิมิตภาพเหตุการณ์นั้น ๆ ขึ้น ต้องวางนิมิตนั้นเข้าจิตอีกครั้งหนึ่ง ครั้นถอยออกมาอีก ก็ทราบเหตุการณ์นั้น ๆ ได้

๓. ตวิธญาณ ปฏิบัติเหมือนในข้อ ๑ พอจิตถอยออกมาถึงขั้นอุปจาระ จะปรากฏนิมิตภาพเหตุการณ์ขึ้น ต้องวิตถลามเสียก่อน แล้วจึงวางนิมิตนั้น แล้วเข้าจิตอีก ถอยออกมาถึงขั้นอุปจาระ ก็ทราบเหตุการณ์นั้นได้

ความรู้โดยอาการ ๓ นี้ ท่านอาจารย์ว่า จิต ที่ยังเป็นฐิติขณะเป็นเอกัคคตา มีอารมณ์เดียว มีแต่สติกับอุเบกขา จะทราบเหตุการณ์นี้ไม่ได้ ต้องถอยจิตออกมาเพียงขั้นอุปจาระจึงมีกำลังรู้ได้ หากถอยออกมาถึงขั้นชณิก หรือจิตธรรมดาก็ทราบเหตุการณ์ไม่ได้เหมือนกัน เพราะกำลังอ่อนเกินไป

ท่านอาจารย์มั่น ยังคงอาศัยไตรวิธญาณนี้ เป็นกำลังในการหยั่งรู้ หยั่งเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นส่วนอดีต ปัจจุบันอนาคต และกำหนดรู้จิตใจ นิสสัย วาสนาของศิษยานุศิษย์พร้อมทั้งอุปายวิริทรมานศิษยานุศิษย์ ด้วยปรีชาญาณหยั่งรู้ โดยวิธี ๓ ประการนี้ จึงควรเป็นเนตติของผู้จะเป็นครูบาอาจารย์ของผู้อื่น

ต่อไป

การบำบัดอาหารด้วยธรรมโอสถของท่านพระอาจารย์มั่น นั้นท่านได้ปฏิบัติอยู่เป็นประจำ ไม่ว่าจะจำพรรษาอยู่ที่ถ้ำสาริกา เขาใหญ่ นครนายก หรือที่ห้วยน้ำกึ่งอันเป็นอรัญญูสุขวิหารราวป่าชัญ หรืออยู่ในตัวเมือง เช่น

—อีกครั้งหนึ่ง เมื่อท่านอาพาธเป็นไข้มาเลเรียขึ้นสมอง เจ้าคุณพระเทพโมลี (ธัมมธโร พิมพ์) อารามนามารักษาที่วัดเจติยหลวง เชียงใหม่ ท่านก็ยินยอมให้รักษา ดูท่านเจ้าคุณจึงไปเชิญหมอแผนปัจจุบันมารักษา ฉีดหยูกยาต่างๆ จนสุดความสามารถของหมอ วันหนึ่งหมอกะซิบบอกท่านเจ้าคุณว่าหมดความสามารถแล้ว พอหมอไปแล้ว ท่านอาจารย์จึงนิมนต์เจ้าคุณพระเทพโมลี ไปถามว่า หมอว่าอย่างไร ? ท่านเจ้าคุณก็เรียนให้ทราบตามตรง ท่านอาจารย์จึงบอกว่าไม่ตายดอกอย่าตกใจ แล้วจึงบอกความประสงค์ให้ทราบว่าท่านได้พิจารณาแล้ว รู้ว่าอาพาธครั้งนี้ จะระงับได้ด้วยธรรมโอสถ ณ สถานที่แห่งหนึ่ง คือป่าเปอะ อันเป็นสถานที่เวกใกล้นครเชียงใหม่ ท่านจะไปพักที่นั่น เจ้าคุณพระเทพโมลี ก็อำนวยความสะดวก ท่านไปพักทำการเจริญกตาศติกรรมฐานเป็นอนุลอมปฏิโลม เฟ่งแผดเผาภายในอยู่ทั้งกลางวัน กลางคืน ไม่นานอาพาธก็สงบจึงปรากฏบาทกาตาขึ้นว่า “ฉายิ

ตปติ อาทิจโจ” พิจารณาได้ความว่า “ผาณแผดเผาเหมือนดวงอาทิตย์ฉะนั้น” (จากหนังสือ ชีวิตประวัติ ธรรมเทศนา บท ประพันธ์ และ ธรรมบรรยาย ของ พระอาจารย์ มั่น ภูริทัตตเถร)

หยุดนี้ใกล้นิพพานัก

“เมื่อเรานั่งขัดสมาธิ ตั้งกายให้ตรงดีแล้ว เราต้องตั้งใจให้หยุด ใจของเราถ้าหยุดได้สักกระพริบตาเดียวเท่านั้น ได้ชื่อว่าเราได้สร้างบุญใหญ่ กุศลใหญ่สำคัญนัก บุญที่เกิดจากการนั่งภาวนานั้น เป็นบุญใหญ่ กุศลใหญ่ เราจะไปสร้างโบสถ์วิหารการเปรียญ สักร้อยหลัง ก็สู้บุญที่เกิดขึ้นจากการบำเพ็ญสมณะวิปัสสนาไม่ได้ เมื่อเราจะแสวงหาเขตต์บุญในพระพุทธศาสนา พึงบำเพ็ญสมณะวิปัสสนา ทำใจให้มั่นคงตั้งนี้ ให้ใจหยุด—หยุดนี้เป็นตัวสำคัญ—หยุดนี้จะเป็นทางมรรคผลนิพพาน พวกที่ให้ท่านรักษาเสียในวัยใกล้กว่า หยุดนี้ใกล้นิพพานัก พอหยุดได้เท่านั้น ถูกคำสวดสอนของพระศาสดาแล้ว ไม่ยกเขียงแปรผัน”

(พระมงคลเทพมุนี (สดจันทโร) วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ
ธนบุรี)

บทส่งท้าย

“เมื่อใดที่ท่านรู้ด้วยตนเองว่า ธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล
ธรรมเหล่านี้มีโทษ ธรรมเหล่านี้ท่านผู้รู้ดีเดียน
ธรรมเหล่านี้ใครสมทานให้เต็มที่แล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่ง
ที่ไม่เป็นประโยชน์ เป็นทุกข์ ท่านพึงละเสียเมื่อนั้น”

แต่สติปัญญาสำหรับการพิจารณาข้อธรรมดังกล่าวแล้วข้าง
บนนี้ จะต้องเกิดแนบเนื่องมาตามขั้นตอนของศีล—สมาธิ—ปัญญา
เท่านั้น จึงจะรู้ได้ว่าธรรมเหล่านี้เป็นอกุศล หรือ อกุศลที่ถูกต้อง

สวัสดิ์

ฉลาด ส่งศรี

๕ ตุลาคม ๒๕๒๐

กุศลผลบุญอันใด ที่เกิดขึ้นมาจากการเขียนและเรียบเรียง
เรื่อง “สังฆัตถจริยของโลก และจักรวาล” ในหนังสือเล่มนี้ทั้ง
หมดทั้งสิ้น ขอกราบขอบน้อมอุทิศถวายแด่องค์สมเด็จพระสัมมา-
สัมพุทธเจ้า พระบรมครูของโลก ซึ่งพระองค์ผู้ทรงปรารถนาให้
สัตว์โลกทั้งหลายได้พ้นจากความทุกข์โดยทั่วกัน

และอีกส่วนหนึ่งขอกราบขอบน้อมให้แก่คุณพ่อโพธิ์ ส่งศรี
และคุณแม่ลูกจันทร์ ส่งศรี ซึ่งล่วงลับไปแล้ว เป็นผู้เปรียบเสมือน
พรหมแห่งบุตร เป็นผู้ได้ชักนำให้รู้จักวัด รู้จักพระมาตั้งแต่จำ
ความได้ เป็นผู้นำเข้าไปให้ได้สัมผัสกับพระพุทธศาสนาตลอดมา
นับว่าเป็นผู้มอบมรดกอันมีค่ามหาศาลยิ่งแก่ตัวข้าพเจ้ามากกว่าสิ่ง
อื่นใด จึงขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงสุดหาที่เปรียบมิได้ไว้ ณ ที่
นี้ชั่วกาล

ขอให้วิญญาณของคุณพ่อและคุณแม่ รวมทั้งบรรพบุรุษ
และญาติพี่น้องทั้งหลาย ที่สถิตอยู่ในภพ—ภูมิใดก็ตาม จงประสบ
แต่ความสุข พ้นจากความทุกข์ทั้งปวง—ทั้งสิ้น เทอญ

ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงพ้นจากความทุกข์โดยทั่วกัน

ฉลาด ส่งศรี

๒๔ กรกฎาคม ๒๕๒๓